



UiT Norges arktiske universitet

Institutt for samfunnsvitenskap

Ungdomsmedvirkning knyttet til klimaomstilling i Senja kommune

SPL-3900 Masteroppgave i samfunnsplanlegging kulturforståelse

Julie Oliva Eriksen

Vår 2024

Forord

Denne masteroppgaven markerer slutten på min tid som student på samfunnsplanlegging og kulturforståelse ved Universitetet i Tromsø. Disse to årene har vært både krevende og lærerike og jeg ser nå frem til å ta med meg det jeg har erfart videre inn i et nytt kapittel av livet. Først ønsker jeg å takke mine informanter som har stilt opp og gitt meg datagrunnlag for oppgaven. Tusen takk for at dere har satt av deres tid og åpnet dere med å dele deres tanker, meninger og bekymringer med meg. Uten dere ville ikke denne oppgaven blitt noe av.

Til veilederen min, professor Toril Merete Ringholm. Tusen takk for fantastisk veiledning, gode råd og tilbakemeldinger gjennom hele masterløpet. Til mamma og pappa, tusen takk for å alltid være en telefonsamtale unna og for oppmuntrende ord etter lange dager på lesesalen. Til mine gode venninner, dere vet hvem dere er. Tusen takk for avbrekk og påminnelse om pauser fra lesesalen, når jeg har trengt det uten å kanskje helt vite det selv. En spesiell takk til min kjæreste, William for en enorm støtte og forståelse i hverdagen. Uten deg ville denne perioden ikke vært det samme.

Julie Oliva Eriksen

Tromsø, 15 mai. 2024

Sammendrag

Formålet med denne masteroppgaven er å undersøke hvordan Senja kommune går frem for å inkludere ungdom til klimaomstilling i kommunen. En av metodene kommunen benytter seg av er klima-, miljø- og energiverksted. Denne oppgaven undersøker om klima-, miljø- og energiverksted er et godt verktøy å benytte seg av og hvordan dette blir tatt imot av ungdommene i kommunen. Funnene fra undersøkelsene tyder på at ungdom i kommunen er interessert i temaer knyttet til klima, miljø og energi og har et ønske om å engasjere seg i klimapolitikken. Noen av temaene som ungdommene ønsker å få inn i klima-, miljø- og energiplanen er resirkulering og kollektivtransport tilbud. Undersøkelsene viser også at ungdommene hadde positive erfaringer med å delta på klima-, miljø- og energiverkstedet og de kommer med nyttige forslag til forbedringer. Resultatene av undersøkelsen viser på den ene siden at klima-, miljø- og energiverkstedet ser ut til å være et godt verktøy å benytte seg av for å inkludere ungdom i prosessen. På den andre siden viser resultatene at det også er mulighet for forbedringer.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Problemstilling og oppbygning av oppgaven.....	3
1.2	Prosjekt Drivkraft.....	4
1.2.1	Klima-, miljø- og energiveksted.....	6
1.3	Bakgrunnsinformasjon fra Senja kommune.....	6
1.4	Bærekraftig planlegging for framtida.....	8
2	Klimaomstilling gjennom planlegging.....	11
2.1	Klimaomstilling i planleggingsprosesser	11
2.2	Medvirkning gjennom planleggingsprosesser.....	13
3	Erfaringer med ungdom i planlegging og samfunnsutvikling	15
3.1	Ungdomsmedvirkning i planleggingsprosesser	15
3.2	Skillet mellom tynn og tykk medvirkning.....	16
3.3	Utfordringer med ungdomsmedvirkning i planleggingsprosesser	17
3.4	Medvirkning inn i skolen?.....	18
3.4.1	Oppsummering	18
4	Teoretisk tilnærming.....	20
4.1	Hva legges i begrepet «medvirkning»?.....	20
4.2	Medvirkningsstigen.....	22
4.2.1	Medvirkningsstige knyttet til barn og unge.....	23
4.3	Deltakelse som demokratisk læring og integrering.....	24
4.4	Deltakerdemokratiske kvaliteter	25
4.5	Tredimensjonal demokratikube.....	29
4.5.1	Medvirkning som innflytelse, demokratisk læring og integrering.....	32
4.5.2	Teoretisk oppsummering.....	33

5	Metode	35
5.1	Forskningsdesign.....	35
5.2	Valg av informanter	36
5.3	Deltakende observasjon.....	38
5.4	Observasjonsguide og observasjonsprosess	38
5.5	Intervju	40
5.6	Intervjuguide og intervjuprosess	41
5.7	Forskningsetiske refleksjoner.....	43
5.8	Begrensninger og svakheter	44
5.8.1	Metodisk oppsummering.....	44
6	Analyse	46
6.1	Klima-, miljø- og energiverksted i Senja kommune	46
6.1.1	Observasjonsdagen.....	46
6.1.2	Introduksjonsdel på klima-, miljø- og energiverkstedet.....	48
6.1.3	Lunsjpause på klima-, miljø- og energiverkstedet	53
6.1.4	Gruppearbeidet på klima-, miljø- og energiverkstedet.....	54
6.1.5	Oppsummering av observasjonsdata	62
6.2	Ungdommers tanker om medvirkning til klimaomstilling.....	65
6.2.1	Hverdagsliv	65
6.2.2	Yrkesvalg og fremtid.....	67
6.2.3	Kunnskap om klima, miljø og energi	69
6.2.4	Stort tema og lite fokus lokalt	71
6.2.5	Tidskrevende og informasjonsbehov	73
6.2.6	Være med å bidra og mulighet til å påvirke politikken.....	74
6.3	Ungdommens opplevelse av klima-, miljø- og energiverkstedet.....	77

6.3.1	Forventninger til klima-, miljø- og energiverkstedet	77
6.3.2	Økt engasjement, inspirasjon og lærerikt	78
6.4	Forbedring av klima-, miljø- og energiverksted.....	80
6.4.1	Oppsummering av intervjudata	82
6.5	Klima-, miljø- og energiverkstedets deltakerdemokratiske kvaliteter	85
7	Er klima-, miljø- og energiverksted et godt verktøy?	88
7.1	KME-verkstedet gjennom den tredimensjonale demokratikuben	88
7.2	Innflytelse, demokratisk læring og integrering?	89
7.3	Resultater.....	92
8	Litteraturliste.....	95

Vedlegg

1 Innledning

Klimatrusselen har blitt et problem for verdenssamfunnet. Siden år 1750 har vi opplevd at gjennomsnittstemperaturen på jorda har økt med 1,1 grader og temperaturene stiger raskere enn tidligere. Det er en generell enighet blant klimaforskere om at klimaendringene som oppleves, skyldes menneskeskapte klimagassutslipp (FN-sambandet, 2024). Dette fører til at det haster med en klimarobust utvikling både når det kommer til å begrense og tilpasse oss klimaendringene (Miljødirektoratet, 2022). Ostrom (2010, s. 551) påpeker at selv om klimaendringene har globale konsekvenser, er det handlingene som utføres på det lokale som fører til utslipp av klimagasser. Hun understreker behovet for tilpasninger knyttet til enkeltpersoner, næringsliv og lokalsamfunn. På denne måten er det nærliggende å skulle oppmuntre innbyggere i en kommune til å ta mer ansvar og tilpasse seg en grønnere omstilling. Når det gjelder hvordan regjeringen kan engasjere innbyggere til å ta større del i arbeidet mot en grønnere omstilling. Har erfaringene vist at det er essensielt å involvere innbyggere inn i selve prosessen, istedenfor å skulle pålegge en grønnere omstilling ovenfra og ned basert på regler og restriksjoner (Agger, 2010, s. 541).

Medvirkningsformene som tradisjonelt sett har blitt benyttet for å inkludere innbyggere inn i miljøpolitikken, har vist seg å nå et fåtall av innbyggere i en kommune, og ofte de som er engasjert i miljøspørsmål fra før av. Derfor kreves det nye former for medvirkning som kan nå flere innbyggere i en kommune (Agger, 2010, s. 542). Det har også blitt en trend i moderne planlegging å skulle åpne opp planleggingsprosesser slik at nye stemmer og perspektiver får mulighet til å komme frem i lyset (Nyseth et al., 2019, s. 7). I møte med en grønnere omstilling kan det tenke seg at ungdommer er en interessant gruppe å inkludere inn i klimapolitikken. Grunnen til dette kan først og fremst være fordi ungdom anses å være en gruppe som har langsiktig interesse i å ivareta klimaet. Det er dem som skal leve lengst med klimautfordringene og skal i fremtiden være de som former den bærekraftige utviklingen i riktig vei. For det andre kan ungdom komme med nye og kreative løsninger som kan være relevant å ta med inn i planprosessen som ikke har vært vurdert i denne sammenhengen tidligere.

Ungdom er en gruppe som har utpekt seg ved å vise interesse for klimaendringene de siste årene. Et eksempel på dette er blant annet det enorme engasjementet fra ungdommer verden over da den daværende 15 år gamle miljøaktivisten Greta Thunberg i 2018 startet «*Skolestreik for klimaet*». For å vise sin utilfredshet over politikernes minimale oppmerksomhet rettet mot klimaspørsmålene i den svenske valgkampen, valgte hun å vise sitt engasjement med å streike utenfor den svenske Riksdagen i en periode før valget (Bakken, 2018). Skolestreiken hun satt i gang fikk enorm oppmerksomhet, og våren 2019 deltok rundt 1,6 millioner ungdommer i over 120 land i skolestreiker og protester for å vise sitt engasjement for klimatrusselen (Garvik et al., 2023). Et annet eksempel på ungdommers engasjement rundt klimatrusselen, kommer til syne i UNICEF-rapporten: *Klimakrisen er en barnerettighetskrise!: Hva mener barn og unge om klimaendringene?* (UNICEF Norge, 2021). Resultatene fra spørreundersøkelsen viser at et flertall av 694 norske barn gir uttrykk for at de er bekymret for fremtiden på grunn av klimaendringene. I rapporten svarer blant annet 62 prosent at de ikke føler at de som bestemmer i Norge gjør nok for å begrense klimaendringene og 38 prosent svarer at de ikke føler at de voksne tar deres meninger om klima på alvor (UNICEF Norge, 2021, s. 18).

Det uttrykket som fester seg slik de unge blir fremstilt i media, er at de er frustrerte og ønsker endringer knyttet til klimaendringene. På denne måten kan det se ut til at ungdom sitter på et engasjement og en interesse som kan være med på å bidra til kreative ideer og innovative innspill når det kommer til klimaomstilling i en kommune. Er det slik at ungdom er villig til å benytte sitt engasjement og interesse til å være med å bidra til medvirkning til klimaomstilling i en kommune? Hvordan blir innspillene tatt imot av kommunen? Opplever ungdommene å bli hørt av kommunen? I dette masterprosjektet ønsker jeg å undersøke hvordan Senja kommune går frem for å inkludere ungdom i medvirkningsprosesser knyttet til utvikling av klima-, miljø- og energiplaner.

1.1 Problemstilling og oppbygning av oppgaven

En av medvirkningsmetodene som Senja kommune benytter seg av for å inkludere ungdom til klimaomstilling i Kommunen er gjennom klima-, miljø- og energiverksted (heretter KME-verksted). I dette masterprosjektet skal jeg undersøke om KME-verksted er et godt verktøy å benytte seg av for å inkludere ungdom til klimaomstilling i kommunen. For å svare på denne tematikken har jeg utarbeidet følgende hovedproblemstilling:

«Hvordan blir klima-, miljø- og energiverkstedet tatt imot av ungdommene i Senja kommune? Er dette et godt verktøy for å inkludere ungdommer i klimaomstilling i kommunen?».

Sentrale forskningsspørsmål knyttet til oppgaven er:

1. Er ungdom interessert i å medvirke til klima-, miljø- og energispørsmål i kommunen?
2. Hvordan oppfatter ungdommene klima-, miljø- og energiverkstedet?
3. Hva er ungdommene opptatt av å få inn i klima-, miljø- og energiplanen?
4. Kommer ungdommene med forslag til hvordan klima-, miljø- og energiverkstedet kan forbedres?

Det første kapittelet er et innledningskapittel. Her presenterer jeg bakgrunnen for oppgaven, problemstilling og hvordan oppgaven er bygget opp. Videre presenterer jeg prosjekt Drivkraft og bakgrunnsinformasjon av Senja kommune. Deretter viser jeg til bærekraftig planlegging for framtida hvor jeg trekker inn planleggingstriangelen og FNs bærekraftsmål. I kapittel to tar jeg for meg klimaomstilling gjennom planlegging. I dette kapittelet skal jeg først kort fortelle om klimaendringene og hvordan disse påvirker oss både globalt og nasjonalt, etterpå skal jeg presentere klimaomstilling i planleggingsprosesser og videre skal jeg vise til medvirkning i plan- og bygningsloven og medvirkning gjennom planleggingsprosesser. Neste kapittel er kapittel tre hvor jeg går inn på tidligere erfaringer med ungdomsmedvirkning. Her viser jeg både anbefalinger og utfordringer som har vist seg knyttet til tidligere erfaringer. I kapittel fire som er teorikapittelet vil jeg presentere viktige begreper, analysemodeller og teorier om medvirkning. Kapittel fem er metodekapittelet, hvor jeg gjør rede for

forskningsdesignet for masterprosjektet. Her viser jeg hva jeg har studert, presenterer metoden som er benyttet for å samle inn datamaterialet og hvordan det videre skal bli analysert. Avslutningsvis i kapitlet skal jeg vise til forskningsetiske refleksjoner og begrensninger og svakheter knyttet til metodevalg. I kapittel seks som er analysekapitlet drøfter jeg funnene mine opp mot den presenterte teorien og besvarer forskningsspørsmålene til masterprosjektet. I det avsluttende kapittel syv, oppsummerer jeg funnene mine fra analysen, presenterer resultater og besvarer hovedproblemstilling.

1.2 Prosjekt Drivkraft

I dette kapitlet ønsker jeg å presentere prosjektet «Drivkraft», som jeg har deltatt i igjennom masterprosjektet. Drivkraft er et prosjekt som undersøker hvordan ungdom og næringsliv kan være med å bidra til at klima-, miljø- og energiplaner i norske distriktskommuner kan bli et godt og effektivt redskap for omstilling til fornybar energi. Prosjektet har en varighet på fire år, med oppstart i 2021 og planlagt avslutning i 2025. Kommunene som deltar i prosjektet er Senja kommune, Vestvågøy kommune og Vågan kommune. Alle disse kommunene har hatt utfordringer med klimaomstilling og økt forbruk av energi. Ved starten av mitt masterprosjekt i 2021 befant kommunene seg i en tidlig fase av utarbeidelse av klima-, miljø- og energiplaner (Senja kommune, 2020, s. 1).

I Drivkrafts prosjektbeskrivelse presenteres det hovedmål og seks delmål for prosjektet. Hovedmålet til prosjektet er følgende:

- *«Å innovere den nye generasjonen av klima-, miljø- og energiplaner til å bli effektive redskaper for omstilling til fornybar-samfunnet i distriktskommuner» (Senja kommune, 2020, s. 2).*

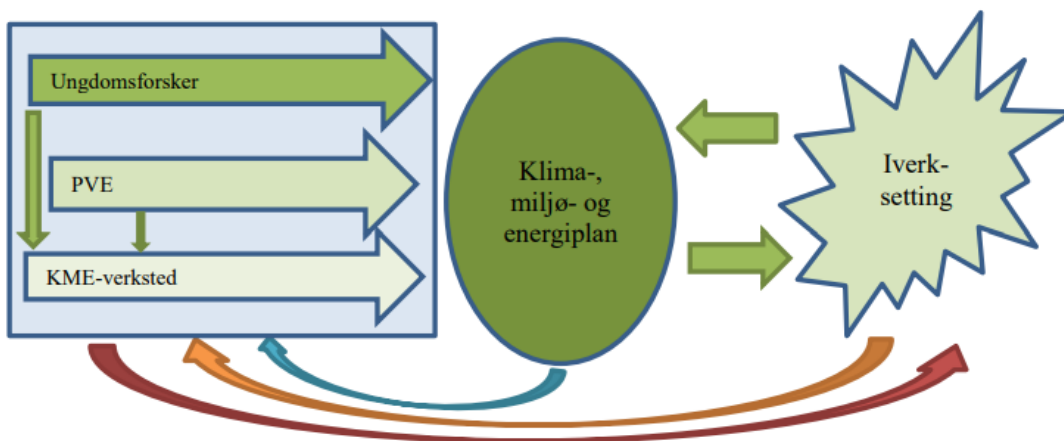
Mens delmålene er:

1. *«Utnytte utålmodigheten og kunnskapen hos ungdom og næringsaktører som pådrivere for innovative strategier og tiltak i klima-, miljø- og energiplanene,*

gjennom arenaer som er utformet for å løse konkrete utfordringer i den enkelte distriktskommune».

- 2. «Styrke implementeringen av klima-, miljø- og energiplanene ved å opprettholde en dynamisk kontinuitet i samskapingsarenaene både i planleggings- og implementeringsfasen»
- 3. «Utnytte ungdommenes og næringslivets samlede kreativitet og kompetanse for å skape konkrete, bærekraftige løsninger».
- 4. «Gi begrepet «energiborgerskap» et innhold som er fruktbart i en distriktskommunekontekst».
- 5. «Teste ut om Plan- og bygningslovens bestemmelser har tilstrekkelig fleksibilitet som rammeverk for denne typen samskaping, og eventuelt foreslå endringer».
- 6. «Bruke erfaringene fra prosjektet til å gi anbefalinger til andre kommuner, regionale og statlige myndigheter og utdanningsinstitusjoner.

(Senja kommune, 2020, s. 2)



Figur 1: DRIVKRAFT-modellen. Hentet fra (Senja kommune, 2020, s. 3).

For å inkludere ungdommene skal det formes tre ulike arenaer som skal bidra til et samarbeid mellom ungdom, næringsliv, videregående skoler og kommune. Disse arenaene er ungdomsforskninga, Participatory Value Evaluation og KME-verksted (Senja kommune, 2020, s. 3). Siste nevnte er den medvirkningsformen som min oppgave skal rette seg mot. I

figur 1. ovenfor presenterer jeg DRIVKRAFT-modellen som illustrerer koblingen mellom de tre ulike arenaene, klima-, miljø- og energiplan og iverksetting. Slik modellen viser skal prosjekt Drivkraft bidra med innovative løsninger for de tre kommunene ved hjelp av politikken som samskapes på de ulike arenaene (Senja kommune, 2020, s. 2-3).

1.2.1 Klima-, miljø- og energiveksted

KME-verksted er et kommuneverksted som arrangeres i forbindelse med planprosessen. Det skal foregå en gang i året av hver av kommunene. Deltakerne som er invitert til planverkstedet er ungdommer, næringsliv, politikere og planleggere (Senja kommune, 2022, 14). Det er tre punkter som verkstedene skal legge vekt på. Det første er «*At erfaringene fra ungdomsforsker-ordninga og PVE bringes inn i plan- og implementeringsprosessen i den enkelte kommune*», mens det andre er «*At kommunens erfaringer med plan- og implementeringsprosessen formidles til ungdommene og næringslivet*» og det siste er «*Formidling av forskerteamets underveis-analyser*» (Senja kommune, 2022, s. 14). Målet med verkstedene er at det gjennom diskusjon og kreative teknikker skal skapes et samspill hvor disse elementene kan bidra til å gjøre KME-planene og implementeringen av dem til effektive redskaper for omstilling til fornybar-samfunnet (Senja kommune, 2022, s. 15).

1.3 Bakgrunnsinformasjon fra Senja kommune

Min geografiske avgrensning for dette masterprosjektet er Senja kommune som ligger i Midt-Troms. Kommunen er relativt ny og ble etablert 1. januar 2020 gjennom en sammenslåing av de fire tidligere kommunene Berg, Lenvik, Torsken og Tranøy (Senja kommune, 2019, s. 3). Sentrum i kommunen er Finnsnes, som fungerer som et knutepunkt med ulike tjenester og leverandører (Senja kommune, 2019, s. 25). Senja kommune er preget av store skogarealer og åpne myrer som dekker store deler av kommunens areal (Statistisk sentralbyrå [SSB], 2024). Kommunen består av 14 894 innbyggere, hvor majoriteten av innbyggerne er i alderen 55-59 år (SSB, 2024). Når det gjelder yrkesfordelingen blant innbyggerne i kommunen, arbeider flest innbyggere innenfor sektorene varehandel, helse- og sosialtjenester og sekundærnæringer (SSB, 2024). Befolkningsutviklingen blir sett på som Senja kommunes største utfordring. Mot

2040 er det forventet en reduksjon i den yrkesaktive delen av befolkningen, og en økning i antall eldre innbyggere over 67 år i kommunen (Senja kommune, 2019, s. 5).

Derfor har kommunen satt seg fem fokusområder som skal være med på å bidra til å møte de demografiske utfordringene og føre til positive utslag på dette området.

Disse fokusmålene er følgende: *«Å fremme folkehelse, øke befolkningsvekst og bostedsattraktivitet i hele kommunen, øke tilgang på kompetent og stabil arbeidskraft, sikre gode tjenestetilbud for alle innbyggere og gjennomføringen skal baseres på en*

bærekraftig kommuneøkonomi» (Senja kommune, 2019, s. 7). Sammenslåingen til en kommune kan være med på å bidra til fordeler og vekstmuligheter i Senja kommune (Senja kommune, 2019, s. 25). Kommunen har et attraktivt næringsliv og blir sett på som Nord Norges største fiskeri- og sjømatnæring. Kommunen opplever også den største veksten når det kommer til reiseliv (Senja kommune, 2019, s. 2). Dette legger til rette for utvikling av attraktive arbeidsplasser og andre aktiviteter i fremtiden.

Senja kommune står ovenfor utarbeidelse av klima-, miljø- og energiplan. De fire opprinnelige kommunene deltok i 2009 i et interkommunalt prosjekt, hvor det ble utarbeidet kommunale klima- og energiplaner. Disse har ikke blitt gjort rullinger etter dette, og blir ikke benyttet som grunnlag i prosessen (Senja kommune, 2022, s. 4). Målet til Senja kommune er å bli en lavslippskommune innen 2050. For å nå dette målet, er det nødvendig med en felles innsats fra næringsliv, befolkning og kommune (Senja kommune, 2022, s. 12).

De sentrale temaene i Senja kommunes KME-plan skal være følgende:

- «Energitilgang- grønt skifte vil være avhengig av fornybar energi som kan erstatte olje, gass og kull. Både energiøkonomisering, smarte energibruk og økt tilgang til fornybar energi vil



Figur 2: Kart over Senja kommune. Hentet fra Google Maps.

være nødvendige grep i et grønnere Senja».

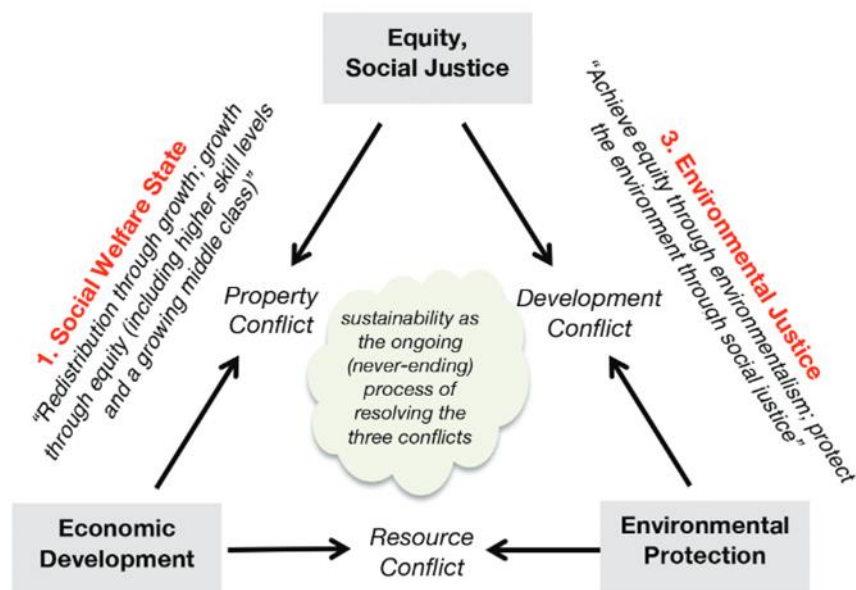
- «Holdningsendring- Hvordan kan kommunen bidra til det grønne skifte hos kommunens innbyggere og næringsliv».

- «Klimatilpasning- klimaendringer er allerede pågående og vil øke i årene som kommer. Kommunen må være forberedt og forholde seg til disse endringene både i planlegging, drift og saksbehandling».

(Senja kommune, 2022, s. 12-13).

1.4 Bærekraftig planlegging for framtida

For å opprettholde en bærekraftig utvikling er regional og kommunal planlegging av fylkeskommunene og kommunene en sentral bidragsyter til at utviklingen går i riktige retninger. Planleggingen skal være med på å bidra til trygge, bærekraftige og levende lokalsamfunn og overordnede planer skal være med å legge til rette for den bærekraftige utviklingen (Kommunal- og distriktsdepartementet, 2023, s. 7). Et fokus på bærekraftig utvikling kommer til syne i plan- og bygningsloven, hvor formålet med loven er følgende: «Fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner» (Plan- og bygningsloven, 2008 § 1-1). Ifølge lovkommentaren står det at «Begrepet "bærekraftig utvikling" handler om balansen mellom økonomisk og sosial utvikling og ivaretagelse av miljøhensyn. En bærekraftig utvikling kan oppnås gjennom en bærekraftig utnyttelse av ressursene» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2020, s. 10). For at planleggingen skal foregå på en bærekraftig måte er det derfor sentralt å skape en balanse mellom økonomisk og sosial utvikling, samtidig som det blir tatt hensyn til miljøet. Hofstad (2018, s. 206-207) viser til denne balansen gjennom Campbell (2016, s. 389) sin planlegginstriangel. Han beskriver hvordan en planlegger som fokuserer på den økonomiske dimensjonen, ser på kommunen i forhold til produksjon, forbruk og fordeling. På samme måte vil en miljøplanlegger betrakte kommunen ut fra forbruk av ressurser og produsent av avfall, mens den sosiale dimensjonen vurderes med tanke på fordeling av ressurser, service og muligheter knyttet til ulike sosiale grupper i samfunnet (Hofstad, 2018, s. 206). Mellom disse dimensjonene kan det oppstå interessekonflikter som det er nødvendig å ta hensyn til i sammenheng med planleggingen.



Figur 3: Planleggingstriangelet. Hentet fra (Campbell, 2016, s. 389)

I figur 3. viser jeg Scott Campbell sin planleggingstriangel som viser de tre dimensjonene og interessekonfliktene mellom dem. Som påpekt av Hofstad (2018, s. 206) er den første interessekonflikten eiendomskonflikten, som foregår mellom økonomisk vekst og sosial rettferdighet. Et eksempel på dette kan være mellom private interesser og kollektive goder (Hofstad, 2018, 206). Den andre er ressurskonflikt som kan oppstå mellom økonomisk vekst og miljøvern. Det kan for eksempel være at næringene bidrar til egen ressursutnyttelse. Den siste er utviklingskonflikten som oppstår mellom miljøvern og sosial rettferdighet. Eksempler på dette kan være at hensynet til natur og miljø kommer i veien for sosiale hensyn (Hofstad, 2018, 207). Dette gjør at de tre bærekrafts dimensjonene i stor grad påvirker hverandre og må balanseres gjennom planleggingen. I 2015 ble 2030-agendaen vedtatt av alle FNs medlemsland. Denne innebærer 17 bærekraftsmål som ser økonomisk, sosial og miljømessig utvikling i sammenheng. 2030-agendaen utgjør den politiske overbygningen for regjeringens arbeid nasjonalt og internasjonalt, og skal være med å bidra til å ta tak vår tids største nasjonale og globale utfordringer (Regjeringen, 2023a).



Figur 4: FNs bærekraftsmål. Hentet fra (FN-sambandet, 2023a)

I figur 4. viser jeg FNs 17 bærekraftsmål. Knyttet til mitt masterprosjekt kan flere av disse bærekraftsmålene være relevante. En av dem som umiddelbart utmerker seg, er blant annet bærekraftsmål 11. «Bærekraftige byer og lokalsamfunn». Dette handler om å «Gjøre byer og lokalsamfunn inkluderende, trygge, robuste og bærekraftige» (FN-sambandet, 2023b). Et annet er bærekraftsmål 13. «Stoppe klimaendringene». Dette målet bidrar til å «Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem» (FN-sambandet, 2023c). Gjennom oppgaven er jeg ikke opptatt av å undersøke om noen konkrete bærekraftsmål bli ivaretatt, men jeg vil bruke dem til å analysere temaene som ungdommene kommer med gjennom datainnsamling, i sammenheng med forskningsspørsmål nummer 3. i masterprosjektet.

2 Klimaomstilling gjennom planlegging

I dette kapittelet skal jeg si noe om klimaendringer og hvordan disse påvirker oss globalt og nasjonalt. Videre skal jeg presentere hvordan fylkeskommuner og kommuner tilrettelegger for klimaomstilling gjennom planleggingsprosesser og hvordan planlegging kan være med på å kutte utslipp av klimagasser. Deretter skal jeg trekke inn medvirkning gjennom planleggingsprosesser og medvirkning i plan- og bygningsloven.

2.1 Klimaomstilling i planleggingsprosesser

Klimautfordringen blir sett på som en av de største utfordringene i vår tid. Globalt sett opplever vi høyere temperaturer, oftere ekstremvær og svakere økosystemer som er med på å påvirke fremtidig helse, trygghet og vekst i negativ forstand (Meld. St. 13, (2020-2021), s. 27). I Norge opplever vi klimaendringene på den måten ved at vekstsesongen varer lengre enn tidligere, og vinteren kortere. Andre faktorer er at vi opplever mer nedbør, smelting av isbreer og at havet stiger som konsekvens av den globale oppvarmingen (Meld. St. 13, (2020-2021), s. 27). Parisavtalen er en internasjonal klimaavtale som Norge har forpliktet seg til. Målet med avtalen er at temperaturen på kloden ikke skal stige mer enn 2 grader, og helst ikke mer enn 1,5 grad i løpet av dette århundret (FN-sambandet, 2023d). Norge sitt bidrag til gjennomføringen av avtalen, innebærer en forpliktelse til å redusere klimagassutslipp med minst 55 prosent, i 2030 sammenlignet med nivået i 1990 (Miljøstatus, 2024).

I utviklingen av en grønnere omstilling spiller kommunene en sentral rolle i det norske samfunnsliv. Dette foregår gjennom kommunens hovedroller som offentlig myndighet, offentlig tjenesteyter av velferdstjenester og som samfunnsutvikler (Amundsen & Westskog, 2022, s. 115) Et av de mest sentrale kommunale virkemidlene for utviklingen av kommunene, er planlegging. Dette gjelder både overordnet samfunnsplanlegging og arealplanlegging. (Amundsen & Westskog, 2022, s. 116). I plan- og bygningsloven finner vi et klimahensyn. Dette sier følgende «*Ta klimahensyn, herunder gjennom løsninger for energi og forsyning og areal og transport*» (Plan- og bygningsloven, 2008 §3-1). Når det kommer til regulering av klimaomstilling i en kommune, skilles det mellom «*myke instrumenter*» og «*harde instrumenter*». Skillet mellom de to reguleringsinstrumentene beskrives ved at myke

instrumenter er reguleringstiltak som består av informasjon og oppfordringer, mens harde instrumenter beskriver reguleringstiltak som involverer økonomiske og juridiske tiltak som inneholder rapporteringsplikter (Kasa et al., 2018, s. 99). Kasa et al. (2018) viser til deres undersøkelse gjennomført i flere norske kommuner angående effektiviteten av et mykt reguleringstiltak som skulle oppmuntre til lokal klimareduksjon. Deres undersøkelse konkluderte med at myke reguleringstiltak i liten grad kunne spille en vesentlig rolle i etableringen av kommunal klimapolitikk. Selv om de bidrar til informasjon og motivasjon til lokal klimareduksjon, er det utfordrende å oppnå store effekter uten å kombinere dem med harde reguleringstiltak (Kasa et al., 2018, s. 111).

For å ivareta klimapolitikken på lokal og regionalt nivå skal dette gjøres gjennom tre nasjonale planverktøy (Hanssen, 2018, 366). Den første er gjennom *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023-2027* (Kommunal- og distriktsdepartementet, 2023). Hvert fjerde år skal regjeringen legge fram nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging for å fremme en bærekraftig utvikling. Regjeringen har i forventningsdokumentet samlet de viktigste prioriteringene på planområdet for den kommende fireårsperioden. Disse forventningene skal følges opp i utarbeidelsen av planstrategier og planer i fylkeskommunene og kommunene, samt legges til grunn av statlige myndigheter i tilknytning til planprosessen. Hensikten er å etablere et felles grunnlag for fylkeskommunene, kommunene og statlige myndigheter for en bærekraftig utvikling nasjonalt (Kommunal- og distriktsdepartementet, 2023. s. 4).

Den andre er gjennom *Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning* (2018). Formålet med disse er følgende: «*Kommunene, fylkeskommunene og staten skal gjennom planlegging og øvrig myndighets- og virksomhetsutøvelse stimulere til, og bidra til reduksjon av klimagassutslipp, samt økt miljøvennlig energiomlegging. Planleggingen skal også bidra til at samfunnet forberedes på og tilpasses klimaendringene (klimatilpasning)*» (Statligeplanretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning, 2018). Hver enkelt kommune må vurdere ut ifra to alternativer hvordan de skal bidra til å redusere klimagassutslipp gjennom sin planlegging. Det første alternativet er å utarbeide egne klima- og energiplaner, mens det andre alternativet er gjennom integrering av

klima i overordnede planer (Miljødirektoratet, 2019). Fordelen med førstnevnte er at klima- og energispørsmål kan bli mer synlig både internt i kommunen for befolkningen og næringslivet, mens fordelen med sistnevnte er at det sikres at klima- og energiplanleggingen inngår i kommuneplanens handlingsdel med allerede tilhørende rutiner for evaluering og revisjon (Miljødirektoratet, 2019). Den siste er «Byvekstavtaler» som er avtaleordninger som skal være med å bidra til å styrke samordningen mellom transport- og arealplanlegging. Byvekstavtalene skal bidra til å holde luftforurensning, støy og klimagassutslipp nede, og samtidig opprettholde byer med god mobilitet og fremkommelighet. For å gjennomføre dette er det nødvendig med effektiv arealbruk, redusere bruk av persontransport og tilrettelegge for klimavennlige fremkomstmidler og økt bruk av kollektivtransport (Regjeringen, 2023b).

2.2 Medvirkning gjennom planleggingsprosesser

Kravet om medvirkning i plan- og bygningsloven har blitt styrket flere ganger, senest gjennom loven av 2008 (Ringholm & Hanssen, 2018, s. 191). Intensjonen med medvirkning er nedfelt i formålsparagrafen §1-1: «Planlegging og vedtak skal sikre åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning for alle berørte interesser og myndigheter» (Plan- og bygningsloven, 2008 §1-1). Mens medvirkningens hovedbestemmelse står ned nedfelt i §5-1. Denne lyder som følger:

«Enhver som fremmer planforslag, skal legge til rette for medvirkning. Kommunen skal påse at dette er oppfylt i planprosesser som utføres av andre offentlige organer eller private»

Videre pålegger samme paragraf at kommunen skal sikre medvirkning fra bestemte grupper:

«Kommunen har et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, herunder barn og unge. Grupper og interesser som ikke er i stand til å delta direkte, skal sikres gode muligheter for medvirkning på en annen måte».

(Plan- og bygningsloven, 2008 § 5-1).

Slik vist til ovenfor ser vi at den nye loven av 2008 presiserer at det skal sikres aktiv

medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging og at barn og unge går under denne kategorien. Hvordan denne ordningen skal foregå i praksis blir ikke lagt vekt på i loven (Ringholm & Nyseth, 2018, s. 319).

For å sikre medvirkning foregår dette gjennom konkrete bestemmelser i Plan- og bygningsloven av 2008 (Ringholm & Hanssen, 2018, 193). Den første er gjennom *annonsering av oppstart* som går ut på at når planarbeid skal igangsettes, skal berørte offentlige organer og andre interesserte varsles om formål og viktige problemstillinger for planarbeidet. Det skal alltid kunngjøres en melding om det i minst en avis som er alminnelig lest på stedet og gjennom elektroniske medier (Plan- og bygningsloven, 2008 §11-12 og §12-8). Den andre er krav om *høring og offentlig ettersyn*. Høring innebærer å sende et planforslag direkte til de aktørene det gjelder, mens offentlig ettersyn innebærer å legge det ut slik at befolkningen får tilgang til det. I tillegg skal det legges til rette for elektronisk presentasjon og dialog i alle fasene av planprosessen (Plan- og bygningsloven, 2008 § 5-2). Den tredje er *planprogram for planer*. Denne går ut på at planprogrammet skal gjøre rede for formålet med planarbeidet, planprosessen med frister og deltakere og opplegget for medvirkning. Spesielt grupper som antas å bli særlig berørt og hvilke alternativer som vil bli vurdert og behovet for utredninger (Plan- og bygningsloven, 2008 § 4-1). Ringholm & Hanssen (2018, s. 194) påpeker at disse bestemmelsene er minimumskrav, og at kommunene oppfordres til å gjennomføre medvirkning som overgår disse kravene. På denne måten har kommunene en betydelig frihet når det kommer til hvordan medvirkningen skal foregå.

3 Erfaringer med ungdom i planlegging og samfunnsutvikling

I dette kapittelet skal jeg presentere tidligere erfaringer med ungdom i planlegging og samfunnsutvikling. Først skal jeg vise til tidligere brukte medvirkningsmetoder for å inkludere ungdom i planlegging, videre skal jeg vise til skillet mellom tykk og tynn medvirkning, deretter skal jeg ta for meg ulike utfordringer som har vist seg knyttet til ungdomsmedvirkning og avslutningsvis skal jeg vise til hvordan medvirkning kan kobles opp mot skolen.

3.1 Ungdomsmedvirkning i planleggingsprosesser

Vi har blitt kjent med at bestemmelsene i kapittel 5. i plan- og bygningsloven kun er minimumskrav og at disse ikke legger vekt på hvordan aktiv medvirkning skal foregå. På denne måten vil ikke minimumskravet i seg selv være med å oppfylle kravet om å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, selv om loven tilsier dette. Dette gjør at det vil bli opp til planleggere og politikere om hvordan kravene blir oppfylt i praksis (Hagen & Andersen, 2021, s. 14). I boken *Ungmedvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging* (Hagen & Andersen, 2021, s. 19-21) er det referert til ulike metoder som har blitt benyttet for å inkludere ungdom til medvirkning i planleggingsprosesser. En av disse er *Alternative byrom*. Metoden foregikk på den måten at ungdom deltok som medprodusenter, i samarbeid med kunstnere, offentlig sektor, skoler og forskere, hvor målet var å styrke deres innflytelse og mestring (Hagen & Andersen, 2021, s. 19). Det ble også brukt *Ungdomstråkk* som metode. Hensikten med denne var å registrere unge voksnes bruk av uterom, parker og plasser. Metoden hadde fokus på at ungdom selv var med og gikk walkalongs i nærmiljøet, mens de gjorde egne feltarbeid slik at de kunne komme med innspill basert på egne erfaringer (Hagen & Andersen, 2021, s. 19).

En annen metode som ble benyttet var *Ung Plan Oslo*. Denne foregikk ved at ungdommene selv skulle kartlegge egne og andres opplevelse av fysiske forhold i nærmiljøet, og foregikk gjennom en workshop hvor ungdommene fikk mulighet til å komme med egne innspill og synspunkter (Hagen & Andersen, 2022, s. 20). En annen metode for ungdomsmedvirkning,

finner vi i Kamuf og Weck (2022, s. 936) sin studie fra en mellomstor by i Øst-Tyskland som gjennomgikk forandringer etter den tyske gjenforeningen. Som en reaksjon på manglende fokus på ungdom i lokalmiljøet, gikk ungdommene selv frem og opprettet «*Rabryka youh and sociocultural senter*». Gjennom det sosiokulturelle senteret hadde de ulike aktiviteter som blant annet musikk- og kulturfestival, lydstudio og urbant hagearbeid, som var med på å gi ungdommene en stemme, og bidro til økt deltakelse fra denne gruppa i samfunnet (Kamuf & Weck, 2022, s. 940). Medvirkningsmetodene som er nevnt ovenfor, har alle til felles at de er med på å bidra til økt innflytelse av ungdom. Medvirkningsmetodene har også et fokus på at ungdommene skal være aktive og deltakende gjennom medvirkningsprosessen. Den siste medvirkningsmetoden skiller seg ut ved at medvirkningen foregikk på eget initiativ fra ungdom, mens de andre metodene var arrangert av aktører som et bidrag for å invitere ungdom til medvirkning i planleggingsprosesser.

3.2 Skillet mellom tynn og tykk medvirkning

For å gjennomføre ungdomsmedvirkning på mest gunstig måte viser Rosten et al. (2021) til skillet mellom *tynn* og *tykk* medvirkning. Begrepet er hentet fra antropologien, og benyttes for å kunne sette seg inn i andres forståelser og opplevelser ved å tilbringe tid sammen med dem, delta i deres hverdag og snakke med dem om deres oppfatninger for å få en forståelse av deres liv (Rosten et al., 2021, s. 48). Ifølge Rosten et al. (2021, s. 45) kan ungdomsmedvirkning ofte ha en tendens til å være gjennomført basert på et tilfeldig utvalg av ungdom, hvor medvirkningsformen det er lagt opp til, er en enkeltstående og kortvarig prosess. Dette kan føre til at det blir utfordrende å skulle bygge opp en god relasjon og dialog mellom planlegger og ungdom.

En medvirkningsprosess som er preget av en form for tynn medvirkning kjennetegnes ved at planlegger og ungdom vil forholde seg til hverandre kun ved det ene møtet hvor medvirkningen foregår (Rosten et al., 2021, s. 49). Et eksempel er å skulle engasjere en skoleklasse til å medvirke til klimaomstilling i en kommune, uten å følge opp medvirkningen i etterkant. I motsetning, gjennom en tykk form for medvirkning er den preget av flere møtepunkter som gjør at det er mulig å knytte en god relasjon og dialog mellom planlegger og

ungdom (Rosten et al., 2021, s. 49). For at medvirkningsformen skal være tykk må den inneholde følgende tre komponenter: den første er *tykke relasjoner* som går ut på at planlegger og ungdommene kjenner hverandre på flere måter, den andre er *tykke forståelser* som handler om å ha en forståelse for andre sine erfaringer (Rosten et al., 2021, s. 49). Og den siste er *tykke beskrivelser* som handler om å komme så tett på individets hverdag slik at det er mulig å få en forståelse over andres opplevelser (Rosten et al., 2021, s. 50). Når medvirkningsformen er preget av en tykk form for medvirkning er det større sannsynlighet for at ungdom og planlegger oppretter en god relasjon og dialog- som igjen kan være med på å føre til at ungdommen får en større forståelse over hva de deltar på, og vil også komme med mer verdifulle og relevante innspill inn i planprosessen (Rosten et al., 2021, s. 65).

3.3 utfordringer med ungdomsmedvirkning i planleggingsprosesser

Etter å ha lest teori om ungdomsmedvirkning har jeg fått en forståelse over at feltet kan bli ansett som utfordrende på flere områder. De to første perspektivene jeg ønsker å trekke frem er knyttet til voksnes syn på ungdommer. Hagen & Andersen (2021, s. 17) omtaler et eksempel på dette, som et *adultosentrisk* blikk på ungdommer. Det forklares som voksnes negative syn på ungdommer som uferdige mennesker, og at de voksnes kunnskaper overgår ungdommens kunnskaper. Et annet eksempel ifølge (Rosten et al., 2021, s. 67) er at voksne kan skifte mellom å ha for høye og for lave forventninger til ungdommer. De høye forventningene blir knyttet opp mot at voksne tror at ungdom sitter på kunnskap om hvilke preferanser barn og unge har knyttet til temaet som blir diskutert, som voksne ikke har kunnskap om. Mens, de lave forventningene blir knyttet opp mot at ungdommer for eksempel kan oppleve å få større tilbakemeldinger på hvordan de fremførte et bidrag, istedenfor selve innspillene de kommer med (Rosten et al., 2021, s. 68). Et annet perspektiv er knyttet til at språket i de offentlige plandokumentene kan være vanskelig for ungdom å forstå seg på, og dermed være med på å føre til at medvirkningen blir en vanskeligere oppgave enn det nødvendigvis hadde trengt å være i utgangspunktet (Hagen & Andersen, 2021, s. 15). Det som også har vist seg å være en utfordring, er mangel på dokumentasjon av medvirkningsprosesser, som gjør at det blir vanskelig å undersøke resultatene av medvirkningen i etterkant (Hagen & Andersen, 2021, s. 17). Det siste perspektivet jeg skal

trekke frem er at det kan være utfordringer knyttet til insentiver når det kommer til ressurser for å gjennomføre den aktive medvirkningen som lovverket tilsier. I denne sammenheng blir det påpekt av både effektivitet og kostnader er elementer som kan være med å begrense gjennomføringen av medvirkningen (Hagen & Andersen, 2021, s. 18).

3.4 Medvirkning inn i skolen?

For å styrke ungdommers mulighet for medvirkning i planleggingsprosesser ble det i 2019 lagt til et krav om at alle kommuner skal ha en form for medvirkningsorgan som skal representere ungdom (Hagen & Andersen, 2021, s. 15). En konsekvens av dette har vært at det oppleves som utfordrende å komme i kontakt med ungdom som ikke sitter i de formelle medvirkningsorganene, og denne måten har det blitt vanskelig å få et bredt mangfold av ungdom til å engasjere seg i kommunale planleggingsprosesser. Alves et al. (2021, 103) påpeker at et klasserom allerede består av et bredt mangfold av ungdom med ulike verdier, interesser og meninger. Gjennom Alves et al. (2021, s. 88) sine undersøkelser om hvordan skolen kan benyttes som medvirkningsarena, har resultatene vist at medvirkning gjennom skolen har ført til økt deltakelse fra ungdommer. Måten dette har fungert på, er å knytte en lokal skole til et utviklingsprosjekt og koble medvirkningen til læreplanen i relevante fag. På denne måten brukes det ulike metoder for å samle inn innspill fra ungdommene (Alves et al., 2021, s. 88). Måten medvirkningen kan knyttes til lærerplanen i relevante fag blir eksemplifisert slikt: «*Samfunnsfag via utforskning av hvem som bestemmer i et lokaldemokrati, norsk via intervju, og kulturminner i nærmiljøet, kunst- og håndverk via innspill til byggeprosjektet, kroppsøving via lokale gåturer til og rundt byggeprosjektet*» (Alves et al., 2021, s. 94). Ved å legge medvirkningen til skolen kan det være med på å øke deltakelse av ungdom og samtidig være med på å nå et bredt mangfold av ungdommer.

3.4.1 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg tatt for meg tidligere erfaringer knyttet til ungdomsmedvirkning. Først har jeg vist til ulike metoder som har blitt benyttet for å inkludere ungdommer til medvirkning i planleggingsprosesser. Disse medvirkningsformene har til felles at de er med på

å gi ungdommene mulighet for større innflytelse og ha en stemme i lokalmiljøet. Metodene som er benyttet har også alle et fokus på at ungdommene skal være aktive og deltakende gjennom medvirkningen. Videre har vi sett på skillet mellom tykk og tynn medvirkning – og at en medvirkningsprosess som er preget av en form for tykk medvirkning kan styre utfallet av medvirkningen i positive retninger. På denne måten kan det se ut til at anbefalingene er at ungdommene skal være aktive medvirkere og at dette skal foregå gjennom en form for tykk medvirkning.

Gjennom kapittelet har vi også blitt kjent med at ungdomsmedvirkning kan oppleves som utfordrende. Dette kommer til uttrykk både når det gjelder voksnes syn på ungdommer, at språket i de offentlige plandokumentene er vanskelig å forstå og mangel på dokumentasjon og ressurser for å gjennomføre medvirkningsprosessene. Det har også vist seg at det er en utfordring å få et bredt utvalg av ungdommer til å være med å engasjere seg i medvirkningsprosesser. Som et bidrag kan det vise seg å være nyttig å knytte medvirkning inn i skolen, og bygge medvirkningen opp under relevante fag for å få en bredere gruppe ungdom til å delta. Med disse betraktningene i bakhodet kan det være interessant å sette spørsmålsteget på hva som er ungdommens motivasjon til å være med å medvirke til planleggingsprosesser. Hva kan ungdommene få ut av å være med å engasjere seg og hva er deres fordeler i denne sammenhengen? I det neste kapittelet skal jeg gå inn på elementer som kan være med på å forklare ungdommens motivasjon til å medvirke til planleggingsprosesser.

4 Teoretisk tilnærming

I dette kapitlet presenterer jeg relevante begreper og teorier knyttet til medvirkning. Først skal jeg forklare hva som legges i begrepet «medvirkning». Videre skal jeg presentere Arnstein (1969) sin medvirkningsstige. Samt vise til Hart (1992) sin medvirkningsstige for barn og unge. Deretter skal jeg redegjøre for deltakerdemokratisk teori i lys av Pateman (1970) sin forståelse av ulike sider ved deltakelsen. Etter dette, skal jeg legge den teoretiske tilnærmingen på Smith (2009) og Geissels (2013) forståelse av deltakerdemokratiske kvaliteter. Til slutt skal jeg presentere Fung (2006) sin tredimensjonale demokratikube. Samlet sett tilbyr disse forståelsene ulike innfallsvinkler til å forstå den medvirkningen som oppleves under KME-verkstedet i Senja kommune.

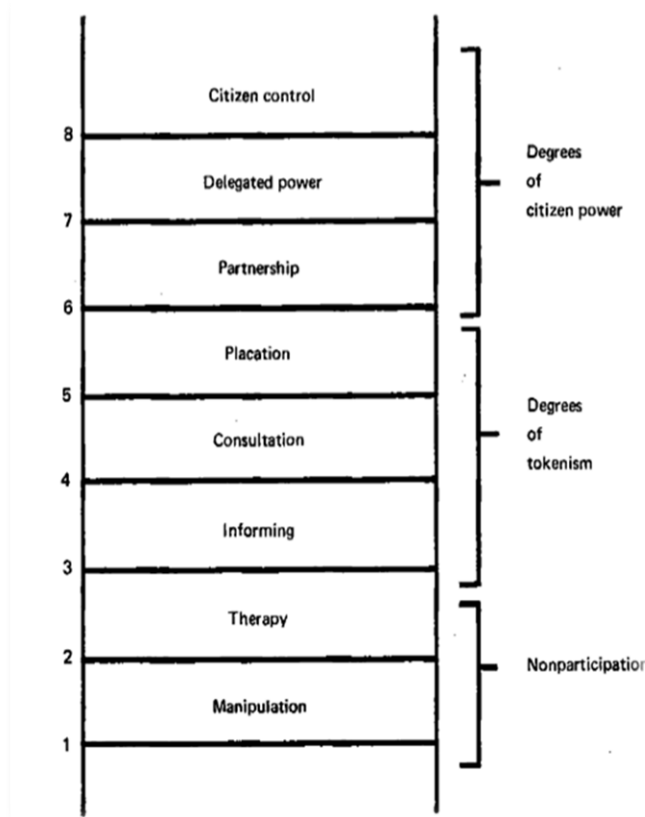
4.1 Hva legges i begrepet «medvirkning»?

Norge er preget av en demokratisk styreform. Demokratiet består av det representative og det deltakende element. Førstnevnte går ut på muligheten innbyggerne har til å gi uttrykk for sine politiske interesser ved å velge representanter som tar beslutning på deres vegne. Alle som har stemmerett i Norge, har mulighet til dette hvert andre år (lokalt og nasjonalt). Sistnevnte derimot, går ut på en form hvor innbygger selv deltar i beslutningsprosesser ved å påvirke direkte uten å bruke representanter (Henriksen, 2010, s. 42). På denne måten sikres det at befolkningen ikke kun gir fra seg makten ved å avgi stemme ved valg, men også tar en aktiv rolle i å påvirke politikken mellom valgene. Begrepet medvirkning blir ifølge Dahlgren et al. (2021, s. 11) definert som «*Deltakelse i samfunnsutviklingen, deltakelse i beslutningsprosesser og en mulighet til å si sin mening om måten vi bygger våre byer og utformer vår bygg og omgivelser på*». Hensikten med medvirkning er at innbyggere skal få en mulighet til å være med å delta og påvirke til bedre planløsninger, og blir i dag sett på som en grunnleggende forutsetning i lokaldemokratiet (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2014, s. 8). Med andre ord blir begrepet forstått som ulike former og metoder som man benytter seg av for å inkludere innbyggere inn i planprosesser. Ringholm & Hanssen (2018, s. 191) påpeker at det finnes to hovedgrunner til at innbyggere blir sett på som en sentral del i utarbeidelsen av planprosesser. Først og fremst er innbyggeren en rik kilde til å innhente kunnskaper om lokalsamfunnet. Dette kalles *kunnskapsargumentet*. Den andre grunnen er

demokratiargumentet som går ut på de berørtes rett til å bli hørt. Betydningen av medvirkning kan være med på å føre til en positiv samfunnsutvikling i lokalsamfunnet. Det kan være med på å styrke innbyggernes eierskap og medborgerskap til sitt lokalsamfunn, samtidig som det kan være med på å skape bedre løsninger knyttet til den lokale agendaen (Ringholm & Hanssen, 2018, s. 191). Tradisjonelt sett har medvirkning vært dominert av medvirkningsformer som folkemøter og høringer. En negativ konsekvens av disse formene er at det ofte er de samme innbyggerne som møter opp, og medvirkningen derfor kan oppleves som gjentakende (Nyseth et al., 2019, s. 8). Disse erfaringene har på sin side vekket interesse for å etablere nye og innovative former for medvirkning. Formålet er at de innovative formene skal styrke demokratiet ved å vekke interesse hos nye innbyggere – også de mindre ressurssterke stemmene som ikke er fortrolig med de tradisjonelle formene for medvirkning (Nyseth et al., 2019, s. 7). Ved å kombinere nye former og tradisjonelle former for medvirkning, blir det stadig utviklet innovative former som kan bidra til variasjonsmuligheter. Det moderne samfunnet har blant annet bidratt med digitale løsninger som har åpnet opp nye muligheter for medvirkning. Dette gjelder både knyttet til informasjon og høringer og bruk av digitale verktøy for å kartlegge bruk av områder (Ringholm & Hanssen, 2018, s. 205).

4.2 Medvirkningsstigen

Sherry. R Arnstein (1969, s. 217) presenterer *Medvirkningsstigen* (A ladder of citizen participation). Dette er en analysemodell som forklarer hvilken innflytelse og makt innbyggerne blir gitt knyttet til deltakelsen. Modellen ble utviklet i 1969 og anses som en sentral måte å forstå medvirkning på denne tiden, da medvirkning fremdeles var et nokså nytt fenomen. Arnstein (1969) forstår medvirkning med hensyn til hvilken innflytelse og makt deltakelsen gir innbyggerne, og ifølge henne er en prosess uten mulighet til å påvirke utfallet en innholdsløs prosess. Hun mener at det er en stor forskjell fra å kunne være med å påvirke utfallet, og det å gjennomføre et «*tomt ritual*» av medvirkning (Arnstein, 1969, s. 216).



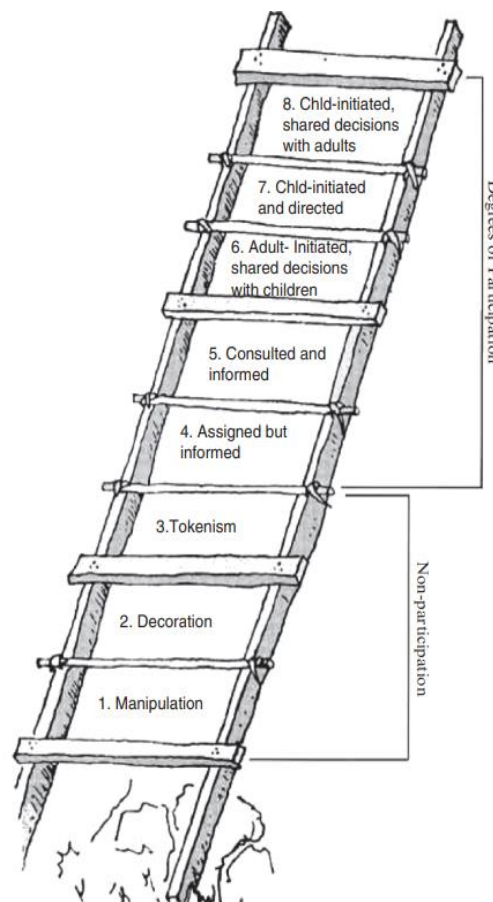
Figur 5: Medvirkningsstigen. Hentet fra (Arnstein, 1969, s. 217).

Arnstein uttrykker i artikkelen «*The ideal of citizen participation is a little like eating spinach: no one is against it in principle because it is good for you*» (Arnstein, 1969, s. 216).

Slik vist til på modellen oppe til høyre, ser vi at medvirkningsstigen viser graden av medvirkning fra det nederste trinnet på medvirkningsstigen som er *manipulation*, til det øverste trinnet på medvirkningsstigen som er *citizens control*. Medvirkningsstigen fungerer slik at for hvert trinn oppover, vil deltakelsen være med på å føre til større mulighet for å oppnåelse av innflytelse og makt for innbygger (Arnstein, 1969, s. 217-218). Slik jeg oppfatter medvirkningsstigen, er det en god analysemodell for å legge seg en grunnleggende forståelse av medvirkning og inkludering av innbygger. Den har sine styrker i at den måler hvor stor grad dem som medvirker har innflytelse på utfallet. På den andre siden har den begrensninger med at den ikke fanger opp andre aspekter med medvirkningen.

4.2.1 Medvirkningsstige knyttet til barn og unge

Roger Hart (1992, s. 8) har utviklet en *Medvirkningsstige knyttet til barn og unge* (The ladder of participation). Modellen hans er inspirert av Arnstein (1969) sin medvirkningsstige, men han har utviklet sine egne trinn. I modellen operer han med forskjellige grader av involvering av barn og unge i medvirkning. Ifølge Hart (1992, s. 9) har voksne en tendens til å undervurdere barns kompetanse, og bruker barn og unge på en måte som kan oppfattes som nedlatende knyttet til medvirkning. De tre nederste trinnene i stigen hans viser deltakelse av barn og unge som gir et bilde av at de blir tildelt forhåndsbestemte roller i medvirkning. Det nederste trinnet er *manipulering*. Dette kan forekomme om barn og unge ikke har nok forståelse over temaet dem er med å medvirke til. Et eksempel han tar



Figur 3: Medvirkningsstige barn og unge. Hentet fra (Hart, 2008, s. 22).

opp er om barn bærer plakater om en politisk sak, som de ikke har nok forståelse over (Hart, 1992, s. 9). Det neste er *dekorering*, som går ut på at barn og unge blir brukt som dekorasjon i medvirkningsprosessen. Et eksempel han tar opp er opp er når barn og unge blir invitert til å opptre med sang og dans på et arrangement de ikke har nok forståelse over (Hart, 1992, s. 9). Det tredje trinnet er *tokenisme*, som innebærer at barn og unge får mulighet til å ha en stemme i medvirkningsprosessen, men ikke har reell mulighet til å uttrykke eller formulere sine egne meninger.

Det fjerde trinnet ifølge Hart (1992, s. 10) er *assigned but informed*. Det går ut på at barn og unge forstår intensjonen bak medvirkningen, hvorfor de er aktuelle deltakere og at medvirkningen fremstår som meningsfull for dem. Det femte trinnet er *consulted and*

informed, og går ut på at barn og unge forstår sin deltakelse og de får mulighet til å komme med innspill i en prosess som er ledet av voksne (Hart, 1992, s. 12). Det sjette trinnet ifølge Hart (1992, s. 12) er *adult-initiated, shared decisions with children*. Dette trinnet blir sett på som ekte deltakelse. Grunnen til dette er fordi voksne og unge deler på å ta beslutninger, selv om prosjektet er initiert av voksne. Det syvende trinnet er *child-initiated and directed* (Hart, 1992, s. 14). Denne går ut på at barn og unge selv tar initiativ i et prosjekt, uten voksnes veiledning, mens det siste trinnet, *child-initiated, shared decisions with adults* går ut på at barn inkluderer voksne i deres selvstyrte prosjekt (Hart, 1992, s. 14). Slik jeg tolker Hart (1992) sin medvirkingsstige for barn og unge, mener han at det ikke kan kalles reell deltakelse før barn og unge har forståelse for intensjonen og deres rolle med medvirkningen. Videre vil deltakelsen øke i samsvar med barn og unges eget initiativ til å oppnå innflytelse.

4.3 Deltakelse som demokratisk læring og integrering

Carole Pateman (1970) løfter i sitt arbeid fram andre sider ved medvirkning en kun mulighet til oppnåelse av innflytelse og makt. Inspirert av Rousseaus politiske teori beskriver hun ham som «*The theorist par excellence of participation*» (Pateman, 1970, s. 22). Deres forståelse av deltakerdemokrati bidrar med tanken om at medvirkning har en psykologisk effekt på deltakerne. Med å delta i medvirkningsprosesser vil innbyggere få mulighet til å oppnå ulike individuelle goder. Ifølge Pateman (1970, s. 42) har medvirkning en pedagogisk funksjon som bidrar med demokratisk læring for innbyggerne. Deltakelsen er med på å utvikle innbyggeres demokratiske og politiske forståelse på et dypere plan, samtidig som de får utviklet demokratiske ferdigheter i praksis. Hun påpeker at desto oftere innbyggere deltar i medvirkningsprosesser, desto bedre vil de utvikle disse forståelsene og egenskapene (Pateman, 1970, s. 43). En annen funksjon medvirkning bidrar med ifølge henne, er at medvirkning har en integrerende effekt. Deltakelsen bidrar med å samle inn innbyggeres kollektive preferanser, og innbyggere har mulighet til å uttrykke seg fritt. Dette kan være med på å føre til at innbyggere oppnår større kontroll både over sitt eget liv og lokalsamfunnet som dem er en del av (Pateman, 1970, s. 43). Kort oppsummert har Pateman (1970) en forståelse over at medvirkning har ulike positive effekter utover kun muligheten til å oppnå innflytelse og makt. Det er med på å bidra til individuelle goder som demokratisk læring og integrering i

lokalsamfunnet.

4.4 Deltakerdemokratiske kvaliteter

Graham Smith (2009) og Birgitte Geissel (2013) er begge statsvitere som har utviklet separate analyseapparat for å evaluere nye former for deltakelse. De analytiske kvalitetene deres er basert på tidligere erfaringer og anbefalinger for evalueringskriterier, og er benyttet både i planleggings- og politiske prosesser. Deres forståelse av de deltakerdemokratiske verdiene har noen fellestrekk, og skiller seg fra hverandre på noen områder. I dette kapittelet skal jeg forklare deres analyseapparat nærmere.

Den første deltakerdemokratiske verdien de legger vekt på i deres analyseapparat, deler et fellestrekk. Smith (2009, s. 20) legger vekt på den deltakerdemokratiske verdien *inkludering* (Inclusiveness). Mens, Geissel (2013, s. 16) legger vekt på den deltakerdemokratiske verdien *inkluderende og meningsfull deltakelse* (Inclusive and Meaningful Participation). Felles for disse, er at verdien inkludering indikerer at deltakerdemokrati skal bidra til inkludering i samfunnet. Uavhengig av gruppe eller sosial bakgrunn, skal innbyggere ha like muligheter til å uttrykke sine meninger og delta i beslutningsprosesser. På denne måten er det nærliggende å utvikle former for deltakelse som inkluderer ulike samfunnsgrupper, og gir dem mulighet til å uttrykke seg og bli hørt (Smith, 2009, s. 21-22). Ifølge Geissel (2013, s. 16) bidrar ikke det representative demokratiet nok i seg selv med inkludering og meningsfull deltakelse. Hun argumenterer for at bidraget som det kommer med: «*one man, one vote*» ikke utfyller disse kriteriene tilstrekkelig. Dette begrunner hun med at valgt deltakelsen har sunket i flere land med demokratier og at innbyggere ikke vil oppnå følelse av meningsfull deltakelse, når alle har samme innflytelse på beslutningen (Geissel, 2013, s. 17). På denne måten mener hun at deltakerdemokrati skal være med på å bidra til økt inkludering og meningsfull deltakelse hos innbyggere.

Den andre deltakerdemokratiske verdien Smith (2009, s. 22) vektlegger i sitt analyseapparat er *folkelig kontroll* (Popular Control). Denne verdien forteller noe om innbyggernes mulighet til kontroll over deltakelsen og hvordan deltakelsen påvirker beslutninger. Tidligere erfaringer

har vist at innbyggere kan oppleve bekymring for at deres deltakelse for eksempel skal bli påvirket av politiske interesser, og at de har begrenset kontroll over hva deltakelsen deres blir brukt til (Smith, 2009, s. 22-23). Verdien forteller derfor at det er nærliggende at innbygger skal føle kontroll og ha mulighet til å påvirke beslutninger gjennom deltakelsen. I nye former for deltakelse vektlegges denne verdien i stor grad. Den andre deltakerdemokratiske verdien Geissel (2013, s. 18) legger vekt på er *legitimitet og politisk støtte* (Legitimacy and Political Support). Denne forteller noe om innbyggernes tillit til politikerne. Hun påpeker at det oppleves at legitimitet synker i flere representative demokratier, og at deltakerdemokrati skal være med på å forebygge dette. Ifølge henne vil innbyggere få mer tillit til politikere når de blir inkludert med inn i selve prosessen for beslutningstaking (Geissel, 2013, s. 18).

Den tredje deltakerdemokratiske verdien som Smith (2009, s. 24) legger vekt på er *veloverveide vurderinger* (Considered judgement). Denne verdien handler om innbyggernes evne til å ta gjennomtenkte og reflekterte vurderinger. Han påpeker først og fremst, at det ligger en forventning til at innbygger har satt seg inn i temaet som blir diskutert, og bygger sine forståelser på faktabasert informasjon – og ikke kun private interesser eller fordommer. For det andre, forventes det at innbygger er i stand til å sette seg inn i andres posisjon og ha en forståelse over at andre kan ha ulik erfaring og mening om det samme temaet (Smith, 2009, s. 24-25). Denne oppfatter jeg å ha fellestrekk med Geissel (2013, s. 18-19) sin tredje deltakerdemokratiske verdi som er *deliberasjon* (Deliberation). Hun påpeker at valgordningen i det representative demokratiet systematiserer innbyggers preferanser på en «forenklet» måte, fordi innbyggernes preferanser ofte baserer seg på både grove og lite gjennomtenkte bidrag. Hun argumenterer for at kun med hjelp av deliberasjon kan innbyggere ta gjennomtenkte og reflekterte beslutninger. Den fjerde deltakerdemokratiske verdien som Smith (2009, s. 25) legger vekt på i sitt analyseapparat er *åpenhet* (Transparency). Denne forteller at det er nærliggende å skulle skape åpenhet rundt deltakerdemokrati. Han påpeker at dette først og fremst gjelder knyttet til deltakerne og prosessen. Deltakerne skal være bevisst på hva dem er med å bidra til, hvorfor dette temaet er relevant, hvem som har organisert prosessen og hvordan innspillene vil påvirke beslutningen. For det andre skal prosessen være åpen for gransking for offentligheten. Dette foregår gjennom publisering og overføring av informasjon og beslutninger (Smith, 2009, s. 26).

Den fjerde deltakerdemokratiske verdien som Geissel (2013, s. 19) inkluderer i sitt analyseapparat er *effektivitet* (Effectiveness). Hennes forståelse av effektivitet blir sett i lys av oppnåelse av kollektive mål. Hun påpeker at demokratier blir sett på som et av de mest effektive politiske systemene – men at innbyggerne nødvendigvis ikke deler den samme opplevelsen knyttet til effektivitet. Ifølge henne, opplever innbyggere at resultatene av de representative demokratiet ikke oppfyller deres behov og interesser i stor nok grad, og dermed skal deltakerdemokrati være med på å bidra til økt oppnåelse av kollektive mål (Geissel, 2013, s. 20). Smith (2009, s. 26) legger likeledes, vekt på *effektivitet* (Efficiency) som en viktig deltakerdemokratiske verdi. Deres oppfattelse av effektivitet, skille seg fra hverandre på den måten ved at han ser effektivitet i lys av gjennomførbarhet. Ifølge han kan økt deltakelse først bli ansett som tidskrevende for innbyggere. Dette forklarer han ved at deltakelsen kan ta opp fritiden til innbyggere, og om de ikke opplever personlige fordeler eller ser noen endringer som følge av deltakelsen, kan de miste motivasjon til å delta (Smith, 2009, s. 18). For det andre, kan institusjonene oppleve det som både økonomisk og ressurskrevende å gjennomføre medvirkningsprosesser (Smith, 2009, s. 26). Geissel (2013, s. 20) sin femte, og siste deltakerdemokratiske verdi er *opplyste borgere og demokratisk utdanning* (Enlightened Citizens and Demokratis Education). Hun understreker at demokratiet ikke kun handler om å sikre velferd, men også å bidra til et opplyst borgerskap og demokratisk utdanning for innbyggere. Ifølge henne, vil innbyggeres demokratiske ferdigheter forbedres gjennom deltakerdemokrati. Deltakelsen vil bidra til å forme «*gode borgere*» ved å blant annet fremme tålmodighet, evne til å lytte til andre og økt forståelse (Geissel, 2013, s. 20-21).

Slik jeg oppfatter de presenterte deltakerdemokratiske verdiene, kommer det representative demokratiet med begrensninger, som deltakerdemokratiet skal forsøke å kompensere for. Slik vi har sett, skal for eksempel den demokratiske verdien *inkluderende* (Smith, 2009) være med på å bidra til å utjevne ulik deltakelse mellom sosiale grupper i samfunnet, verdien *inkluderende og meningsfull deltakelse* (Geissel, 2013) skal være med på å gi innbyggere en følelse av at deltakelsen deres blir satt pris på og har betydning, videre skal verdien *folkelig kontroll* (Smith, 2009) være med å bidra til at innbyggere har økt kontroll over deltakelsen og hvordan deltakelsen påvirker beslutninger, mens verdien *åpenhet* (Smith, 2009) skal være

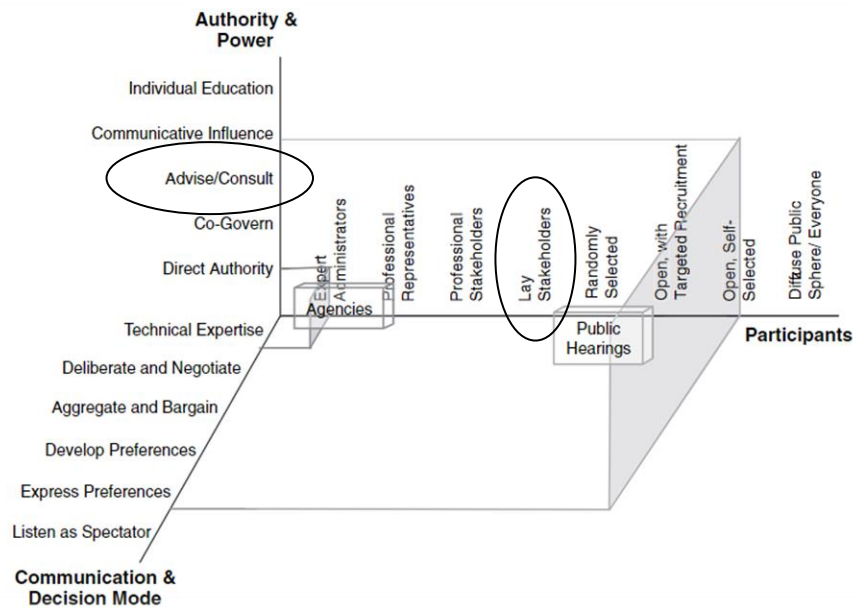
med å bidra til åpenhet mellom deltakelsen og medvirkningsprosessen, samt at prosessen skal være åpen for offentligheten og verdien *opplyste borgere og demokratisk utdanning* (Geissel, 2013) skal bidra til mer opplyste borgere og at innbyggere får mulighet til å forbedre sine demokratiske ferdigheter i større grad.

Noen av de deltakerdemokratiske verdiene som er presentert, kan forstås i samsvar med utfordringene som vi har vært inne på knyttet til ungdomsmedvirkning tidligere i masterprosjektet. Her ønsker jeg først å trekke inn *åpenhet* (Smith, 2009). Slik vi har sett (kap. 3.2) er ofte ungdomsmedvirkning basert på enkeltstående og kortvarige prosesser som kan føre til at det blir utfordrende å skulle skape åpenhet mellom ungdom og medvirkningsprosessen. Et annet eksempel jeg ønsker å trekke inn er *veloverveide vurderinger* (Smith, 2009) ved at språket i de offentlige plandokumentene kan være vanskelig å forstå for ungdom (kap. 3.3). Dette kan være med å redusere muligheten deres til å sette seg inn i temaet og ta reflekterte avgjørelser. I tillegg kan dette være med på å skape svakere mulighet for å oppnå Smith (2009) sin forståelse av *effektivitet*. Grunnen til dette er fordi medvirkningen kan bli sett på som en byrde for ungdommene på den måten at de kan føle at det er tidskrevende.

Ut ifra presentasjonen av Smith (2009) og Geissel (2013) sine deltakerdemokratiske verdier har jeg valgt ut fem verdier som jeg anser som mest relevant knyttet til mitt masterprosjekt. De fem verdiene jeg har valgt er: *inkluderende, folkelig kontroll* og *åpenhet* fra Smith (2009) sitt analyseapparat og *inkluderende og meningsfull deltakelse* og *opplyste borgere og demokratisk utdanning* fra Geissel (2013) sitt analyseapparat. Disse deltakerdemokratiske verdiene skal jeg ta med meg videre inn i analysekapittelet, hvor jeg skal analysere KME-verkstedet. Grunnen til mitt valg av disse verdiene, er basert på antagelser over at de i størst grad vil være med å beskrive medvirkningen som foregår på KME-verkstedet. På grunn av fellestrekket knyttet til verdien inkludering i analyseapparatene, vil jeg i analysen sammenfatte denne verdien til en verdi (inkluderende og meningsfull deltakelse) når jeg analyserer KME-verkstedet.

4.5 Tredimensjonal demokratikube

En nyere analysemodell er den *Tredimensjonale demokratikuben* (Democracy Cube) som er utviklet av Archon Fung (2006, s. 71). Denne analysemodellen er med på å vise en utvikling i forståelsen av medvirkning, og forener mange av forståelsene som har blitt vektlagt av de ulike forfatterne gjennom teoridelen. På denne måten er modellen med på å sette medvirkning inn i et større perspektiv knyttet til innflytelse, demokratisk læring og integrering. Fung (2006) viser dette ved å betrakte medvirkning ut fra tre dimensjoner. Nedenfor viser jeg til modellen av den tredimensjonale kuben. På modellen har jeg markert med hjelp av sirkler hvor jeg ville plassert ungdommene basert på forventninger til KME-verkstedet. Innplasseringene er basert på prosjektbeskrivelsen til Drivkraft prosjektet (Senja kommune, 2020).



Figur 4: Tredimensjonal demokratikube. Hentet fra (Fung, 2006, s. 71).

Den første dimensjonen ifølge Fung (2006, s. 67) er *participants* som sier noe om hvem som er kvalifisert til å delta i medvirkningsprosessen. I denne dimensjonen skilles det mellom åtte nivåer. Det nederste nivået er *diffuse Public sphere/everyone*, neste er *open, self-selected* og følgende er *open with targeted recruitment*. De tre nevnte nivåene viser til ulike medvirkningsformer som er åpen for alle. Det fjerde nivået er *randomly selected* som går ut på å velg et tilfeldig utvalg deltakere, neste er *lay stakeholders* som går ut på å invitere særskilte grupper eller individer som direkte er invitert og som er relevant knyttet til tema som blir tatt opp (Fung, 2006, 68). Videre er de tre øverste nivåene *professionals stakeholders, professional representatives* og *expert administrators* som går ut på å invitere profesjonelle eller eksperter i feltet (Fung, 2006, s. 68). Ut ifra slik jeg leser Drivkrafts prosjektbeskrivelse (Senja kommune, 2020) ville jeg knyttet ungdommene som deltok på KME-verkstedet under nivået *lay stakeholders*, som indikerer på at de er særskilte grupper som direkte er invitert. Grunnen til dette er fordi KME-verkstedet verken er et åpent eller offentlig arrangement, og ungdommene er i tillegg verken tilfeldige deltakere eller profesjonelle deltakere. Ungdommene blir sett på som en gruppe som har interesse for fremtiden, og Senja kommune har aktivt gått inn for å invitere ungdommene fordi de ønsker å

inkludere ungdommene i klimaomstilling i kommunen.

Den andre dimensjonen er *communication and decision mode*. Denne forteller hvordan deltakerne samhandler under medvirkningsprosessen (Fung, 2006, 68). Her skiller Fung mellom seks nivå. Det nederste nivået er *listen as spectator*, som vil si å være til stede som tilskuer på for eksempel et folkemøte. De neste to nivåene er *express preferences* og *develop preferences*. Disse nivåene skiller seg ikke langt fra det første nivået, men gir ikke deltakerne kun mulighet til å lære om et spesifikt tema, men også mulighet til å uttrykke seg og diskutere med hverandre i grupper. De neste tre nivåene på denne dimensjonen, har som mål å utvikle kollektive preferanser. Den første er *aggregation and bargain*, som går ut på at deltakerne vet hva de vil med medvirkningen, og prosessen samler deres feller preferanser om et spesifikt tema (Fung, 2006, s. 68). Det neste er *deliberation and negotiation*, her vet også deltakerne hva de vil med medvirkningen, men de utveksler perspektiver og erfaringer med hverandre for å lære å komme til enighet. Det siste nivået er *technical expertise* hvor de vanligvis ikke involverer innbyggere, og i større grad er dominert av eksperter (Fung, 2006, s. 69). I tilknytning til denne dimensjonen finner jeg ingen holdepunkter i Drivkrafts prosjektbeskrivelse (Senja kommune, 2020) om hvordan kommunikasjonsmodulen skal arte seg på KME-verkstedet. Derfor har jeg ikke plassert ungdommene på noen nivå knyttet til denne dimensjonen. Observasjon vil gi holdepunkt for å undersøke denne dimensjonen.

Den tredje dimensjonen ifølge Fung (2006, s. 69) er *authority and power*. Denne er med på å måle virkningen av deltakelsen. Her skiller det mellom fem forskjellige nivåer. Det nederste nivået er *individual education* som refererer til at deltakere ofte har liten eller ingen forventning om å påvirke beslutningstakingen, men deltar for å oppnå de personlige fordelene ved deltakelsen (Fung, 2006, s. 69). Det neste nivået er *communicative influence* som forteller noe om at deltakelsen har en indirekte virkning. Det tredje nivået er *advice and consultation*. Dette nivået forteller om at tjenestemenn har plikt til å motta innspill fra deltakerne samtidig som de bevarer sin autoritet og makt. På denne måten er det mulighet for å oppnå innflytelse. Den siste er *direct authority* som refererer til en mer uvanlig situasjon hvor deltakelsen fører til direkte makt (Fung, 2006, s. 69). Knyttet til slik jeg leser Drivkrafts prosjektbeskrivelse (Senja kommune, 2020) er det mulig å koble KME-verkstedet til nivået *advice and*

consultation. Grunnen til dette er fordi ungdommene er til stede, og har i teorien mulighet til å påvirke og oppnå innflytelse, samtidig som tjenestemenn og politikere bevarer sin autoritet og makt. Det er uvisst hvordan resultatene kommer til å påvirke planprosessen i praksis.

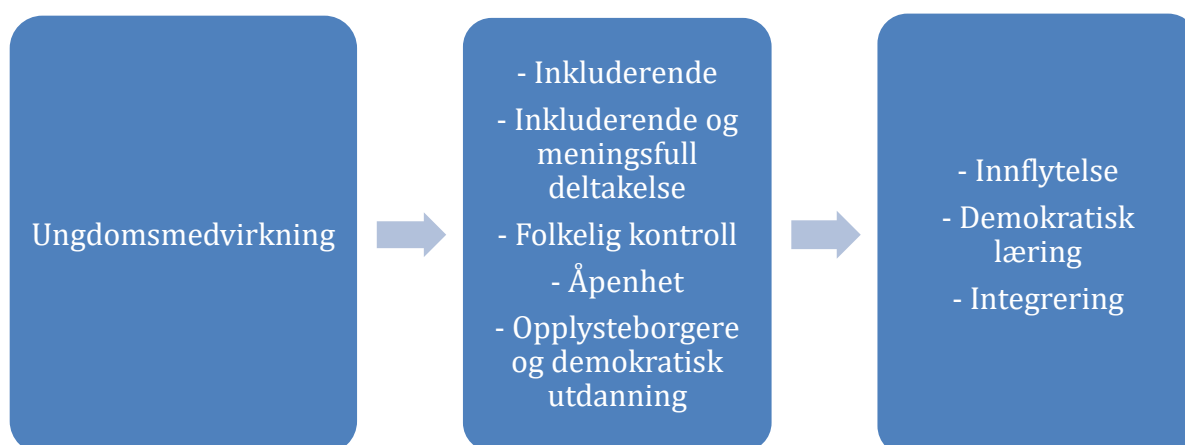
4.5.1 Medvirkning som innflytelse, demokratisk læring og integrering

Etter å ha gjennomgått teoridelen forstår jeg ungdomsmedvirkning ut fra tre ulike aspekter. Det første aspektet er at medvirkning kan være med på å gi ungdom mulighet for innflytelse (Arnstein, 1969). Når de blir inkludert inn i beslutningstaking kan være med på å gi dem muligheten til å påvirke og ha en stemme til å komme med innspill og synspunkter knyttet til utvikling av lokalsamfunnet. Det andre aspektet er at medvirkning kan være med på å fremme demokratisk læring hos ungdom (Pateman, 1970). Gjennom medvirkning blir ungdom gitt muligheten til å lære mer om demokrati og egne meninger knyttet til politikk. Samtidig får de muligheten til å være med å delta i en demokratisk kontekst, som kan være med på å utvikle deres demokratiske ferdigheter. Dette kan sammenlagt være med på å føre til mer opplyste og reflekterte ungdommer. Det tredje og siste aspektet er at medvirkning kan føre til integrering av ungdom (Pateman, 1970). Ungdom kan bli en gruppe som blir nedprioritert i denne sammenheng. Når ungdom blir invitert inn i beslutningstaking kan det være med på å samle deres felles preferanser og de får mulighet til å uttrykke seg om egne meninger og oppnå større kontroll over seg selv og omgivelsene rundt seg.

Samlet sett kan det se ut til at ungdomsmedvirkning kan bidra til å opprettholde et stabilt og bærekraftig lokalsamfunn. Kommunen vil gjennom ungdomsmedvirkning bli gitt verdifulle innspill som kan være med i utarbeidelse av planprosesser. Når ungdommene blir invitert inn til deltakelse, og blir gitt en stemme kan det i tillegg være med på å føre til at de etablerer et større eierskap og tilhørighet til sitt lokalsamfunn, som blant annet kan være med å forebygge fraflytting. Samtidig er det gunstig for ungdommene ved at de blir gitt mulighet til å oppnå de individuelle godene som medvirkningen kan bidra med. De får mulighet til å utvikle demokratiske ferdigheter, lære mer om egne politiske interesser og mulighet til å uttrykke seg om temaer som de interesserer seg for.

4.5.2 Teoretisk oppsummering

I dette kapitlet har jeg først redegjort for begrepet medvirkning. Vi har sett at medvirkning har blitt en grunnleggende forutsetning for lokaldemokratiet og kan være med å bidra til en positiv utvikling i lokalsamfunn. Videre har jeg vist til første analysemodell, Arnstein (1969) sin medvirkningsstige. Denne modellen forteller noe om innbyggers mulighet for oppnåelse av innflytelse og makt. Samt viste jeg til Hart (1992) sin medvirkningsstige for barn og unge som forklarer hvordan barn og unge kan bli tildelt forhåndsbestemte roller knyttet til medvirkningsprosesser. Videre har jeg bygget på Pateman (1970) sin forståelse av medvirkning. Hun viser til at medvirkning er mer en mulighet til oppnåelse av makt og innflytelse, og at det er med på å føre til ulike individuelle goder som demokratisk læring og integrering for innbyggere. Deretter har jeg tatt for meg Smith (2009) og Geissel (2013) sine kriterier for deltakerdemokratiske kvaliteter. Her har jeg valgt å ta med meg de deltakerdemokratiske verdiene inkluderende, folkelig kontroll og åpenhet av Smith (2009) og inkluderende og meningsfull deltakelse og opplysteborgere og demokratisk utdanning av Geissel (2013) inn i analysekapitlet. Avslutningsvis i teorikapitlet har jeg vist til en nyere analysemodell, dette var Fung (2006) sin tredimensjonale demokratikube. Denne analysemodellen tar for seg et større perspektiv av medvirkningen knyttet til innflytelse, demokratisk læring og integrering.



Avslutningsvis har jeg vist til hvilke tre aspekter jeg forstår ungdomsmedvirkning ut ifra etter å ha gått gjennom teoridelen. Disse tre var medvirkning som innflytelse, demokratisk læring og integrering. Videre i masterprosjektet skal jeg ta disse betraktningene med meg inn i analysekapittelet slik jeg har illustrert i modellen ovenfor, og bruke de presenterte deltakerdemokratiske kvalitetene for å analysere ungdommenes deltakelse på KME-verkstedet i Senja kommune.

5 Metode

I dette kapitlet skal jeg gjøre rede for metoden jeg har benyttet for å samle inn det empiriske materialet for analysen. Først skal jeg presentere den kvalitative og kvantitative tilnærmingen som jeg har benyttet og understreke hvorfor denne er relevant for å besvare oppgavens problemstilling. Etterpå skal jeg presentere datainnsamlingen jeg har gjennomført ved hjelp av observasjonsstudier og intervjuer. Videre skal jeg reflektere over forskningsetiske spørsmål knyttet til metodevalget jeg har benyttet meg av i oppgaven. Avslutningsvis skal jeg vise til begrensninger og svakheter knyttet til metoden.

5.1 Forskningsdesign

Forskningsprosjektet er en case-studie som er avgrenset til det geografiske området Senja kommune. En case-studie beskrives som et undersøkelsesopplegg som går ut på å studer mye informasjon om få enheter eller caser (Thaagard, 2013, s. 56). Målet med å utføre en case-studie i Senja kommune er for å få en bredere forståelse over hvordan KME-verkstedet ble tatt imot i kommunen og om dette er et godt verktøy for å inkludere ungdommer til medvirkning knyttet til klimaomstilling i kommunen. For å besvare problemstillingen til forskningsprosjektet har jeg benyttet meg av kvalitativ og kvantitativ metode. De ulike metodene skiller seg fra hverandre ved at kvalitativ metode søker å gå i dybden og vektlegger betydning, mens kvantitative metoder vektlegger utbredelse og antall (Thaagard, 2013, s. 17). Jeg anså det som sentralt å skulle samle inn denne type data for å få en bredere forståelse over ungdommens opplevelse og syn knyttet til det å være med å bidra til medvirkning til klimaomstilling ved å delta på KME-verkstedet i Senja kommune.

For å komme frem til hovedproblemstilling skal jeg drøfte masterprosjektets fire forskningsspørsmål. Forskningsspørsmål nummer 1. er følgende: *Er ungdom interessert i å medvirke til klima-, miljø- og energispørsmål i kommunen?* Med dette forskningsspørsmålet ønsker jeg å få en forståelse over om ungdommene har en interesse av å være med på å bidra til medvirkning knyttet til klima-, miljø- og energispørsmål i kommunen. Er det slik at de interesserer seg for disse temaene? Og hvordan kommer engasjementet deres frem i så fall? Forskningsspørsmål nummer 2. er: *Hvordan oppfatter ungdommer klima-, miljø- og*

energiverkstedet? Med dette forskningsspørsmålet ønsker jeg å få en forståelse av hvordan ungdommene oppfattet KME-verkstedet både under selve verkstedet og etter verkstedet. Hva er deres tanker, forståelse og utfordringer knyttet til verkstedet i etterkant? Det 3. forskningsspørsmålet er: *Hva er ungdommen opptatt av å få inn i klima-, miljø- og energiplanen?* Her ønsker jeg å undersøke hvilke innspill og temaer de gir uttrykk for at de er opptatt av og hva de anser som viktig knyttet til klima-, miljø- og energiplanen. Til slutt er det masterprosjektets 4. forskningsspørsmål som er: *Kommer ungdommene med forslag til hvordan klima-, miljø- og energiverkstedet kan forbedres?* Med dette forskningsspørsmålet vil jeg undersøke om de har noen bidrag til hva som kunne vært gjort annerledes og hvordan de oppfatter ulike sider av KME-verkstedet. I tillegg ønsker jeg å undersøke om de kommer med andre forslag til hvordan kommunen kan gå frem for å inkludere ungdommer til klimaomstilling i kommunen.

5.2 Valg av informanter

For å besvare problemstilling og forskningsspørsmål har jeg tatt utgangspunkt i å undersøke ungdommer. Siden jeg har deltatt i Prosjektet Drivkraft fikk jeg gjennom prosjektet tilgang og invitasjon til å være med å delta på KME-verkstedet som ble avholdt i Senja kommune. Dette gjorde at jeg gjennom verkstedet fikk tilgang på informanter til min undersøkelse.

Ungdommene som var til stede på verkstedet var invitert av administrasjon i Senja kommune og jeg hadde ingen innflytelse på hvilke ungdommer som ble invitert. Ungdommene som deltok på verkstedet, var tre skoleklasser og alle elevene gikk 2. året på videregående skole. Her var det to klasser fra blå linje og en klasse fra grønn linje. Dette innebærer at de går den yrkesfaglige studieretningen akvakultur og landbruk. I hver klasse var det 13 elever hver (Uvisst om det var noen som ikke var til stede akkurat denne dagen). Elevene var ungdom i alderen 16-18 år. I tillegg til ungdommene var det politikere, planleggere, næringsliv, lærere, forskere og andre fra administrasjonen i kommunen som deltok på verkstedet som jeg også fikk inntrykk og innspill fra.

I etterkant har jeg utført intervju av en gruppe ungdom som var til stede på KME-verkstedet. Blant disse var det fire gutter og to jenter i alderen 17-18 år, og alle gikk akvakultur 2.året på

Senja videregående skole. De fleste av disse informantene var født og oppvokst på Senja, unntatt en som var tilflyttet fra en annen kommune for å gå denne linja på videregående skole i Senja kommune. Bakgrunnen til at alle ungdommene jeg har intervjuet går den yrkesfaglige studieretningen akvakultur, er fordi jeg kom i kontakt med deres kontaktlærer som var behjelpelig til å rekruttere ungdommer til å stille på intervju. Tabell 1. nedenfor viser intervjupersoner for dette masterprosjektet. Alle navn som er brukt gjennom masteroppgaven er fiktive og er ikke informantens virkelige navn. Grunnen til at jeg har benyttet meg av dette er fordi jeg anså dette som nyttig for å holde system knyttet til intervjupersonene.

Informant	Alder	Utdanning
Informant 1: Noah	17 år	Akvakultur VG. 2
Informant 2: Mathias	17 år	Akvakultur VG. 2
Informant 3: Elias	17 år	Akvakultur VG. 2
Informant 4: Emil	17 år	Akvakultur VG. 2
Informant 5: Natalie	17 år	Akvakultur VG. 2
Informant 6: Mille	18 år	Akvakultur VG. 2

I oktober 2023 hadde jeg en telefonsamtale og en videosamtale på Teams med to stykker fra administrasjonen i Senja kommune. Grunnen for at jeg tok kontakt med de var fordi jeg hadde et ønske om å få oppklaring i ulike spørsmål knyttet til medvirkningen som foregikk på KME-verkstedet og utarbeidelsen av klima-, miljø- og energiplanen. Dette var to separate telefonsamtaler som varte i ca. ti minutter hver.

5.3 Deltakende observasjon

I denne studien har jeg blant annet benyttet meg av observasjon som metode for å samle inn data for studien. Denne fremgangsmåten innebærer at forsker studerer deltakerne i en sosial setting (Thaagard, 2013, s. 69). Det skilles mellom forskjellige typer observasjoner. Disse er observasjonsstudier som observatør og observasjonsstudier som deltaker og om observasjonen skal være åpen eller skjult (Thaagard, 2013, s. 69). Førstnevnte går ut på at forskeren observerer deltakerne, mens deltakende observasjon går ut på at forsker er med å delta i den sosiale settingen (Thaagard, 2013, s. 75). Jeg har benyttet meg av deltakendeobservasjon. Dette fungerte på den måten med at jeg oppholdt meg i felten, og deltok på KME-verkstedet på samme måte som de andre deltakerne. Jeg anså denne metoden som mest relevant for å kunne etablere meg en større forståelse ovenfor aktørene jeg skulle studere. Dette gjorde at jeg kunne danne meg egne inntrykk og opplevelser, og se hvordan de oppførte seg og hvordan de viste interesse rundt deltakelsen på KME-verkstedet (Thaagard, 2013, s. 75).

5.4 Observasjonsguide og observasjonsprosess

Observasjonen min fant sted på KME-verkstedet 8. desember 2022 som var lagt til Senja videregående skole, avdeling Gibostad. Verkstedet var fasilitert av Nordavind utvikling som tidligere hadde vært på skolen for å planlegge verkstedet med elever og lærere. Det var totalt tre skoleklasser deltok på verkstedet, og elevene kom fra akvakultur og landbruk (blå og grønn linje) og gikk 2. året på videregående skole. I tillegg var det forskjellige representanter fra Senja kommune, her var det blant annet politikere, planleggere, næringsliv, forskere, lærere og andre fra administrasjonen i kommunen til stedet på verkstedet. På forkant hadde vi ikke fått noen informasjon om hvordan verkstedet skulle foregå, hvordan timeplanen så ut for dagen eller hvilke spesifikke temaer som ville bli tatt opp på verkstedet. Så å si den eneste praktiske informasjonen vi hadde fått, var når verkstedet skulle starte og ca. når det skulle være ferdig. Jeg så på dette både som negativt og som positivt. Negativt, fordi jeg ikke kunne forberede meg på akkurat hvordan verkstedet ville utspille seg, og positivt fordi jeg fikk oppleve det med nye og objektive øyne.

Verkstedet foregikk slik at det var organisert i to deler – den første delen inneholdt presentasjoner fra politikere, administrasjon, næringene og ungdommene. På den andre delen foregikk det diskusjon i mindre grupper. Majoriteten i hver gruppe var ungdommer og hver gruppe hadde politikere, planleggere, næringsliv, lærere og forskere og folk fra administrasjon i kommunen på gruppa. I forkant hadde jeg forberedt meg grundig med å blant annet lage en observasjonsguide vedlegg (1). På observasjonsguiden skrev jeg ned hva jeg var interessert i å fokusere på knyttet til både den kvalitative og kvantitative delen. Denne ble kvalitetssikret ved hjelp av innspill og kommentarer fra de andre i prosjektet på et prosjektmøte som ble holdt i forkant. Observasjonsguiden inneholder en kvalitativ del hvor jeg var interessert i å observere ungdommenes holdninger, hvordan de opptrådte på verkstedet, om de virket interessert i det som ble sagt og om de var engasjert med å komme med innspill. Den kvantitative delen dreide seg om å registrere hvor ofte ungdommen tok ordet, om det var få eller mange som tok ordet, og hvor ofte de tok ordet i forhold til andre deltakere på verkstedet. Jeg opplevde det som utfordrende å skulle notere meg den kvantitative delen. Grunnen til dette var fordi jeg opplevde det som vanskelig å skulle observere ungdommen, og samtidig telle hvor mange ganger de kom med innspill fra dem under verkstedet. Diskusjonen i gruppa som jeg deltok i var såpass sterk at det var vanskelig å skulle notere for hver gang noen på gruppa kom med innspill. Jeg fikk bedre til denne registreringen bedre på slutten, da alle gruppene skulle presentere sin gruppe og sine svar etter diskusjonsrunden.

Jeg forberedte meg også på hvordan jeg skulle forholde meg i rommet under observasjonen. For å gjøre dette leste jeg litteratur om observasjon av både Tanggaard & Brinkmann (2012) og Thagaard (2013). Jeg brukte også mye tid på å forberede meg mentalt for å være til stede og være observant i løpet av denne dagen. Jeg så for meg at det kunne komme til å være krevende og at jeg var nødt til å holde fokus og konsentrasjon oppe under hele verkstedet for å få best mulig empiri ut av observasjonene mine. Jeg var også oppmerksom på at jeg måtte være klar til å notere og samtidig få med meg det som skjedde rundt meg, noe som kunne bli en utfordring. Under observasjonen var jeg som sagt, i hovedsak opptatt av å undersøke ungdommene, men naturligvis ble jeg også oppmerksom på hvordan de «voksne» forholdt seg til ungdommene i tillegg. Jeg opplevde observasjon som krevende. Det var mange mennesker og inntrykk å forholde seg til, noe som til en viss grad ble overveldende. Siden jeg hadde vært

oppmerksom på dette i forkant og hadde forsøkt å innstille meg på det, gikk det likevel greit. Jeg passet på å plassere meg slik at jeg hadde god oversikt ut over rommet og hadde en notatblokk som jeg noterte på i tillegg til loggen hvor jeg telte den kvantitative delen. To kollegaer av meg fra prosjektet Drivkraft var også til stede på verkstedet og var behjelpelig med observasjon. På forhånd hadde vi snakket om at alle skulle være oppmerksomme til hvordan KME-verkstedet utspilte seg slik at vi i etterkant kunne dele tanker og opplevelser med hverandre. Vi brukte tid både under lunsjen og i bilturen hjem på å snakke om KME-verkstedet og dele tanker knyttet til det vi hadde observert. Dette har vært et godt bidrag til å validere observasjonsdataene mine.

5.5 Intervju

Den andre metoden jeg har benyttet meg av for å samle inn data for studien er intervju. Grunnen til at jeg valgte å benytte meg av intervju var fordi det gir meg muligheten til å komme tett inn på undersøkelsesobjektene. Hensikten med intervju er å få en større forståelse for intervjuobjektets livssituasjon, meninger, holdninger og opplevelser i dybden (Tanggaard & Brinkmann, 2012, s. 17). På denne måten fikk jeg mulighet til å stille dem konkrete spørsmål og samtidig drøfte spørsmålene rundt deres erfaringer og opplevelser knyttet til KME-verkstedet. Det skilles mellom to forskjellige typer intervjuer. Dette er strukturerte og ustrukturerte intervjuer. Førstnevnte inngår intervju med stramt strukturerte intervju med planlagt intervjuguide med mange styrende spørsmål fra intervjuerens side, mens sistnevnte inngår som et ustrukturert intervju med få planlagte spørsmål (Tanggaard & Brinkmann, 2012, s. 24). I dette prosjekter har jeg benyttet meg av semistrukturert intervju, som går ut på at intervjuet er halvt strukturert (Tanggaard & Brinkmann, 2012, s. 26). Jeg ønsket å benytte meg av denne intervjumetoden på grunn av at den gir mulighet for å holde en form for struktur knyttet til den planlagte intervjuguiden, samtidig som den også gir mulighet for å forfølge tema som kommer opp i løpet av samtalen som også kan vise seg å være relevant knyttet til masterprosjektet.

5.6 Intervjuguide og intervjuprosess

Etter teorigjennomgang etablerte jeg meg punkter jeg synes var interessante og som jeg ønsket å undersøke. I hovedsak ønsket jeg å få en større forståelse over ungdommenes tanker rundt klima, miljø og energi og hvordan dette kunne inkluderes i en planleggingsprosess. Knyttet til dette var jeg spesielt interessert i om de er opptatt av klimaspørsmål og hvordan dette kommer til uttrykk i hverdagen deres. Jeg ønsket også å undersøke om de som ungdommer kunne tenkt seg å være med å bidra til medvirkning knyttet til klimaomstilling i en kommune. Jeg ønsket også å forstå hvordan de opplevde KME-verkstedet og hvilke tanker de har gjort seg i etterkant av verkstedet. Intervjuguiden vedlegg (2) er strukturert slik at den skal være med på å svare på forskningsspørsmålene. Den er inspirert av en intervjuguide som ble brukt tidligere i prosjektet for å intervju planleggere og politikere innenfor Drivkraft prosjektet. Jeg fikk innspill fra veileder og andre i prosjektet, til å omformulere spørsmålene slik at det skal være relevant og enklere å tolke for ungdommene. Spørsmålene ble derfor revidert slik at de skulle dekke disse punktene.

I starten opplevde jeg det som vanskelig å rekruttere ungdommer til å delta på intervjuene. I første omgang var det vanskelig å få tilgang på kontaktlister med navn på elevene som hadde deltatt på verkstedet. Etter å endelig fått tak i kontaktliste, opplevde jeg utfordringer ved at det var vanskelig å komme i kontakt med ungdommene. Det var ikke alle ungdommene som hadde telefonnummer ute på steder som «Gule Sider» og «1881». Dette ga meg begrensninger ved at jeg fikk tak i riktig telefonnummer på under halvparten av elevene. Jeg benyttet meg derfor av «Facebook» i tillegg, hvor jeg fant riktig Facebook profil til noen flere av elevene som hadde deltatt på KME-verkstedet. I første omgang sendte jeg ut en felles melding til de jeg hadde fått tak i telefonnummeret eller Facebook profil til, hvor jeg forklarte kort om meg og mitt masterprosjekt og at jeg håpte noen ville stille på intervju. Jeg fikk svar fra to stykker ganske raskt som ønsket å delta og syntes det hørtes veldig spennende ut. Etter noen dager forsøkte jeg å ringe til samtlige som ikke hadde svart på meldingen jeg sendte. Men opplevde at flesteparten ikke tok telefonen. Jeg tenkte for meg selv at grunnen til at det var vanskelig å komme i kontakt med de kan være for at det var juleferie og at de var umotiverte og klar for juleferie. Etter juleferien hadde jeg kommet i kontakt med en av læreren deres som var svært behjelpelig med å forklare om masterprosjektet mitt i plenum i

klassen. Etter dette opplevde jeg at flere tok kontakt og svarte på meldingen jeg hadde sendt ut. Etter juleferien var de på vei ut i praksis, hvor mange av de var ute på havet (grunnet at de studerer akvakultur) hvor det var lite dekning og vanskelig å nå de. Jeg fikk dessuten klart å avtale digitale intervju med ungdommene til tross for utfordringene jeg opplevde.

Jeg gjennomførte totalt seks intervjuer gjennom masterprosjektet i tidsperioden januar-mars 2023. Hvert av intervjuene varte i 45-60 minutter. Jeg ønsket at informantene skulle føle seg så komfortable som mulig og jeg ga de valget mellom å møtes fysisk eller digitalt. Alle intervjuene ble utført digitalt da det var ønskelig fra ungdommenes side. Grunnen til dette var fordi ungdommene var på vei inn i en periode av skoleåret hvor de skulle i praksis, og noen av elevene var allerede reist til sitt avtalte praksissted. Dette gjorde at det kunne bli vanskelig å skulle få til et fysisk møte med de før flere uker etterpå. Jeg var interessert i å holde intervjuene mens minnene enda var ferske, og konkluderte dermed med at det var mest optimalt for meg også å ta de over teams istedenfor å vente noen uker. I tillegg var det noen som hadde vanskeligheter for å møtes, og jeg foreslo derfor å ta det over Teams da jeg hadde gode erfaringer fra de andre Teams intervjuene. Jeg opplevde det som at ungdommene syntes det var nokså greit å bli intervjuet over Teams da dette ikke var noe som var fremmed for de etter Covid-pandemien. Et av intervjuene ble avholdt som et gruppeintervju da to av ungdommene ønsket å bli intervjuet sammen. De hadde møttes i forkant av intervjuet og gått gjennom intervju spørsmålene sammen, og var også sammen under intervjuet som foregikk over Teams. Jeg opplevde det som litt utfordrende å forholde seg til flere enn en person gjennom intervjuet, men dette gikk bedre etter hvert da jeg kom inn i det. Et annet perspektiv var at jeg opplevde at informantene ofte sa seg enig med hverandre på noen av spørsmålene som ble stilt. Dette er noe som muligens kan begrense svarene deres litt. Jeg opplevde også at det ble skapt litt diskusjoner mellom de to intervju personene noe som gjorde at jeg fikk høre deres forskjellige synspunkter på enkelte temaer noe som jeg anså som interessant.

Alle intervjuene ble tatt opp med hjelp av universitetsbibliotekets diktafon etter samtykke fra informantene, og alle intervju personene skrev under på samtykkeskjema vedlegg (3) i etterkant av intervjuet. I forkant av intervjuet mottok informantene dette samtykke skjemaet, som også inneholder et informasjonsskriv. Her fikk de nyttig informasjon om temaet for

intervjuet, hensikten med prosjektet og hva deres rolle i forskningsprosjektet vil bli. Sammen med dette mottok de også intervjuguiden på forhånd slik at de visste hva vi skulle snakke om på intervjuet og kunne forberede seg. De fleste av ungdommene hadde sett gjennom intervju spørsmålene i forkant og gjort seg noen tanker før intervjuet, noe jeg anså som positivt fordi dette gjør at de stiller forberedt og visste hvilke temaer som vil komme opp gjennom intervjuet. Før jeg startet hvert intervju forklarte jeg om prosjektet, klargjorde at de hadde rett på å trekke seg fra prosjektet når som helst og deres rett på personvern og anonymitet innenfor prosjektet. På slutten av alle intervjuene spurte jeg om det var noe mer de lurte på eller noe de ville si som de ikke fikk sagt under intervjuet. Her fikk jeg inntrykk av at flere av ungdommene synes det var interessant å høre om min rolle som masterstudent, og ønsket å høre mer om studieretningen min. Jeg tror også at flere kunne kjenne seg igjen i meg, og at de derfor åpnet seg litt mer til meg enn de ville gjort til en som var «eldre». Det virket som om de syntes temaet og problemstillingen min var interessant. Alle informantene ga meg samtykkeerklæring til deltakelse før og etter intervjuet og alle har dokumentert signatur for at de ønsker å delta i prosjektet

5.7 Forskningsetiske refleksjoner

Knyttet til kvalitativ metode er det forskningsetiske retningslinjer som en må forholde seg til. Oppgaven min er innenfor prosjektet Drivkraft, noe som gjorde at det ikke var nødvendig å søke om egen godkjenning fra SIKT for innsamling av data. Dette prosjektet har ikke hatt høye personvernrisikoer og det involverer ikke innhenting av sensitiv informasjon fra informantene. Når det kommer til intervju er det nærliggende å nevne at et viktig prinsipp er at deltakelsen i forskningsprosjektet ikke på noen måter skal bidra til å skade de personene som deltar i intervjuet i etterkant (Thagaard, 2013, s. 119) Jeg fikk informert samtykke av alle informantene, og gjorde dem oppmerksomme på deres rolle i prosjektet og at de vil bli anonymisert gjennom masterprosjektet. Jeg har laget fiktive navn for å anonymisere ungdommene slik at de ikke skal bli kjent igjen. Når det kommer til observasjon har etiske refleksjoner i stor grad vært knyttet til om skjult observasjon kan aksepteres i forskjellige situasjoner (Thagaard, 2013, s. 91). I mitt tilfelle var det en deltakende observasjon hvor det var informert om at det var forskere til stede som skulle observere under KME-verkstedet og

ingen av deltakerne kom med innvendinger til dette.

5.8 Begrensninger og svakheter

I dette kapittelet skal jeg si noe om begrensninger og svakheter knyttet til metoden min. Det første jeg ønsker å påpeke er at planen opprinnelig var undersøke KME-verkstedene i både Senja kommune og Vestvågøy kommune slik at jeg kunne sammenligne disse kommunene. Dette ville vært med på å gi oppgaven min mer tyngde og flere informanter. Grunnen til at dette ikke ble noe av var basert på flere utsettelse av KME-verkstedet i Vestvågøy kommune. En annen begrensning er utfordringene jeg opplevde med å rekruttere ungdommer til å stille på intervju. Dette er med på å føre til at jeg har en mindre andel intervjupersoner enn det som var til stede på KME-verkstedet. I tillegg ble intervjuene holdt digitalt over Teams. Dette kan muligens være en svakhet sammenlignet med å avholde intervju fysisk. Grunnen til at jeg mistenker dette, er fordi når man møter personer fysisk har man mulighet til å hilse ordentlig, man viser kroppsspråk og holdninger som kanskje kan føre til at man kommer nærmere intervjupersonen og dermed skaper en bedre relasjon, som kan føre til at de åpner seg mer om temaet som blir tatt opp. Personlig opplevde jeg ikke dette som en «stor» svakhet i seg selv da jeg synes at intervjuene over Teams fungerte greit. Den opprinnelige planen var også å gjennomføre intervju med en gruppe ungdom før og etter verkstedet, for å gå en bedre forståelse over hvordan KME-verkstedet påvirket ungdommene. Dette ble det heller ikke noe av på grunn av at det var vanskeligheter med å få tilgang på kontaktlister på ungdommene som skulle delta på KME-verkstedet i Senja kommune i forkant. Derfor ble intervjuene kun gjort i etterkant av KME-verkstedet. Intervjuguiden ble inkludert med spørsmål knyttet til forventninger til verkstedet på bakgrunn av denne begrensningen.

5.8.1 Metodisk oppsummering

For å samle inn datamateriale til dette masterprosjektet har jeg benyttet meg av både kvalitativ og kvantitative metode. Den kvalitative delen innebærer deltakende observasjonsstudie og semi-strukturert intervju. Observasjonsstudien fant sted på KME-verkstedet som ble holdt på Senja videregående skole, avdeling Gibostad i Senja kommune desember 2022. Under

observasjonsstudien benyttet jeg meg av kvantitativ metode i tillegg. Intervjuundersøkelsene ble gjennomført i tidsperioden januar-mars 2023. Jeg gjennomførte totalt seks digitale intervjuer av ungdom i alderen 17-18 år, hvor alle hadde deltatt på KME-verkstedet. Jeg har også hatt to oppklaringssamtaler i etterkant av undersøkelsene mine med to fra administrasjonen i Senja kommune.

6 Analyse

I dette kapitlet diskuterer jeg de empiriske funnene fra undersøkelsene opp mot det teoretiske rammeverket for å kunne svare på hovedproblemstillingen til masterprosjektet som er: *«Hvordan blir klima-, miljø- og energiverkstedet tatt imot av ungdommene i Senja kommune? Er dette et godt verktøy for å inkludere ungdommer i klimaomstilling i kommunen?»*. For å komme frem til hovedproblemstilling skal jeg drøfte masterprosjektets fire forskningsspørsmål. Masterprosjektets 1. forskningsspørsmål er: *Er ungdom interessert i å medvirke til klima-, miljø- og energispørsmål i kommunen?* Forskningsspørsmål nummer 2. er: *Hvordan oppfatter ungdommene klima-, miljø- og energiverkstedet?* Det 3. forskningsspørsmålet er: *Hva er ungdommene opptatt av å få inn i klima-, miljø- og energiplanen?* Og det 4. forskningsspørsmålet er: *Kommer ungdommene med forslag til hvordan klima-, miljø- og energiverkstedet kan forbedres?*

Analysen er bygget opp på den måten ved at jeg først vil anvende empiri som er hentet fra observasjonsdataene, deretter vil jeg anvende empiri som er hentet ut fra intervjudataene. Observasjonsdataene gir holdepunkter for å svare på noen av forskningsspørsmålene og videre vil intervjudataene være med å svare på resterende forskningsspørsmål og i tillegg vise sider ved forskningsspørsmålene som observasjonen ikke bidro med.

6.1 Klima-, miljø- og energiverksted i Senja kommune

6.1.1 Observasjonsdagen

Observasjonsdagen startet tidlig med hurtigbåt fra Tromsø til Finnsnes sammen to av mine kollegaer i Drivkraft prosjektet. Det var en mørk og kald morgen og snøen dalte ned, julelysene var hengt opp i Tromsø og julestemningen var begynte å komme på plass i byen. Jeg var spent og klar for hva dagen hadde å bringe og gikk håpefull ned mot Prostneset for å ta båten til Finnsnes. Etter å ha ankommet Finnsnes ble vi etter avtale plukket opp av en fra administrasjonen i Senja kommune, som også skulle delta på verkstedet. Vi skulle kjøre ca. 35 min fra Finnsnes og videre mot Gibostad, hvor verkstedet skulle starte kl. 10:00. Da vi ankom Gibostad, hadde vi fortsatt god tid og fikk dermed tilbud om en liten sightseeing på

Gibostad av sjåføren. Dette takket vi gladelig ja til. Hun viste oss torget på Gibostad, hvor den lokale matbutikken befant seg og til slutt fotballbanen. Gibostad er et lite tettsted og dermed tok det oss rundt fem minutter og kjøre forbi disse forskjellige arenaene. Etterpå kjørte vi opp til den videregående skolen hvor KME-verkstedet skulle holdes. Jeg var spent på å få vite mer om hvordan verkstedet skulle foregå ettersom vi hadde fått liten informasjon om dette på forhånd. Da vi ankom den videregående skolen, ble vi møtt i døra av en av lærerne. Hun ønsket oss velkommen og viste oss inn på møterommet hvor KME-verkstedet skulle finne sted. Her ble vi møtt av blant annet Nordvind utvikling og andre aktører som skulle delta på verkstedet. Stemningen var preget av en positiv atmosfære, vi ble tatt imot av imøtekommende mennesker som var fylt med optimisme over de neste timene. Det var flere aktører som ønsket å hilse på oss og som var interessert i å høre om vår stilling knyttet til verkstedet. Selve møterommet var preget av en varm stemning. Det var rigget til med flere gruppebord i rommet og innerst i hjørnet var det ordnet et langbord med kaffe, drikke og andre forskjellige småforsyninger til de som skulle delta på verkstedet. I vinduet hang det julestjerner, og på gruppebordene sto det pepperkaker, klementiner og twist som bar preg av juletiden vi så vidt var på vei inn i.

Vi var på dette tidspunktet noen av de første deltakerne som hadde ankommet verkstedet, og møterommet fylte seg gradvis opp av flere deltakere i løpet av de neste minuttene. Vi ble sittende en god stund og småprate med de andre deltakerne mens vi ventet på at klokka skulle bikke 10:00. Her kom jeg i snakk med den ene kontaktlæreren til en av skoleklassene. Hun fortalte blant annet at en fra Nordvind utvikling, heretter omtalt som prosessleder, hadde møtt elever og lærere tidligere i uka for å informere om KME-verkstedet og for å planlegge arrangementet sammen med ungdommene. Videre fortalte hun at ungdommene på forhånd hadde vært både spent og nysgjerrig på verkstedet, og at de hadde gitt uttrykk for at de så frem til å delta på KME-verkstedet. Da klokka begynte å nærme seg 10:00 passet jeg på å finne meg en plass slik at jeg hadde god oversikt over rommet og bord foran meg slik at jeg hadde mulighet til å notere. Jeg fikk noen få minutter til å sette meg ned og ta innover meg inntrykkene jeg hadde fått til nå og fikk notert litt for meg selv før verkstedet skulle starte. Ungdommene var de siste som ankom møterommet. Det var tre skoleklasser som kom inn samtidig på rad og rekke. Siden dem var de siste som kom inn i rommet, var de ledige

stolene plassert rundt omkring tilfeldig i møterommet. De kom inn i gjenger og fordelte seg ut over rommet ut fra hvor det var ledig sitteplass. Noen stoppet opp og var usikre på hvor de skulle sitte, det virket som at de helst ønsket å sitte sammen med vennene sine, men at dette ikke var mulig på grunn av plassmangel. Etter hvert hadde alle funnet seg en plass og sitte og KME-verkstedet kunne starte. Rommet var nå fult opp av ulike mennesker som skulle delta på verkstedet. Til stede var det nå politikere, planleggere, næringsliv, administrasjon, lærere, elever og forskere. Deltakerne virket spent og klar for hva dagen hadde å bringe.

6.1.2 Introduksjonsdel på klima-, miljø- og energiverkstedet

Prosesslederen startet KME-verkstedet med å ønske alle velkommen til verkstedet. Han fortalte at han var glad for å se at så mange kunne være til stede og hadde mulighet til å ta del i verkstedet. Videre la han til at han så frem til det vi sammen skulle få til løpet av dagen, og at han håpte verkstedet ville være med å bidra til gode diskusjoner og samspill mellom de ulike representantene. Etterpå forklarte han hvordan verkstedet var lagt opp. Her fikk vi informasjon om at verkstedet skulle foregå på den måten med at første del var en introduksjonsdel som skulle inneholde presentasjoner av de ulike aktørene som var til stede på verkstedet. Etter dette var det lunsjpause, og i den siste delen av verkstedet skulle gruppearbeidet og diskusjon være. Prosesslederen ble allerede fra start en sentral nøkkelperson for ungdommene på verkstedet. Jeg merket meg at det virket som han hadde opparbeidet seg en god relasjon med ungdommene i forkant av verkstedet. Han kom med morsomme eksempler og kommentarer som appellerte til dem. Dette var med på å få humor inn i en situasjon som ungdommene antageligvis ikke har mye erfaring med fra før av. Den første presentasjon ble holdt av ordføreren i Senja kommune. Han hadde en introduksjon av Senja kommune og den politiske prosessen knyttet til planarbeidet. Det virket som at ungdommene syntes det var stas at ordføreren kom på besøk til skolen deres, og jeg noterte meg at mange fulgte godt med og virket engasjert når han snakket. Videre introduserte prosjektleder for Drivkraft prosjektet som en del av KME-verkstedet og at formålet var at innspillene skulle være med å bidra i forming av klima-, miljø- og energiplanen i kommunen. Presentasjonene som ble holdt foregikk på den måten at representantene sto fremst i møterommet, og holdt en presentasjon ved hjelp av PowerPoint, mens de andre deltakerne på

verkstedet satt og hørte på. PowerPointene til de ulike representantene inneholdt bilder, tekst og hvert av innslagene varte i ca. 15-20 minutter hver. Videre holdt en fra administrasjonen i kommunen en presentasjon om hvordan klimaet endres og hvordan dette kan være med på å påvirke Senja kommune. Hun forklarer at klimaendringer er noe kommunen må ta hensyn til i planlegging og hvorfor dette er viktig. Jeg merker at ungdommene fortsatt er interessert i det som blir sagt, og kanskje spesielt interessert når det blir snakket om hvordan klimaendringene kan påvirke Senja kommune. Etter hvert var det næringslivet sin tur til å holde presentasjoner. De forskjellige næringene skulle presentere sin bedrift, og forklare hvordan disse tar hensyn til klima, miljø og energi i arbeidet sitt. Den første bedriften som skulle holde presentasjon var Tromspotet. Dette er en lokal bedrift som selger potet og andre produkter med potet som hovedingrediens. For å bidra til en bærekraftig utvikling forteller bedriften at de har gjort investeringer i en overgang fra fossil til fornybar energi og stoppet bruk av oljefyr. De har også gjort tiltak for å unytte hele avlingen og har utviklet nye produkter som for eksempel småpotet som tidligere ble liggende igjen i åkeren eller brukt som dyrefôr.



Bilde 1: Klima-, miljø- og energiverksted i Senja kommune. Privat bilde.

Jeg merke meg at noen av ungdommen muligens begynner å miste litt konsentrasjon gjennom introduksjonsrunden, mens andre fortsatt følger godt med. Grunnen til at jeg merket dette er at enkelte av elevene har tatt opp telefonen og begynt å scroller på den i «skjul», noen hvisker til den ved siden av og jeg spotter et par av elevene som sitter med Airpods på (om de har på musikk eller ikke er uvisst). Neste bedrift ut er SalMar som bidrar med smoltanlegg, lakseslakteri og oppdrettslokaliteter på Senja. I deres presentasjon forteller de at de er opptatt av å redusere utslipp av klimagasser, og at målet deres er en reduksjon på 42 prosent. Dette skal gjøres blant annet ved en overgang til landstrøm på oppdrettslokalitetene. Jeg merker meg at to av læreren har lagt merke til de som scroller på telefonen, hun ene får kontakt med de gjennom å gi et tegn med hånda, hvor de oppfatter dette og dermed legger bort telefonene sine med det samme. Det oppleves dessuten slik at flesteparten av ungdommene fortsatt er engasjert i det som blir sagt og følger nøye med. Jeg merker meg at det generelt er lite

samspill mellom publikum og de som holder presentasjon. Det kom relativt få spørsmål fra salen gjennom presentasjonene. Noen av de voksne stilte korte spørsmål, eller la til informasjon knyttet til de som presentasjonsholder nevnte. Men jeg merket meg ikke at noen av ungdommene stilte noen spørsmål på introduksjonsrunden. Siste bedrift ut er Stella Polaris som er en rekefabrikk i Kårvikhamn. Denne bedriften produserer pillede reker for et internasjonalt marked. Bedriften forteller at de har blitt mer bevisst på energibruk og reduksjon av energikostnader de siste årene. Blant annet gjenbraker de nå varmet vann fra produksjon slik at energibehovet blir redusert i stor grad. Videre forteller de at de har investert i en ny transformator som skal være med å bidra til større stabilitet i strømmettet når bedriftens forbruk av energi går opp eller ned.

Jeg merket meg at flesteparten av ungdommene virket interessert i det som ble nevnt på introduksjonsrunden, og kanskje spesielt interessert når det var snakk om hvordan klimaendringene kunne påvirke Senja kommune og når bedriftene forklarte om næringene og hvordan de kan bidra til bærekraftig utvikling. Det er relevant å nevne her at dette er ungdommer som studerer den yrkesfaglige retningen som er akvakultur og landbruk og at disse bedriftene kan være framtidige arbeidsplasser for dem. Når de voksne representantene hadde holdt sine presentasjoner, informerte prosessleder om at ungdommene også hadde forbered et innslag de skulle presentere. Han ba ungdommene komme frem og stille seg opp slik de hadde øvd på. Ungdommene reiste seg fra plassene sine og plasserte seg fremst i møterommet på to rekker. En av jentene sto litt foran de andre og hadde ordet. Hun leste opp en tekst som handlet om klima og miljø og hvordan truslene kunne bli sett på som muligheter. På forhånd hadde ungdommene klippet ut lapper i fargene rosa og gul. På lappene hadde de skilt mellom «trusler» og «muligheter» når det kommer til klima, miljø og energi. På de rosa lappene var det skrevet ned muligheter, og på de gule lappene var det skrevet ned trusler. Ungdommene som holdt lapper lest opp hva som sto på deres lapp når det ble deres tur. Dette

innslaget varte i ca. tre minutter.



Bilde 2: Lapper fra ungdommenes presentasjon på klima-, miljø- og energiverkstedet. Privat bilde.

Bildet ovenfor viser de rosa lappene som gjenspeiler muligheter og de gule lappene gjenspeiler trusler. (NB: På bildet ovenfor er lappene plassert under feil kategori. Dette ble oppdaget etter bildet var tatt). På lappene som inneholdt muligheter var det skrevet ned blant annet temaer som: *lokalmat, trygg mat, ivareta jorda, mindre transport, arbeidsplasser, bærekraft, stolthet og utnytte jorda*. Mens på lappene som inneholdt trusler var det skrevet: *forsøpling, plast, utslipp, klimaendringer, sykdommer, lakselus, for små og motstand i folket* for å nevne noen. Dette kan tolkes som temaer som ungdommene er interessert i og opptatt av knyttet til klima, miljø og energi. Fra mitt ståsted så det ut som at flesteparten av ungdommene selv syntes det var positivt å presentere det de hadde forberedt for resten av publikumet på KME-verkstedet. Jeg merket meg at de fleste av ungdommene virket engasjert i det de formidlet gjennom presentasjon, mens et fåtall så ut til å kanskje syntes det var overveldende å stå foran publikum og holdt seg mest i bakgrunnen. Mot slutten av næringenes presentasjoner hadde jeg observert at noen av elevene hadde startet å bli distraheret av mobilen

og kanskje litt utålmodige. Da de fikk fremføre sin presentasjon virket det som om at det var med på å gi ungdommene energi og engasjement tilbake. Da presentasjonen var gjennomført fikk ungdommene positive tilbakemeldinger. Dette viste seg ved at de fikk stor applaus fra publikum og kommentarer som «flott innslag» og «bra gjennomført» av publikum. Jeg opplevde at tilbakemeldingene som ungdommene fikk på sin presentasjon, skilte seg ut fra responsen som de voksne representantene hadde fått på sine presentasjoner. Dem hadde fått en kort applaus og kanskje noen spørsmål eller kommentarer fra salen som inneholdt selve innholdet som ble presentert. Ungdommene, derimot fikk stor applaus og positive tilbakemeldinger på presentasjonen og ingen tilbakemeldinger som handlet om innholdet i det dem presenterte. Et annet perspektiv som skilte seg ut var at de voksne representantene hadde PowerPoint som inneholdt et saksforhold, mens ungdommenes presentasjon innebar er tekst og lapper med ord som handlet om trusler og muligheter knyttet til klima, miljø og energi.

6.1.3 Lunsjpause på klima-, miljø- og energiverkstedet

Etter introduksjonsdelen var det tid for lunsjpause. Jeg var også interessert i å se hvordan ungdommene forholde seg i pausene. Er de fortsatt interessert i temaene som ble tatt opp på verkstedet? Eller går det fort tilbake til den vanlige hverdagslige snakken i vennegjengen? Jeg merket meg at ungdommene var raske å forlate møterommet da de fikk grønt lys til det, og dem var de første som forlot møterommet. Tidligere hadde vi fått beskjed om at det var gratis og felles varmlunsj i kantina, og jeg undret over at det kanskje var derfor ungdommene var raske til å forlate. Dette stemte, de fleste hadde samlet seg i kantina. Det virket som om ungdommene hadde faste bord hvor de pleide å sitte i kantina. De oppholdt seg spredt ut over to langbord som sto helt til venstre i kantina. Resten av oss fra verkstedet samlet oss på de resterende bordene som var noen meter unna ungdommenes bord. Jeg hadde egentlig håpet på at i pausen skulle det være rom for å muligens få snakket litt med ungdommene, eller i det minste sittet litt tettere inn på dem slik at jeg kunne observere og høre samtalen de hadde mellom seg tydeligere. Jeg anså dette som utfordrende å skulle gjøre ettersom de var raske til å forsvinne inn i kantina og var veldig opptatt av å sitte med sine «faste gjenger». Kantina på Gibostad var relativ stor, og bordene var litt spredt ut over rommet. Dermed var det naturligvis en utfordring å skulle høre hva samtaleemnet mellom ungdommene handlet om.

Slik jeg observerte det fra avstand virket det ikke som at samtalen handlet om klima, miljø og energi eller KME-verkstedet. De snakket med hverandre, tøyset og lo, noen viste hverandre videoer på telefonene sine og andre satt på telefonen og scrollet for seg selv. Jeg vil påstå at dette egentlig var litt som forventet. Jeg hadde sett for meg at det muligens kunne bli litt snakk om dagen og det de hadde opplevd, men at det ikke kom til å være det store samtaleemnet under lunsjen. Klassene virket som en ganske sammen spleiset gjeng, og det så ut til at de hadde det morsomt og avslappet i pausen. Pausen varte i ca. en halvtimes tid og jeg ble sittende sammen med mine to kollegaer og snakke litt om hvordan vi oppfattet første del av KME-verkstedet. Vi samlet oss litt og kom med innspill på hva vi syntes hadde vært interessant til nå og delte tanker om hvordan siste del av verkstedet kom til å bli.

6.1.4 Gruppearbeidet på klima-, miljø- og energiverkstedet

Da lunsjpausen var over skulle vi gå videre til andre del av KME-verkstedet. Dette inneholdt selve gruppearbeidet, og her skulle diskusjonen komme inn. Da vi kom inn i møterommet denne gangen var det stelt i stand med navnelapper fordelt ut over de åtte gruppebordene. Grunnen til at de hadde satt opp navnelapper var fordi vi skulle bli fordelt jevnt mellom forskjellige representanter på hver gruppe. Da vi kom inn i rommet opplevde jeg det først som relativt kaotisk, fordi alle deltakerne kom inn samtidig og alle startet umiddelbart å lete etter sin navnelapp. Jeg la merke til at noen av ungdommene ikke syntes dette var noe særlig å skulle bli splittet fra sin vennegjeng. Dette ble litt problematisk for den ene gruppa og læreren måtte dermed gå bort og løse opp i problemet ved å flytte på noen navnelapper. I tillegg var det noen som ikke hadde fått navnelapp i det hele tatt og ble med dette plassert på det gruppebordet som passet seg best. Alle gruppene var fordelt slik at det var ungdommer sammen med andre deltakere, herunder politikere, planleggere, næringsliv, administrasjon, lærere og forskere. Gruppene skulle sitte sammen under hele diskusjonen, hvor vi skulle drøfte og besvare tre spørsmål. Alle gruppene fikk utdelt de samme spørsmålene og det foregikk slik at alle skulle diskutere spørsmål nummer en først, deretter spørsmål nummer to også til slutt spørsmål nummer tre. Vi fikk ca. ti minutter på å diskutere spørsmålene i gruppa vår for hvert spørsmål. Prosesslederen styrte gruppearbeidet, han forklarte oppgavene, svarte på spørsmål fra deltakerne og leste opp spørsmålene. Prosesslederen hadde fortsatt en ekstra

oppmerksomhet rettet mot ungdommene. Dette gjorde han med å gjentatte ganger forsikre seg om at ungdommene forsto oppgaven, gjorde seg ekstra tilgjengelig til å svare på spørsmål og tilpasset ord og uttrykk slik at det var enklere for ungdommen å forstå. I tillegg kom han ofte med humoristiske utsagn som det så ut til at ungdommene likte godt. På dette tidspunktet merket jeg at jeg ikke hadde mulighet til å observere rundt i hele rommet, på grunn av at jeg selv var deltaker på ei gruppe. Jeg valgte i hovedsak å fokusere på gruppa jeg var på. Vi var åtte grupper, med ca. seks-åtte personer på hver gruppe. Min gruppe besto av fire ungdommer, herunder to gutter og to jenter, en mannlig planlegger, en mannlig politiker og en mann fra næringslivet og meg. De andre deltakerne på gruppa var på en alder rundt 40-60 årene. Prosessleder ba oss alle om å presentere oss selv for gruppa vi var på, og fortelle om vår stilling eller formål med verkstedet. Jeg merket raskt at stemminga i gruppa var spent til å starte med, dette gjaldt egentlig hele rommet. Det var en beskjeden og litt stille stemning som preget rommet på dette tidspunktet. Etter at vi hadde presentert oss for hverandre i gruppa, ba prosessleder oss å velge en «sekretær» for gruppa som kunne notere og ta ansvar på hver gruppe. Planleggeren fra gruppa vår tok raskt initiativ til å være sekretær på gruppa og ingen hadde noe å innvende til det.

Spørsmålene som vi skulle diskutere var følgende:

- 1. Hvordan vil ubegrenset vekst i havbruket påvirke klima og miljø?***
- 2. Hvilke konkrete tiltak for mer bærekraft innen klima, miljø og energi kan næringene selv bidra med?***
- 3. Hvordan skal vi tilpasse oss når klimaet endrer seg?***

Gruppearbeidet startet, og vi skulle diskutere det første spørsmålet som var følgende:

Hvordan vil ubegrenset vekst i havbruket påvirke klima og miljø? Planleggeren som hadde meldt seg som sekretær tok ansvaret for å få i gang diskusjonen. Dette hjalp veldig for å sette i gang samtalen på bordet vårt. Han leste spørsmålet høyt for alle og med det samme ble det raskt smådiskusjoner rundt oss voksne representanter på gruppa. Etter hvert merket jeg også at stemningen på de andre gruppene løsnet litt og litt, og etter bare noen minutter virket det som om diskusjonen i de fleste gruppene fløt jevnt. Jeg la merke til at planleggeren på gruppa

vår var ganske opptatt av å skulle inkludere ungdommene i diskusjon allerede fra start av. På dette tidspunktet var ungdommene på gruppa vår litt usikre og beskjeden. I notatblokka mi har jeg notert følgende: *«Det ser ut til at de voksne er veldig ivrig og på med at ungdommene skal komme til orde. Spesielt planleggeren allerede fra første spørsmål. Dette legger jeg merke til ved at han stiller spørsmål og forsøker å få øyekontakt med ungdommene, i starten stiller planleggeren ungdommene spørsmål som gjør at de kan svare i korte trekk med både «ja» og «nei» spørsmål. En av jentene rister på hodet når planleggeren spør om hun har noe å tilføye, men sier seg dessuten enig i det som blir diskutert rundt bordet».*

Grunnen til at ungdommene var beskjedne kan være at det er en uvant situasjon for dem å være i. Etter hvert kommer politikeren med en støttende kommentar: *«Dere unge på gruppa må ikke være så tilbaketrukket eller redd for å komme med innspill, det er i hovedsak deres ord vi ønsker å høre spesielt her på verkstedet».* Både planleggeren og han fra næringslivet nikket og sa seg enig i det politikeren sa. Som respons på det politikeren sa, legger jeg merke til at ungdommene ser på hverandre og smiler. De synes muligens det var litt stas å høre at de er interessert i å høre på deres meninger og innspill. Jeg følte det var et stort engasjement fra de voksne på gruppa for at ungdommene skulle ta del i diskusjonen. Jeg tror det som politikeren sa, var svært sentralt for at de unge skulle føle seg komfortabel med å ta ordet i denne settingen. Dermed, etter litt «drahjelp» fra de voksne på gruppa ble den ene gutten på gruppa litt mer engasjert i diskusjonen rundt bordet. Han forteller om egne synspunkter og kom med eksempler knyttet til noe de har lært om havforsuring på skolen. Det virket som om at dette var noe han kunne en del om og han hadde mye meninger om temaet. De andre på gruppa virker engasjert når han snakker og både planleggeren og politikeren kommer med innspill og spørsmål knyttet til det han sier. Jeg opplevde at de fleste på gruppa, inkludert meg, var veldig på med å spørre ungdommene om hva de syntes eller hva de tenkte om spørsmålet gjennom gruppearbeidet. Vi forsøkte å inkludere alle i diskusjonen med å spørre om de hadde noe å komme med eller om hva de syntes om temaet. Det virket som at den ene gutten og jenta på gruppa vår var et kjærestepar, siden de satt og holdte hender gjennom hele gruppearbeidet. Disse var ikke særlig mye med i diskusjonen i starten og holde seg mest i bakgrunnen, men nikket og sa seg enig i det som ble sagt. Den andre jenta holdt seg også fortsatt i bakgrunnen, men hun også nikket og var enig i det som ble diskutert rundt bordet.

Den ene gutten som var blitt mer frampå i diskusjonen ble mer og mer varm i trøya. Han fikk positive tilbakemeldinger fra de voksne på gruppa ved at de kom med støttende ord og innspill på det han sa. Selv om ungdommene holdt seg litt tilbake på det første spørsmålet, opplevde jeg at de ble mer engasjert ettersom de voksne på gruppa viste interesse i å høre på deres meninger. Jeg opplevde at på slutten av spørsmål en var det gode diskusjoner rundt bordet og en av guttene skilte seg ut ved at han var veldig aktiv i diskusjonen.

Etter vi hadde diskutert første spørsmål i rundt ti minutter skulle vi gå gjennom hva gruppene fant ut i plenum. Vi var den siste gruppa som skulle svare på spørsmålet. På alle gruppene før oss hadde det vært en av de voksne representantene på gruppa som hadde tatt ordet i plenum og gitt svar for deres gruppe. Det virket som at det var naturlig at «sekretæren» på hver gruppe hadde tatt ansvaret for å svare på spørsmålet i plenum, og at samtlige av gruppene hadde en av de voksne som sekretær. På vår gruppe var det også sekretæren vår, planleggeren, som tok ordet i plenum først. Planleggeren fortalte hva vi hadde diskutert og hva vi kom frem til gjennom gruppearbeidet. Den engasjerte gutten på gruppa kom med innspill knyttet til svaret planleggeren ga. Han snakket om havforsuring og hvordan dette påvirket arter i havet og knyttet dette opp mot egne erfaringer han hadde opplevd gjennom praksis. I etterkant fikk gutten heder fra oss andre på gruppa for at han hadde stått opp og ga svar for gruppa sammen med planleggeren. Jeg opplevde at når ungdommene fikk positive tilbakemeldinger, var det med på å gjøre dem mer engasjert. Etter at planleggeren og ungdommen hadde «samarbeidet» om å svare i plenum virket det som gruppa vår fikk et sterkere bånd. Etter dette merket jeg at ungdommene kanskje ble mer engasjert og ivrig knyttet til oppgavene.

Etterpå skulle vi diskutere spørsmål nummer to som var: *Hvilke konkrete tiltak for mer bærekraft innen klima, miljø og energi kan næringene selv bidra med?* Jeg noterte meg at på spørsmål nummer to fløt samtalen betydelig bedre allerede fra start. Ungdommene var mer ivrig og var betydelig mer engasjert i å drøfte spørsmålet. Dette spørsmålet handlet om næringene, og på denne måten var det naturlig at han fra næringslivet hadde flere innspill å komme med. Han var også en aktiv pådriver for å høre hva ungdommene tenkte om det han kom med. Han forklarte om egne erfaringer og kom med eksempler knyttet til rekefabrikken. Han stilte spørsmål til ungdommene og viste interesse for å høre om det var noe de hadde å

komme med om temaet. I notatblokka mi har jeg notert meg følgende: «Jeg legger merke til at ungdommene var svært interessert i å høre om bedriftene. Han på gruppa vår er fra rekefabrikken og forteller hvordan rekefabrikken skal gå frem for å spare klima, miljø og energi. Ungdommene kommer med spørsmål og innspill fortløpende og virker veldig interessert i å høre om det han har å fortelle. Det virker som dette er noe de har hatt om på skolen fordi de kan en del om hvordan næringene kan bli mer klimabevisst». Kjæresteparet holder seg fortsatt i bakgrunnen og har ikke mye innspill å komme med annet enn å nikke og si seg enig i det som blir diskutert. Den andre jenta var på dette spørsmålet blitt mer aktiv i diskusjonen. Hun stilte flere spørsmål til han fra næringslivet som handlet om næringene og bærekraftig utvikling. Det virket som dette var noe som engasjerte henne og noe hun ønsket å lære mer om. Den engasjerte gutten var fortsatt aktiv i diskusjonen og kom både med egne synspunkt og meninger inn i diskusjonen. Det virket som han kunne en del om dette temaet også, og kom med gode innspill som var med på å skape en sterkere diskusjon i gruppa. På dette tidspunktet var det nå to av ungdommene på gruppa vår som ble ansett som aktive i diskusjonen, og jeg merket meg at dynamikken i gruppa hadde endret seg betraktelig siden første spørsmål. På slutten av spørsmål nummer to opplevde jeg at ungdommene hadde blitt adskillige varmere i trøya og etter hvert var det i hovedsak de som hadde ordet mest under diskusjonen. De voksne på gruppa steppet inn her og der og stilte spørsmål for å styrke innspillene deres.

Når spørsmål nummer to skulle besvares i plenum var det han fra næringslivet som svarte på spørsmålene, mens den engasjerte gutten på gruppa støttet svaret med å komme med enklere innspill. Han fra næringslivet forklarte her også om rekefabrikken og hvordan bedriften deres skulle gå frem for å bidra innenfor klima, miljø og energi. På de andre gruppene var det de voksne som tok ordet først her også, men sammenlignet med spørsmål en var det nå også ungdommer som kom med innspill på det de voksne sa i plenum. Jeg syntes av og til at det var utfordrende å følge med på de andre gruppene selv om svarene ble tatt i plenum. Det var en del småsnakk og støy både fra vår gruppe og andre grupper, dette gjorde at det var vanskelig å få med seg hva som ble sagt av hvem fra de andre gruppene. Jeg noterte meg at det virket som at flere av ungdommene syntes tiltakene som næringene fortalte om virket interessant. Og gjennom denne gjennomgangen kom det to spørsmål fra salen som var fra

ungdommer til næringene knyttet til klima, miljø og energi. Dette viser at ungdommene var engasjert i å høre om bedriftene og hvordan de skulle gå frem for et mer bærekraftig næringsliv.

Etter vi hadde gått gjennom svarene til alle gruppene var det klar for tredje og siste spørsmål. Dette spørsmålet var følgende: *Hvordan skal vi tilpasse oss når klimaet endrer seg?* Dette spørsmålet syntes flere på gruppa vår var litt vanskelig å tolke. Planleggeren som hadde meldt seg som sekretær for gruppa leste spørsmålet høyt opp til flere ganger. Vi konkluderte med at dette spørsmålet var åpent for tolkning og at det kunne være flere svar på spørsmålet knyttet til forskjellige temaer. Dette gjorde at diskusjonen i gruppa muligens ble litt enklere fordi det følte ikke som det var et «riktig» svar på spørsmålet. På dette spørsmålet kom kjæresteparet også frem i lyset og var i større grad med på diskusjonen rundt bordet. Jenta som hadde holdt seg mest i bakgrunnen gjennom hele diskusjonen fortalte her at hun likte å se på dokumentarer om hvordan mennesker i andre land var blitt nødt til å tilpasse seg klimaet på grunn av klimaendringer. Hun forklarte blant annet om stigende vann og flytende hus og ekstremvær som gjorde at mennesker måtte på flukt. Det virket som dette var noe som engasjerte henne og som hun anså som interessant. Jeg merket at gutten som hadde holdt seg tilbake i diskusjonen også forsøkte å være mer engasjert på dette spørsmålet. Han stilte spørsmål til de voksne på gruppa og tok en større rolle i gruppa på dette spørsmålet, sammenlignet med de to første spørsmålene. Gutten som ble ansett som aktiv gjennom hele gruppearbeidet fortalte om hvordan vi måtte fly mindre og ta mer tog og hvor viktig det var med kollektivtransport, mens den aktive jenta tok opp eksempler som omhandlet å spise mindre kjøtt. Hun forklarte at hun selv hadde innført to dager i uka hvor hun ikke skulle spise kjøtt for å spare miljøet.

Dette spørsmålet virket det som om ungdommene syntes var interessant å diskutere og at det var noe de fleste ungdommene på gruppa kunne en del om. I notatene mine har jeg notert meg følgende: *«Fra første spørsmål til det siste spørsmålet har det skjedd en betydelig endring i dynamikken og flyten rundt diskusjonen. I starten var det så å si kun de voksne som hadde ordet, mens på slutten av det siste spørsmålet er det ungdommene som dominerer samtalen. Ungdommene kommer med gode innspill og det ser ut til at de voksne er støttende og ivrige i*

å høre hva ungdommene har å si». Jeg opplevde at det var ungdommene som dominerte samtalen på det siste spørsmålet, og de voksne på gruppa holdt seg mest i bakgrunnen. Dette viste at det hadde skjedd en endring siden det første spørsmålet da jeg opplevde at det var ungdommene som holdt seg mest i bakgrunnen i starten. Når vi skulle gå gjennom det siste spørsmålet i plenum var det fortsatt de voksne representantene som startet med å svare, og noen av ungdommene som kom med enklere innspill og kommentarer på det de sa. På gruppa vår var det planleggeren som ga svar for vår gruppe, mens den engasjerte gutten her også kom med korte innspill. På dette spørsmålet kom også den engasjerte jenta inn og la til kommentarer på det som ble sagt i plenum. Når alle spørsmålene var diskutert og presentert i plenum skulle vi gruppevis gå fremst i rommet og presentere gruppa vår og fortelle om hva vi syntes hadde vært mest interessant å diskutere på verkstedet. Jeg anså dette som interessant da det ville vises tydeligere hvem som sa hva og hvem som dominerte presentasjonen på gruppene. Gjennom observasjon hadde jeg opplevde det som utfordrende å få med seg hvem som sa hva på de andre gruppene, selv når de ga svar i plenum. Når gruppene stilte seg fremst i rommet, fikk jeg god oversikt og kunne notere enklere.

Presentasjonen av gruppene på slutten var med på å vise at ungdommene dominerte presentasjonen. Av åtte grupper noterte jeg meg at fem av gruppene ble presentert av en ungdom som presenterte og svarte for gruppa, og etter hvert la både andre ungdommer og voksne inn innspill til det ungdommen presentert. På de tre resterende gruppene var det en voksen som presenterte og svarte for gruppa, mens ungdommene kom med innspill på det de sa. Fra notatene mine står det følgende: *«Det er flott å se samspillet mellom ungdommene og de voksne representantene som er på verkstedet. Det virker som at flere av gruppene har fått en god kjemi og det vises når de står fremst i møterommet og presenterer diskusjonene sine. Dette vises ved at de tøyser og ler samtidig som det blir snakket om et viktig tema og jeg kan se at både ungdommene og de voksne representantene synes dette er givende»*. Gruppene fortalte kort om hvem som var på gruppa, hva de hadde snakket om gjennom diskusjonen og la frem det de syntes hadde vært mest interessant å diskutere. Flere av gruppene tok opp de samme temaene og presentasjonene ga derfor noen gjentakelser. Variasjonen på svarene var i stor grad knyttet til om det var elever fra blå eller grønn linje på gruppa og hvilken næring representantene kom fra. Det var interessant å se at ungdommene fikk så mye oppmerksomhet

og at de hadde muligheten til å ha en sentral stemme i møterommet.

Da alle gruppene hadde presentert sin gruppe, kom prosesslederen fremst i møterommet igjen og ga en liten oppsummering av KME-verkstedet. Han snakket først om presentasjonene som ble holdt på introduksjonsrunden, og etterpå snakket han om gruppearbeidet. Han fortalte hvor imponert han var over hva vi sammen hadde fått til gjennom dagen og at verkstedet hadde gått over all forventning. Han rettet en ekstra oppmerksomhet mot ungdommene, og tydeliggjorde at han var spesielt imponert over dem og hvordan de hadde håndtert både introduksjonsdelen og diskusjonene i gruppene. Jeg opplevde at ungdommene fikk mye skryt og positive tilbakemeldinger på slutten av KME-verkstedet, og det så ut til at ungdommene satte pris på tilbakemeldingene som prosesslederen kom med. Det virket som flesteparten av deltakerne var enig med prosessleder og vi konkluderte i fellesskap at det hadde vært en givende og lærerik dag for alle involverte. Prosessleder avsluttet med å takke for verkstedet og ønsket alle vel hjem. KME-verkstedet var herved avsluttet, og etter hvert begynte deltakerne å trekke seg ut av møterommet.

Etter en dag med mange nye inntrykk følte jeg meg både overveldet, men samtidig ivrig over å endelig fått gjennomført observasjonsstudiene. Jeg følte jeg satt på mye ny og relevant empiri som jeg kom til å få god bruk for i masterprosjektet og jeg var lettet over at det hadde gått såpass fint som det hadde gjort. I bilturen til Finnsnes brukte vi tre fra Drivkraft prosjektet tida til å diskutere KME-verkstedet og dele tanker som vi hadde gjort oss gjennom den siste delen av verkstedet. Å diskutere KME-verkstedet sammen med mine kollegaer i lunsjen og i bilturen hjem var med på å gi meg gode innspill og bekreftet flere av mine observasjoner. Vi hadde alle bevisst deltatt i ulike grupper på verkstedet, og satt igjen med flere av de samme inntrykkene. Vi var enig i at det virket som at flesteparten av ungdommene var interessert i å delta på verkstedet. De hadde også opplevd at ungdommene på deres gruppebord tok aktiv del i diskusjonen og at de kom med gode innspill og synspunkter. De hadde også opplevd at det var ungdommene som dominerte diskusjonen på slutten av gruppearbeidet. Kollegaene mine satt også med inntrykk over at de voksne representantene på deres gruppe var opptatt av å inkludere ungdommene inn i diskusjonen og at prosessleder var en sentral nøkkelperson som var med på å knytte de ulike aktørene sammen og skape et godt

samspill på verkstedet. Observasjonene vi hadde gjort oss stemte godt overens, og vi var enig i hvordan vi oppfatter KME-verkstedet i etterkant.

6.1.5 Oppsummering av observasjonsdata

Observasjonsdataene bidrar til å svare på masterprosjektets 1. forskningsspørsmål som er: *Er ungdom interessert i å medvirke til klima-, miljø- og energispørsmål i kommunen?* Her opplevde jeg at flesteparten av ungdommene virket interessert i å medvirke til klima-, miljø- og energispørsmål i Senja kommune. Dette viste seg først og fremst i introduksjonsrunden ved at flesteparten fulgte godt med og viste interesse da administrasjonen, politikere og næringer fremførte sine presentasjoner. Flesteparten av ungdommene virket engasjert under deres egen presentasjon hvor de presenterte trusler og muligheter knyttet til klima, miljø og energi. En innvendig var ulikhetene mellom de voksne representantene og ungdommenes presentasjon. Ulikhetene viste seg både hvordan presentasjonen deres var lagt opp, og responsen på presentasjonen i etterkant. Slik jeg observerte det fra avstand så det ikke ut til at klima, miljø og energi var samtaleemnet under lunsjpausen blant ungdommene. Dette er dog ikke sikkert ettersom det var utfordrende å skulle observere dem fra avstand. Når det kommer til gruppearbeidet viste de interesse ved at flesteparten deltok aktivt i diskusjonen rundt bordet. Ungdommene kom med gode innspill, relevante spørsmål og egne erfaringer inn i diskusjonen. Det virket som at ungdommene kunne en del om temaet fra før og at de i tillegg ønsket å lære mer om temaet. Jeg fikk inntrykk over at ungdommene syntes spørsmålene på KME-verkstedet var interessante å diskutere, og at de var engasjert i å være med å medvirke til klima-, miljø- og energispørsmål i kommunen.

Observasjonsdata var også med på å svare på masterprosjektets forskningsspørsmål nummer 2. som er: *Hvordan oppfatter ungdommene klima-, miljø og energiverkstedet?*

Observasjonsdata var med å bidra til en opplevelse over at flesteparten av ungdommene oppfattet KME-verkstedet som positivt. Dette kom til uttrykk ved at det virket som at ungdommene syntes det var stas at de voksne representantene ønsket å høre deres meninger om klima, miljø og energi. Ungdommene så ut til å bli mer og mer engasjert når de voksne oppfordret dem til å ta del i diskusjonen og direkte spurte de om deres meninger om temaet.

Når ungdommene fikk oppmerksomhet og positive tilbakemeldinger så det ut som at de ble mer engasjert og tryggere i å være med å delta i diskusjonen. Dette viste seg ved at flere av ungdommene oftere tok ordet, kom med innspill og stilte spørsmål. Jeg observerte at ungdommene gikk fra å være beskjedne og tilbaketrukket i starten, til å etter hvert være de som dominerte diskusjonen i gruppa på slutten. Kombinasjonen av at prosessleder hadde møtt ungdommene i forkant av verkstedet og forberedt dem på verkstedet, hans gode relasjon og kommunikasjon med ungdommene gjennom hele verkstedet og de andre representantenes fokus på å inkludere og støtte ungdommene gjennom gruppearbeidet virket og være med på å bidra til at ungdommene oppfattet verkstedet som positivt.

Data fra verkstedet bidrar også til å svare på forskningsspørsmål nummer 3. som er: *Hva er ungdommene opptatt av å få inn i klima-, miljø- og energiplanen?* Disse synspunktene baserer seg først og fremst på temaene som ungdommene tok opp under presentasjonen de hadde på KME-verkstedet. Noen av temaene som var knyttet til muligheter var følgende: *lokal mat, trygg mat, ivareta jorda, mindre transport, arbeidsplasser, bærekraft, stolthet og utnytte jorda*. Mens trusler var: *forsøpling, plast, utslipp, klimaendringer, sykdommer, lakselus, for små og motstand i folket*. Flere av de nevnte temaene kan knyttes opp mot de ulike bærekraftsmålene som ble presentert innledningsvis. For eksempel kan sykdommer, knyttes til bærekraftsmål 3. som er «*God helse og livskvalitet*», utnytte jorda og utslipp kan knyttes til bærekraftsmål 7. som er «*Ren energi til alle*». Mens temaene forsøpling, arbeidsplasser og mindre transport kan knyttes til bærekraftsmål 11. som er «*Bærekraftige byer og lokalsamfunn*» og klimaendringer og ivareta jorda kan knyttes til bærekraftsmål 13. som er «*Stoppe klimaendringene*» (FN-sambandet, 2023a). Ungdommene virker mer engasjert når det var snakk om hvordan klimaendringene kan påvirke Senja kommune og hvordan næringene kan bidra til mer bærekraftig utvikling i deres arbeid. Dette kan tyde på at dette er temaer som de er opptatt av. Intervjudataene vil være med på å utdype disse observasjonene og være med på å svare på det resterende forskningsspørsmålet.

Når det gjelder Fung (2006, s. 71) sin tredimensjonale demokratikube (kap. 4.5) har jeg gjennom observasjon fått bekreftet forventningene til de presenterte dimensjonene *participants* og *authority and power*. Knyttet til den resterende *dimensjonen communicative*

and decision mode, vil jeg i etterkant av observasjonsstudien knytte kommunikasjonsmodulen på verkstedet til et sted mellom nivåene *express preferences* og *develop preferences* (Fung, 2006, s. 68). Grunnen til dette er fordi verkstedet var med på å bidra til økt kunnskap om klima, miljø og energi, i tillegg til at deltakerne fikk mulighet til å uttrykke seg og diskutere med hverandre i grupper.

6.2 Ungdommers tanker om medvirkning til klimaomstilling

I dette kapittelet skal jeg presentere hvilke funn intervjudata var med å bidra til. Her var jeg interessert i å undersøke hvilke syn ungdommene har på klima, miljø og energi. Er dette noe som interesserer dem? Hvordan kommer det til uttrykk i deres hverdag? Videre skal jeg undersøke hva deres tanker om å være med å bidra til klimaomstilling i Senja kommune er og om dette er noe som de anser som interessant å være med på. Deretter skal jeg stille dem spørsmål om selve KME-verkstedet og deres tanker rundt det å delta på verkstedet. Jeg skal også spørre de om de har forslag til hvordan det kunne blitt gjort annerledes eller om de har andre forslag til hvordan kommunen kan gå frem for å inkludere ungdommene til klimaomstilling i kommunen. I tillegg har jeg vært oppmerksom på hvilke temaer rundt klima, miljø og energi ungdommene er opptatt av og hva de ønsker å få inn i klima-, miljø- og energiplanen. Se intervjuguide, vedlegg (2).

6.2.1 Hverdagsliv

Etter observasjonen satt jeg igjen med inntrykk av at flesteparten av ungdommene som deltok på KME-verkstedet var interessert i spørsmål knyttet til klima, miljø og energi. Dette viste seg ved at flesteparten fulgte godt med på introduksjonsrunden og flesteparten tok aktiv del i diskusjonen på gruppearbeidet. Dette inntrykke ble forsterket da jeg spurte ungdommene gjennom intervju om klima, miljø og energi var temaer de var opptatt av og hvordan denne interessen kom til uttrykk i hverdagen deres. De seks informantene jeg snakket med var enig i at dette var et tema som de var opptatt av og tenkte på i hverdagslige settinger. Dette kom frem ved svar som..

«(...) Ja.. jeg er opptatt av det (klima, miljø og energi) og hvordan det påvirker området rundt meg.. men samtidig går jeg ikke rundt og tenker på det konstant, jeg er liksom mer oppmerksom på at det er et tema» Hvordan da? «Hmm. Om jeg står i den posisjon hvor jeg kan velge å være bærekraftig eller ikke, så er jeg bevisst med å gjøre det som er positivt for klimaet.. For eksempel lar jeg være å forsøple og jeg sier ifra om jeg ser noen som gjør det».
[Emil 17 år]

Et annet svar på samme spørsmål var:

«Jeg er opptatt av å skulle ta vare på jordkloden, vi har jo faktisk bare en jordklode.. og vi må ta vare på den slik at de som kommer etter oss har en sunn jordklode.. Samtidig går jeg ikke rundt og tenker på det heletida heller, men jeg har det alltid i bakhode på en eller annen måte» [Natalie 17 år].

Noen av informantene forteller at de har laget seg ulike rutiner for å spare strøm. En av dem forteller at hun forsøker å alltid skru av lyset når hun forlater et rom, og at hun aldri lar vannet i springen renne unødvendig når hun for eksempel pusser tennene eller dusjer. En av guttene fortalte at familien deres foretrekker å handle lokalt om de hadde mulighet til det, og at de pleide å ta vare på matrester fra middag og spise det til lunsj dagen etter for å spare miljøet. En av jentene forklarer at når hun er ute på tur i naturen, passer hun alltid på å forlate stedet slik hun fant det. Baktanken hennes med dette, er at hun ønsker å legge fra seg så lite menneskelig fotavtrykk som mulig i naturen. Hun forteller at hun alltid passer på å plukke søppel når hun forlater stedet, og at det også har hendt at hun har plukket søppel etter andre turgåere. Et tema som alle informantene var inne på, var temaer knyttet til resirkulering. Dette var noe som ofte kom opp under samtalen og som ungdommene var opptatt av å snakke om. Flere forteller at de er opptatt av å ikke forsøple og at de anser resirkulering som viktig. Noen av ungdommene forteller at de ofte sier ifra til venner og familie om de ser at de kaster søppel i feil søppeldunk. Dette var også et tema som kom frem under presentasjonen som ungdommene hadde under KME-verkstedet. Her hadde de skrevet *forsøpling* og *plast* som trusler på lappene. På denne måten virker det som at resirkulering er et tema som ungdommene er opptatt av.

Flere av informantene påpekte at kollektivtransport tilbudet i Senja kommune er begrenset. De forteller at det vanligvis går kun to busser om dagen, hvor disse i tillegg er skolebussene. Informantene forteller at de derfor ofte må spørre familie eller venner om å kjøre seg om de skal noe utenfor tidsrommet da bussene går. De fire som påpekte dette er alle enig i at om det hadde vært et bedre kollektivtilbud i kommunen, ville de benyttet seg av dette fremfor å bli kjørt av familie eller venner. Temaet om kollektivtransport kom også frem på presentasjonen

ungdommene hadde på KME-verkstedet. Her hadde de satt *utslipp* som en trussel og *mindre transport* som en av mulighetene.

6.2.2 Yrkesvalg og fremtid

Et annet perspektiv om hvor klima, miljø og energi kom til uttrykk i deres hverdag var knyttet til yrkesvalg og fremtid. Her vil jeg påminne om at alle informantene jeg snakket med går blå linje som er den yrkesfaglige retningen Akvakultur på videregående skole. Dette gjør at svarene ungdommene gir er i stor grad påvirket av deres valg av yrkesfaglige retning.

Informantene fortalte alle at de lærer om klima, miljø og energi på skolen og at de opplever hendelser knyttet til temaet når de er ute i praksis og holder på med oppdrett. På spørsmål om de har fokus på klima, miljø og energi på skolen kommer det svar som blant annet..

«(...)Ja. vi lærer mye om det på skolen.. Yrket vårt handler jo om natur og jeg vil jo være bevisst på hvordan jobben min på havet kan påvirke naturen og jeg ønsker å være opptatt av det i min framtidige jobb» [Mathias 17 år].

Et annet svar på samme spørsmål var:

«Vi har stort fokus på det på skolen, spesielt når det kommer til miljøet og om vannkvaliteten i havet er bra.. Vi lærer å ta bunnprøver av botten for å finne ut om det er dårlig miljø på der.. Det viktigste er at fisken har det bra i havet.. det står i lovverket at man skal behandle fisken så bra som mulig, nesten som ditt eget kjæledyr» [Even 17 år].

Flere av informantene forteller om forsøpling og temperaturstigning i havet som er med på å føre til av vannkvaliteten i havet blir dårlig. Noen av informantene forteller at de av og til har opplevd at fisken er dårlig på grunn av dårlig miljø eller lakselus. Jeg får inntrykk over at ungdommene kan mye om dette temaet og at dette er noe som engasjerer dem. To av guttene forteller om ulike hendelser og drar inn egne erfaringer som de har opplevd fra praksis. De virker begge engasjert og ivrig når de forteller meg disse historiene. I denne sammenhengen ønsker jeg å trekke inn spørsmål nummer 1. på gruppearbeidet på KME-verkstedet. Dette

spørsmålet var følgende: *Hvordan vil ubegrenset vekst i havbruket påvirke klima og miljø?* Under diskusjonen på dette spørsmålet, satt jeg i likhet med inntrykk over at ungdommene (muligens spesielt) de som gikk akvakultur kunne en del om dette temaet. Noen delte her også, egne meninger og erfaringer rundt temaet og det virket som dette de var noe de interesserte seg for. Denne interessen viste seg også under ungdommenes presentasjon på verkstedet. Her hadde de skrevet *sykdommer* og *lakselus* som refererte til trusler. En annen observasjon på KME- verkstedet var at ungdommene virket interessert når de ulike næringene fortalte om sine tiltak for å styrke en bærekraftig utvikling i sitt arbeid under introduksjonsdelen. Dette kom også til syne ved spørsmål nummer 2. på verkstedet som var: *Hvilke konkrete tiltak for mer bærekraft innen klima, miljø og energi kan næringene selv bidra med?* Her opplevde jeg at ungdommene ble mer engasjert og at diskusjonen i gruppa ble sterkere fra ungdommens side. Interessen for næringene og bærekraftig utvikling kom også til uttrykk under ungdommenes presentasjon på KME-verkstedet, da de hadde skrevet *arbeidsplasser* som beskrev muligheter. Noen av informantene ga uttrykk for at de ønsket et større fokus på klima, miljø og energi i skolen. Slik jeg oppfatter ungdommene, har de inntrykk av at grunnen til at de lærer så mye om klima, miljø og energi er i hovedsak knyttet til valg av studieretning. Flere av ungdommene påpeker at de ikke tror de ville sittet på samme kunnskap om klima, miljø og energi om de ikke hadde gått denne yrkesfaglige retningen som de gjør, og en av informantene sa følgende:

«Jeg synes det burde kommet mer inn i skolen egentlig, barnet til søskenbarnet mitt går i 1.klasse og hun har fortalt at hun lærer om bærekraft og vindmøller allerede nå.. Og det synes jeg er bra. Jeg tror det er viktig at det kommer tidligst mulig inn for å legge eg grunnlag fra man er barn. Det er viktigere og viktigere, større og større. Jeg tror ikke jeg hørte noe snakk om det før i sånn 7.klasse kanskje» [Even 17 år].

En annen forteller at de snakker en del om klima, miljø og energi utenom det de lærer på skolen, og at han anser dette som interessante samtaler. Han påpeker at de har to lærere som er svært engasjert og opptatt av temaet og han legger til at han synes det er et veldig bra initiativ av lærerne å bidra til dette utenfor læreplanen.

Ungdommene jeg snakket med var alle enig i at klima, miljø og energi spiller en viktig rolle når det kommer til valg av hvor de skal bosette seg i fremtiden. På spørsmål om klima, miljø og energi betyr noe for hvor de vil ønske å bo, kommer det svar som:

«Ja, det er jo viktig for meg. Jeg tror uansett hvor man skal bo så er det veldig viktig. Sånn når det kommer til global oppvarming for eksempel.. Alle burde egentlig tenke mer på det, vi blir jo påvirket av det vi også.. Kommunene burde tenke mer på klima og miljø og legge til rette for at det skal bli en positiv utvikling på dette området» [Noah 17 år].

En av informantene påpeker at han ikke ønsker å bo i en kommune som ikke tar slike temaer på alvor. Han ønsker å bo i en kommune som legger til rette for bærekraftig utvikling. For eksempel flere ladestasjoner for elbiler i kommunen og bedre kollektivtransporttilbud. En av jentene forteller at hun også anser dette som viktig og at hun ikke ønsker at hennes fremtidige barn skal vokse opp i en kommune som ikke tar klima, miljø og energi på alvor. Dette er svært viktig når det kommer til valg av hennes fremtidige bosted. Ungdommene mener altså at det er viktig at kommunen de skal bosette seg i fremtiden har et fokus på bærekraftig utvikling. Intervjuene bekrefter langt på vei min tolkning fra observasjon hvor jeg opplevde at ungdommene er opptatt av klima, miljø og energi.

6.2.3 Kunnskap om klima, miljø og energi

Det virket som at sosiale medier er en viktig kilde til kunnskap om klima, miljø og energi. En gjenganger er at de synes det er interessant å se videoer om klima, miljø og energi på plattformen «TikTok». Flere forteller at de på denne plattformen kan se korte videoer som inkluderer tekst og fakta, som gjør at de lærer mye på kort tid. Ungdommene påpeker at de får i hovedsak opp globale problemer som medfører store ødeleggelser og som kanskje ikke er i samsvar med slik vi opplever klimaendringene i Norge. En av dem forteller at han har sett video av skilpadde som setter sugerør fast i halsen på grunn av forsøpling, mens en av jentene forteller at hun har sett video av isbreer som smelter og at dette medfører at isbjørner mister hjemmene sine. Ungdommene forteller at videoene har satt sine spor og gitt sterke inntrykk på dem. En annen plattform de forteller om er «Instagram». Flere av ungdommene

forteller at de ofte får opp klimabevisste innlegg i feeden sin. Dem forteller at de både bevisst og ubevisst følger klimabevisste kontoer, og dermed holder seg oppdatert på klima, miljø og energi daglig på sosiale medier. I et av intervjuene kommer dette frem ved at informanten sa følgende:

«..Det meste jeg ser av klima og miljø er vel gjennom sosiale medier egentlig, det er veldig mye snakk om det og der blir det sett på som et stort problem.. For eksempel på Instagram der følger jeg mange som er opptatt av miljø og så får jeg det opp i feeden ofte»..Dette gjør at jeg kanskje ubevisst lærer mye om det» [Natalie 17 år].

Noen av informanten forteller at de liker å se på dokumentarer som handler om klima, miljø og energi på fritida. En av guttene forteller at han synes det er en enkel, men samtidig lærerik måte å engasjere seg og lære mer om temaet på. En annen forteller at han synes det er enklere å se videoer og dokumentarer om slike temaer fordi det kommer med bilder og fakta samtidig. Sammenlagt gir ungdommene uttrykk for at de identifiserer seg selv som opptatt av klima, miljø og energi. Alle er enig i at de på en eller annen måte tenker på klima, miljø og energi i løpet av hverdagen. Spesielt påpeker de at de får innputt av klima, miljø og energi både på skolen og i sosiale medier. Når ungdommene både tenker på det og eksponeres for det hver dag, kunne en tenke seg at dette var et normalt samtaleemne når det kom til den hverdagslige snakken rundt vennegjengen. På KME-verkstedet så det ikke ut til at ungdommene snakket om klima, miljø og energi i pausene og rundt vennegjengen. På spørsmål om dette er et tema de snakker om rundt vennegjengen kommer det svar som..

«(...) Nei, det er ikke så mye snakk om det (klima, miljø og energi) vi er en ganske kompakt gjeng da, vi er ganske nærme i vennegjengen liksom.. Men det at man ikke skal kaste søppel på bakken og hvordan det kan påvirke miljøet om man har dieselbil kan jo bli et tema i vennegjengen» [Emil 17 år].

Et annet svar på samme spørsmål var:

«Jeg føler at det kommer veldig an på hvilken gruppe man er med i, jeg merker at noen av vennene mine er ekstremt opptatt av miljøet, mens andre bryr seg ikke litt engang.. Jeg føler også at det er veldig spørsmål på hvor man bor og hvem man er i verden.. Jeg føler det er veldig forskjellig på en måte»..

«Vi snakker ikke så mye om klima, miljø og energi rundt min faste vennegjeng. Vi er på en måte ikke de som ikke bryr oss, men samtidig ikke de som er helt ekstrem. Vi vet hva som er bra og ikke om du forstår» [Natalie 17 år].

Ungdommene var enig i at klima, miljø og energi ikke var et stort samtaleemne rundt vennegjengen i hverdagen. Dessuten fikk jeg inntrykk av at de har fokus på det på en ubevisst måte, grunnen til dette er fordi flere forteller om episoder hvor vennene deres, eller de selv har kommet med innspill om hvilke alternativer som er gunstigst for miljøet i ulike sammenhenger. En av guttene forteller at han hadde hatt en samtale med en kompis hvor han delte sine tanker om å kjøpe en dieselbil når han var blitt gammel nok til å ta bilsertifikatet. Kompisen hans hadde påpekt at det å investere i en elbil var et bedre alternativ og begrunnet dette med at det blant annet var bedre for klimaet. Temaer som omhandler klima, miljø og energi ser ut til å være noe som kommer naturlig opp i samtaler blant ungdommene fra tid til annen, selv om det ikke er et av de største samtaleemnene blant de ungdommene jeg har snakket med. Om temaer som klima, miljø og energi blir diskutert og snakket høyt om, kan det være med på å bidra til et større fokus på det. Slik det oppleves gjennom intervjuene virker det som at ungdommene går og tenker på disse temaene hver for seg, men ikke diskuterer de så ofte med vennene sine. Dette kan på mange områder knyttes til lappen *motstand i folket og for små* som ungdommene hadde skrevet som trusler på innslaget på KME-verkstedet.

6.2.4 Stort tema og lite fokus lokalt

Jeg fikk inntrykk av at alle de jeg snakket med var interessert i spørsmål knyttet til klima, miljø og energi og at dette var noe som kom til uttrykk i ulike settinger gjennom deres hverdag. Det kom blant annet til uttrykk gjennom skole, sosiale medier og hverdagslig snakk med venner - enten bevisst eller ubevisst. Når jeg spurte hvorfor de ikke legger enda mer vekt

på klima, miljø og energi, opplevde jeg at ungdommene syntes klimaspørsmål kunne være utfordrende i ulike sammenhenger. Et svar som gikk igjen hos flesteparten av informantene var at de syntes det var et for stort tema. En av dem forklarte dette ved at:

«Den viktigste årsaken til at jeg ikke gjør det er nok fordi det er et for stort tema, det jeg mener og sier blir så lite i forhold til alt. Dette er noe flere må gå sammen om for at skipet skal snu, på en måte» [Emil 17 år].

Dette var en tanke som flesteparten av ungdommene delte. En av guttene forteller at han gjerne skulle lagt mer vekt på klima, miljø og energi, men at han opplever det som nytteløst om han ikke er helt sikker på at flere gjør den samme innsatsen. En av jentene forteller at det er vanskelig å vite hvor man skal starte, fordi temaet er så stort og hun føler seg så liten i forhold til det. Videre fikk jeg inntrykk over at jentene i større grad la vekt på at det var for lite fokus på klima, miljø og energi på den lokale agendaen i kommunen. Dette kom frem ved at en av dem sa følgende:

«Jeg tror utfordringen til at jeg ikke er mer bevisst på det er fordi jeg føler at det ikke er så stort fokus på det lokalt...Om det hadde vært mer fokus på det lokalt så hadde jeg vært mer bevisst på det tror jeg. Samtidig er det viktig at man ikke gjør det til en kjedelig ting om det gir mening» [Natalie 17 år].

På KME-verkstedet fulgte ungdommene godt med og virket interessert da det ble snakket om hvordan klimaendringene kunne påvirke Senja kommune. Jeg merket meg under intervjuene at det virket som om ungdommene ikke hadde så mye kunnskaper om akkurat dette. En av jentene fortalte at hun hadde lært mye om global oppvarming knyttet til hvordan det kunne påvirke verden generelt – men at hun hadde hørt at Norge ikke ville bli like hardt rammet som andre land, og dermed var det vanskelig å forestille seg hvordan dette kunne påvirke oss. Et annet synspunkt jeg ønsker å trekke frem knyttet til dette, er spørsmål nummer 3. på KME-verkstedet som var: *Hvordan skal vi tilpasse oss når klimaet endrer seg?* Her opplevde jeg at diskusjonen fra ungdommenes side i stor grad dreide seg om tilpasninger knyttet til det globale nivået. Det var lite fokus på tilpasninger som kunne gjøres på lokalnivået. Dette kan

indikere på at ungdommene synes det er lite fokus knyttet til klima, miljø og energi på det lokale og at de ønsker mer informasjon om dette.

6.2.5 Tidskrevende og informasjonsbehov

På samme spørsmål om hvorfor de ikke la mer vekt på klima, miljø og energi, opplevde jeg at guttene i større grad fokusert på at de syntes det var vanskelig å finne tid til det og at de opplevde at informasjonen rundt klima, miljø og energi kunne være forvirrende. En av guttene forteller at han synes det er utfordrende å skulle lese seg opp på fakta og informasjon om klima, miljø og energi. Han forteller at han ikke har så mye tid til overs til å sette seg inn i det, og at det dermed blir utfordrende å skulle holde seg oppdatert. Han forteller også at han synes det er mange ulike meninger om alt, og at han er usikker på hva som egentlig stemmer når det kommer til klimaspørsmål. En av guttene forteller mye av det samme, slikt:

«Det er vel egentlig fordi jeg ikke har tid til overs til det. Det kan være tidskrevende å tenke på det (klima, miljø og energi) selv om jeg vet at det er viktig. Man ønsker å tenke på de fremtidige barna som skal vokse opp, men det tar tid å sitte seg inn i og forstå alt» [Noah 17 år].

Slik guttene formidlet dette, fikk jeg inntrykk over at dette var noe som de opplevde som utfordrende og nytteløst. De gir inntrykk for at de savnet en enklere og mer effektiv måte å sette seg inn i og forstå klimaspørsmål. Sammenlagt viser dataene at ungdommene synes det kan være utfordrende og legge mer vekt på klima, miljø og energi utover det de allerede gjør i hverdagen. Jeg merket meg at da jeg stilte ungdommene dette spørsmålet, opplevde jeg at de kanskje syntes det var et vanskelig tema å snakke om. En av grunnene til dette kan være basert på at de nettopp har fortalt meg hvor interessert de er i disse temaene, hvor viktig det er for deres fremtid og at de har et ønske om en bærekraftig utvikling, men at de synes det er vanskelig å vite hvordan de skal arbeide for å få dette til.

6.2.6 Være med å bidra og mulighet til å påvirke politikken

På spørsmål om ungdommene kunne tenke seg å være med å bidra til økt bevissthet rundt klimaomstilling i kommunen, ga flesteparten av ungdommene uttrykk for at de syntes dette virket interessant. Da jeg stilte ungdommene dette spørsmålet opplevde jeg en positiv reaksjon på flere av informantene. Det virket som at dette var noe som vekket noe i dem og som engasjerte dem. Fire av seks ungdommer svarte at de kunne tenke seg å være med å bidra til økt bevissthet rundt klimaomstilling i Senja kommune. En av informantene uttrykker dette slikt:

«Ja jeg er opptatt av å kunne være med å bidra til at det går i en positiv retning. Det kunne jeg tenke meg å være med på. Jeg synes det er veldig interessant og spennende tema» [Noah 17 år].

En av jentene forteller at dette er noe hun veldig gjerne kunne tenke seg å være med på. Hun forteller at om hun hadde fått mulighet til det ville det vært med på å inspirere henne og det ville vært givende å være med på. Hun legges også til at hun synes det er vanskelig å vite hvordan hun kan gå frem for å gjøre dette og at hun skulle ønske det var enklere å engasjere seg. Den samme usikkerheten om hvordan de skal gå frem for å gjøre dette. Kommer også til uttrykk i dette sitatet:

«Ja, altså...jeg kunne det, men jeg føler at jeg ikke kunne bare startet med det på eget initiativ. Da måtte det allerede vært noe som var enkelt å delta i som gjorde det enklere å være engasjert. Men jeg kunne absolutt vært med å bidra om det var noe sånt.. Spesielt om det hadde vært mer fokus på det i Senja kommune, så hadde jeg nok kunne vært med å engasjere meg» [Natalie 17 år].

Flesteparten av informantene svarte at de kunne være interessert i å være med å bidra til økt bevissthet rundt klimaomstilling i kommunen. To av guttene skiller seg ut og forteller at dette ikke er noe de kunne tenke seg å være med å bidra til. Følgene sitater illustrerer dette:

«..Egentlig ikke. Fordi jeg synes det, er så innviklet. Det er så mye sider og saker, og så mange forskjellige meninger og vi vet ikke hva som egentlig er sant og ikke når det kommer til miljøspørsmål» [Even 17 år].

«Nei. Jeg er ikke særlig opptatt av å være med å bidra til mer bevissthet rundt det (klima, miljø og energi». Jeg har mine tanker om det som jeg vet selv, men jeg kunne ikke tenke meg å gjøre noe mer med det» [Emil 17 år].

På KME-verkstedet observerte jeg at flesteparten av ungdommene virket interessert i å være med å bidra til økt bevissthet rundt klimaomstilling i kommunen. Under intervjuene forteller samtlige her at dette er noe de kunne tenke seg å være med å bidra til. Under verkstedet observerte jeg at et fåtall av ungdommene ikke virket særlig engasjert i å delta på verkstedet. To av informantene gir da også uttrykk for at dette er noe de ikke kunne tenke seg å være med å bidra til basert på personlige preferanser. På spørsmål om de trodde de som ungdom hadde mulighet til å nå inn til politikken så det ut til at flesteparten av informantene ikke trodde dette var mulig. Dette kommer blant annet frem i dette sitatet:

*«Om jeg skulle forsøker å ta noe opp og nå frem til politikerne så tror jeg det er vanskelig..»
Hvorfor? «Jeg tror det har en faktor med at jeg er ungdom, fordi vi blir på en måte nedgradert i forhold til voksne. Liksom, selv om vi blir satt i fokus, så er det begrenset hva ungdom kan gjøre. Voksne blir tatt mer med fornuft og blir hørt mer på enn ungdommer blir..» [Noah 17 år].*

Dette var et syn som flesteparten av ungdommene delte. En av informantene skiller seg ut og forteller at han kjenner noen som var med i ungdomsrådet i Senja kommune, som har kommet frem i politikken på grunn av deltakelsen og engasjementet i ungdomsrådet. Han forteller at på grunn av dette tror han at det finnes en mulighet for å være med å påvirke som ungdom, men at det krever en enorm egen motivasjon og nettverk for å komme seg dit. Det var kun én av informantene jeg snakket med som tidligere hadde deltatt i noe som gjorde at han hadde mulighet til å påvirke politikken (sett bort fra KME-verkstedet). Dette gjør at de sammenlagt har liten erfaring med dette. Informanten som hadde erfaring med dette påpeker at hans

erfaring med å nå inn til politikken i Senja kommune er dårlig. Dette forklarer han ved å fortelle om da han var i elevrådet selv, og ikke orket å stille lengre fordi han ikke følte de hadde påvirkningskraft og at deres meninger ikke ble tatt hensyn til. Han forteller at han opplevde hendelser der de fikk mulighet til å komme med innspill, men at innspillene ikke ble tatt med videre eller gjort noe særlig med. Han forteller at det derfor ble umotiverende å skulle engasjere seg og stille i elevrådet flere ganger. Dette harmonerer med at ungdommene hadde skrevet *for små* på en av lappene til presentasjonen på KME-verkstedet, som beskriver en «trussel». Til tross for ungdommens engasjement for å være med å bidra til klima-, miljø- og energispørsmål i kommunen, kan det se ut til at de ikke har troen på at de som ungdommer har mulighet til å påvirke politikken og at dette kan være en barriere for motivasjon til å engasjere seg.

Til nå har vi sett at intervjudataene i stor grad samsvarer med observasjonsdataene når det gjelder at ungdommene er opptatt av klima, miljø og energi. Ungdommene forteller at klima, miljø og energi er noe de er opptatt av og at det kommer til uttrykk i ulike settinger gjennom hverdagen deres. Det er også noe de tenker på knyttet til yrkesvalg, arbeidsplass og framtidig bosted. Videre har vi sett at det kan oppleves som at ungdommene synes det er utfordrende å engasjere seg mer for klima, miljø og energi basert på at det er et for stort tema, lite fokus lokalt, tidskrevende og manglende informasjon. Flesteparten av ungdommene gir uttrykk for at de kunne tenke seg å være med å bidra til klimaomstilling i kommunen og at dette er noe som de anser som interessant. Likevel gir flesteparten av ungdommene uttrykk for at de har liten tro på at de som ungdom har mulighet til å påvirke politikken i Senja kommune, og at dette kan være med på å påvirke deres motivasjon til å være med å delta.

6.3 Ungdommens opplevelse av klima-, miljø- og energiverkstedet

Videre har jeg undersøkt hvordan ungdommene oppfattet KME-verkstedet. Først ønsket jeg å stille informantene spørsmål om hvilke forventninger de hadde til verkstedet for å få et klarere bilde av hva de så for seg i forkant av verkstedet. Deretter ønsket jeg å få innblikk i ungdommenes opplevelse av verkstedet og hvilke tanker de satt igjen med i etterkant av deres deltakelse. Ved å stille ungdommene disse spørsmålene ønsket jeg å få et syn på om KME-verkstedet er en modell som kan bli ansett som nyttig for kommunen å benytte seg av for å engasjere ungdom til å ta del i klima-, miljø og energispørsmål i kommunen.

6.3.1 Forventninger til klima-, miljø- og energiverkstedet

Under observasjon på KME-verkstedet ble jeg informert av en av lærerne om at Nordavind utvikling i forkant av KME-verkstedet hadde hatt en dag med forberedelser med ungdommene. Informantene bekreftet dette under intervju og flesteparten ga uttrykk for at forberedelsesdagen hadde vært med på å gi de nyttig informasjon om hvordan verkstedet skulle foregå, samtidig som de hadde opplevd forberedelsene som lærerikt å delta på. På spørsmål om hvilke forventninger de hadde til KME-verkstedet fortalte halvparten av ungdommene at de hadde forventninger til KME-verkstedet i forkant, mens den andre halvparten fortalte at de ikke hadde noen spesielle forventninger til verkstedet. Noe alle hadde til felles var at de var enig i at de ble positivt overrasket over KME-verkstedet. En av informantene uttrykket det slikt:

«Mine forventninger var at politikere og næringslivet skulle være engasjert rundt oss ungdommer. Og kunne bidra til å få ungdommene til å bli mer oppmerksom på det (klima, miljø og energi)..«Jeg føler at forventningene levde opp til inntrykkene jeg satt igjen med etterpå. På det bordet jeg satt var de ganske engasjert i å høre på oss og det syntes jeg var veldig bra» [Emil 17 år].

Et annet svar var:

«Jeg hadde forventninger om at ungdommen kunne bli hørt og at alle ungdommene som var

der kanskje ble mer bevisst på klima og miljø i etterkant. Etter verkstedet var jeg imponert over at det var så stort fokus på ungdommen.. I tillegg lærte jeg mye nytt den dagen om klima og miljø» [Mille 18 år].

Disse sitatene er fra informanter som hadde forventninger til KME-verkstedet i forkant. Ungdommene forteller blant annet at de hadde forventninger om at de skulle bli hørt av politikere og næringer, at ungdommene skulle bli mer oppmerksomme på klima, miljø og energi i etterkant av verkstedet og at de forventet å lære mer om klima, miljø og energi. Ungdommene påpeker at opplevelsen deres av KME-verkstedet levde opp til forventningene deres og flere gir uttrykk for at de ble positivt overasket over hvor stort fokus det var på ungdommene gjennom hele verkstedet. Dette var også inntrykk som ungdommene som ikke hadde forventninger i forkant delte. Sammenlagt forteller alle ungdommene at de var positivt overasket over KME-verkstedet og det store fokuset som var på ungdommen gjennom verkstedet.

6.3.2 Økt engasjement, inspirasjon og lærerikt

Informantene jeg snakket med var alle enig i at de hadde lært noe nytt av å delta på KME-verkstedet. Flere forteller at de blant annet ble mer bevisst på egne handlinger knyttet til klima, miljø og energi og at det som de lærte på verkstedet var nyttig kunnskap som de tok med seg videre. Flere av ungdommene forteller også at verkstedet var med på å engasjere dem og inspirere dem til å bidra i større grad til klimaomstilling i Senja kommune. En av informantene forteller dette slikt:

«Jeg ble veldig inspirert av verkstedet, jeg så at jeg kunne bli hørt og det var en oppvekker for meg. Jeg forsto på en måte at om jeg viser interesse så kan jeg også bli hørt, uansett hvor gammel jeg er» [Mathias 17 år].

Flere av ungdommene forteller at de følte seg hørt av de voksne representantene som var til stede på verkstedet, og at de følte at de ble tatt på alvor på gruppearbeidet. Informantene var enig i at det var ungdommene rundt bordet som dominerte samtalen mest, og spesielt mot

slutten av diskusjonsdelen. En informant forteller at under verkstedet ble hun inspirert og motivert til å bli mer engasjert i klimaspørsmål og at hun har tenkt mye på verkstedet i etterkant, mens en annen informant forteller at hun følte hun hadde mye å bidra med på verkstedet. To av informantene skilte seg ut ved at de kom med innspill knyttet til at de muligens følte at ikke alle ungdommene som deltok på KME-verkstedet ble like positivt engasjert. En av informantene forteller at hun tror et fåtall av ungdommene som deltok på KME-verkstedet så på verkstedet i større grad som en gylden mulighet til en pause fra den vanlige skolehverdagen. En annen forteller at han tror det var positivt for noen, men at andre kanskje ble lei av å være med på det. Han legger til at han dessuten tror flesteparten syntes det var positivt å være med og lære nye ting om et aktuelt tema. Dette samsvarer med mine observasjoner på KME-verkstedet, hvor jeg observerte at noen av ungdommene ble lei og umotiverte i løpet av verkstedet. Et annet synspunkt som skilte seg ut, var at en av informantene ga uttrykk for at han følte KME-verkstedet var nyttig der og da – men han setter spørsmålsteget ved hvilken effekt det vil ha i ettertid knyttet til både ungdommene og kommunen. Dette kommer frem i følgende sitat:

«...Jeg synes verkstedet var en fin måte å frembringe de tre faktorene (klima, miljø og energi), og gjøre oss noen tanker om det for alle som var til stede: næringa, politikere, alle de som deltok... og oss ungdommene. Vi fikk et lite innblikk det og vi fikk ta del i det der og da. Jeg tenker det var bra der og da, men i ettertid.. hvordan effekt har det egentlig da?» [Emil 17 år].

Dette var noe informanten selv formidlet gjennom samtale og ikke noe jeg spurte om direkte. Ingen av de andre informantene var inne på dette temaet eller ga uttrykk for bekymring over KME-verkstedets effekter i ettertid. Det er derfor uvisst om de andre informantene ville sagt seg enig eller uenig i dette synspunktet. Samlet sett viser intervjudata av ungdommene var enig i at de opplevde KME-verkstedet som positivt. De forteller at de hadde en god erfaring med å delta på verkstedet. Elementer de trekker inn er blant annet at de var positivt overasket over det store fokuset som var på ungdommene gjennom hele verkstedet, de følte seg hørt og tatt på alvor av de voksne representantene som deltok på verkstedet. Ungdommene er også enig i at de opplevde verkstedet som lærerikt og inspirerende, og flere forteller at de ble mer

engasjert til å bidra til klimaomstilling i kommunen etter deltakelsen på verkstedet. Her var det en av informantene som skulde seg ut og satt spørsmålsteget med hvordan effekt KME-verkstedet ville ha i ettertid både knyttet til ungdommene og kommunen.

6.4 Forbedring av klima-, miljø- og energiverksted

Jeg ønsket å undersøke om ungdommene hadde forslag til hvordan KME-verkstedet kunne forbedres. Her opplevde jeg at informantene i stor grad allerede syntes at KME-verkstedet fungerte bra slik det var lagt opp. Flere av ungdommene fortalte at de var fornøyde med kombinasjonen av aktører som var invitert til å delta på verkstedet. En av jentene fortalte at hun likte at verkstedet var delt opp i to deler slik at de fikk informasjon og presentasjoner på starten, og at gruppearbeidet kom etterpå. Dette var med på å gi et større innblikk i hva de skulle diskutere på gruppearbeidet. En av guttene påpeker at han likte spesielt godt gruppearbeidet og at spørsmålene som var på gruppearbeidet var interessant å diskutere. På spørsmål om hvordan KME-verkstedet kunne vært gjort annerledes kom det svar som:

«Hmm..jeg synes verksted var bra som det var.. egentlig. Man kunne hatt flere sånne (KME-verksted) og inkludert forskjellige ungdommer fra andre skoler med. Det går jo å inkludere ungdomsrådene og få de til å dra rundt på skolene i Senja og snakket med oss om våre synspunkter også» [Mille 18 år].

Flere av ungdommene kom med forslag om å arrangere flere KME-verksteder, og at det kunne vært en idé å inkludere forskjellige skoler og linjer i videregående skole. En annen påpekte at hun syntes de hadde fått for lite informasjon om verkstedet på forhånd til tross for forberedelsesdagen, og at dette var noe som kunne forbedres. Hun sa følgende:

«Det kunne vært bedre om vi hadde forberedt oss mer og kanskje fått vite mer om hvilke temaer som ville bli tatt opp på forhånd slik at vi visste hva vi skulle snakke om å diskutere. Da tror jeg diskusjonen hadde vært sterkere fra ungdommen sin side. Men ellers synes jeg det var bra gjennomført» [Natalie 17 år].

Det virket på ungdommene som om de syntes KME-verkstedet fungerte slik som det var lagt opp, og kom ikke med noen særlig ytterlige forslag enn dette. Jeg ønsket også å undersøke om ungdommene hadde andre forslag til hvordan Senja kommune kunne inkludere ungdom til klimaomstilling i kommunen. Ungdommene mente generelt at skolen er en god arena å benytte seg av når det kommer til å inkludere ungdom til klimaomstilling i kommunen. Flere av ungdommene kommer med forslag som inneholder at politikere oftere kan besøke skolene i Senja kommune og møte de på deres arenaer. En av guttene påpeker at han tror skolen har et stort ansvar når det kommer til ungdom og klima. Han tror at det hadde vært nyttig om kommunen og politikere hadde jevnlige besøk på skolene for å opprettholde dialog med ungdom. En av jentene kommer med forslag om at politikere kan besøke skoler og ha ulike boder og kampanjer slik at det blir et større fokus rundt klima, miljø og energi og at ungdommene kan bli inkludert gjennom disse møtene. En annen påpeker at det kunne vært nyttig å forbedre og styrke elevråd og ungdomsråd. Hun mente at å bruke disse mer aktivt kunne være en effektiv måte å benytte seg av for at ungdommene skulle bli hørt. Andre forslag som kom frem var å ha forskjellige arrangement knyttet til klima, miljø og energi. Ett av forslagene var:

«Det kunne vært hatt et obligatorisk arrangement for skolene i Senja.. for eksempel på torget på Finnsnes. Her kunne politikere, næringer og ordføreren hatt et treff. Det kunne vært en stor scene sånn at det ble lagt merke til og at flere mennesker møtte opp også kunne det vært forskjellige stasjoner hvor det var fokus på klima og miljø» [Emil 17 år].

En annen kom med et forslag basert på at han tidligere hadde hørt andre skoler arrangere «klimadag». Han påpeker at han er usikker på hvordan disse klimadagene fungerer i praksis, men kommer med egne forslag om at klimadagen kunne inneholdt ulike stasjoner som ungdommene skulle delta på, og at politikere kunne kommet til skolen og snakket om klima, miljø og energi. Han mener at dette er et godt bidrag for å sette klima i fokus og samtidig inkludere ungdommer til klimaomstilling i kommunen.

Jeg fikk inntrykk av at de stort sett var fornøyd med hvordan KME-verkstedet var lagt opp.

De forbedringsforslagene som de kom med, var å inkludere andre skoler og linjer i videregående skole og ha bedre forberedelser i forkant av verkstedet. Andre forslag til hvordan Senja kommune kunne gå frem for å inkludere ungdom til klimaomstilling i kommunen var først og fremst å arrangere flere KME-verksteder i året, videre kom det forslag om at politikere oftere kunne besøke skolene i kommunen for å opprettholde en god dialog med ungdom. Et annet forslag var å styrke elevråd og ungdomsråd og bruke disse mer aktivt. Det kom også forslag om å arrangere større arrangementer i tilknytning til skolen. Dette var blant annet å ha arrangere klimadag på skolen, og et forslag om å ha en oppmerksomhet rettet mot klima, miljø og energi på torget på Finnsnes hvor ulike skoler i kommunen kunne delta. Disse arrangementene kunne blant annet inneholde boder, kampanjer og stands ungdommene kunne delta på. Informantene hadde gode erfaringer med at medvirkningen foregikk i samarbeid med skolene da alle forslagene var basert på dette.

6.4.1 Oppsummering av intervjudata

Intervjudata har både vært med å styrke observasjonsdataene og vært med på å bidra til nye funn knyttet til masterprosjektets 1. forskningsspørsmål: *Er ungdom interessert i å medvirke til klima-, miljø- og energispørsmål i kommunen?* Under observasjon gjorde jeg funn om at flesteparten av ungdommene så ut til å være interessert i å medvirke til klima-, miljø- og energispørsmål i Senja kommune. Intervjudata var med på å bekrefte disse observasjonene først og fremst basert på at alle ungdommene jeg snakket med ga uttrykk for at klima, miljø og energi var et tema som de var opptatt av. De forteller samlet sett at de bevisst tar valg som er gunstig for klimaet i hverdagen, og at dette er et tema som er viktig når det kommer til deres yrkesvalg, arbeidsplass og fremtidig bosetting. Skolen og sosiale medier pekte seg ut som deres hovedkilde til hvor de innhenter kunnskaper om klima, miljø og energi.

Funn fra observasjonen viste at det ikke så ut til at klima, miljø og energi var det store samtaleemnet blant ungdommene i pausen på KME-verkstedet. Verkstedet var kun en dag, over noen timer og det gir ikke et fullstendig bilde over hva ungdommene liker å snakke om med vennene sine. På spørsmål om dette var et tema rundt vennegjengen var ungdommene enig i at det ikke var et stort samtaleemne. Likevel ga intervjudata meg funn som tyder på at dette er noe som ungdommen snakker om med vennene sine, selv om det ikke er det store

samtaleemnet blant ungdommene jeg snakket med. Jeg fikk inntrykk over at dette var et tema som naturlig kom opp i samtale blant ungdommene, både bevisst og ubevisst. På denne måten var intervjudata med på å gi med funn som tyder på at klima, miljø og energi er noe som ungdommene snakker med vennene sine om fra tid til annen.

Det kom frem at ungdommene syntes det kunne være utfordrende å skulle bidra mer til klima, miljø og energi. Her la flere av ungdommene vekt på at den største utfordringen var på grunn av at det var et for stort tema. Videre la jentene vekt på at det var for lite fokus på det lokalt, mens guttene i større grad syntes det var tidskrevende og manglende informasjon. Likevel sa flesteparten at de kunne tenke seg å være med å bidra til økt bevissthet rundt klimaomstilling i Senja kommune. En innvendig var at ungdommene hadde liten tro på at de som ungdommer kunne være med å påvirke politikken i Senja kommune. Dette kan indikere på at interessen blant ungdommene om å være med å medvirke til klima-, miljø- og energispørsmål i kommunen er der, men at dem har liten tro på at de har mulighet til å påvirke beslutningstaking – og at dette kan bli en bremse for motivasjonen deres til å delta.

Intervjudataene er også med på å styrke observasjonsdataene knyttet til forskningsspørsmål 2: *Hvordan oppfatter ungdommene klima, miljø og energiverkstedet?* Under observasjon fikk jeg inntrykk av at flesteparten av ungdommene oppfattet KME-verkstedet positivt. Dette harmonerer med intervjudata hvor alle informantene jeg snakket med fortalte at de ble positivt overasket over KME-verkstedet. Dette gjelder både de som hadde, og de som ikke hadde forventninger til verkstedet i forkant. Ungdommene forteller at de opplevde at de voksne representantene på verkstedet hadde et stort fokus rettet mot dem gjennom hele verkstedet, de følte at deres innspill ble tatt godt imot og at de ble sett og hørt. En av guttene forteller at han opplevde verkstedet som nyttig der og da, men han sitter spørsmålsteget om hvordan effekt KME-verkstedet vil ha i etterkant. De var enig i at de hadde lært noe nytt på verkstedet og at dem ble mer bevisst på egne handlinger knyttet til klima, miljø og energi i etterkant av verkstedet. Flesteparten forteller at verkstedet var med på å engasjere de og inspirere de til å bidra mer til klimaomstilling i Senja kommune. Observasjonsdata bidro med funn over at et fåtall av ungdommene ikke opplevde verkstedet som like positivt som flesteparten. Dette er i samsvar med informasjon som ungdommene kommer med. De påpeker dessuten at de tror

flesteparten opplevde det som positivt og lærerikt.

Intervjuene bekrefter også erfaringene fra verkstedet når det gjelder forskningsspørsmål nummer 3: *Hva er ungdommene opptatt av å få inn i klima-, miljø- og energiplanen?* Under observasjonen var funnene basert på hvilke temaer ungdommene tok opp under presentasjonen og temaer som jeg fikk inntrykk over at dem viste interesse for på KME-verkstedet. Det første temaet som har utpekt seg er kildesortering. På presentasjonen hadde de satt forsøpling som en «trussel». Gjennom intervju var dette også et tema som ofte kom opp under samtale. De snakke om at de var opptatt av å ikke forsøple, kaste søppel i riktig søppel dunk og flere fortalte at de sa ifra til venner om dette. Et annet tema som ble tatt opp både under presentasjonen deres på verkstedet, og i intervjuene var kollektivtransport. På presentasjonene hadde de satt mindre transport som en av mulighetene. Flesteparten av ungdommene sa i intervju at de ønsket et bedre kollektivtransport tilbud i Senja kommune. Et annet tema som utpekte seg, var bærekraftig utvikling knyttet til fremtid. Dette kom først og fremst til syne under observasjon da jeg fikk inntrykk over at ungdommene var interessert i å høre hvordan næringene kunne bidra til mer bærekraft i sitt arbeid. Under presentasjonen hadde de en lapp hvor det sto arbeidsplasser som mulighet. Intervjudata harmonerte med disse observasjonene ved at ungdommene fortalte at de anså klima, miljø og energi som viktig knyttet til deres yrkesvalg, arbeidsplass og fremtidig bosted.

Intervjudataene var med på å bidra til funn knyttet til forskningsspørsmål nummer 4: *Kommer ungdommene med forslag til hvordan klima-, miljø- og energiverkstedet kan forbedres?* I forhold til dette forskningsspørsmålet fikk jeg inntrykk over at informantene syntes KME-verkstedet fungerte fint slik det var lagt opp. Ungdommene kom med to forslag til forbedring av KME-verkstedet. Flere påpekte at det å inkludere flere skoler og flere linjer i Senja kommune kunne vært en forbedring, mens et annet forslag var å ha mer forberedelser i forkant av verkstedet. Ungdommene kom ikke med noen ytterligere forslag til forbedringer enn dette. Jeg spurte dem om de hadde andre forslag til hvordan Senja kommune kunne gå frem for å inkludere ungdom til klimaomstilling i kommunen. Forslagene ungdommene kom med knyttet til dette var at politikere kunne besøke skolene i Senja kommune oftere, arrangere flere KME-verksteder i året, styrke elevråd og ungdomsråd og arrangere ulike større

arrangementer og invitere ulike skoler. Disse arrangementene kunne inneholder ulike boder, kampanjer og stands som ungdommene kunne delta på. Ungdommene hadde gode erfaringer med at medvirkningsprosessen var tillagt skolen, da alle forslagene de kom med var i tilknytning til skolen.

6.5 Klima-, miljø- og energiverkstedets deltakerdemokratiske kvaliteter

I (kap. 4.4) har jeg gjort rede for Smith (2009) og Geissel (2013) sine deltakerdemokratiske kvaliteter. De deltakerdemokratiske verdiene jeg regnet som mest relevante for min analyse var *inkluderende, folkelig kontroll og åpenhet* fra Smith (2009) sitt analyseapparat og *inkluderende og meningsfull deltakelse og opplyste borgere og demokratisk utdanning* fra Geissel (2013) sitt analyseapparat. I dette kapittelet skal jeg undersøke hvordan KME-verkstedet plasserer seg som deltakelsesarena for ungdom knyttet opp mot disse fem verdiene.

Inkluderende og meningsfull deltakelse

Både Smith (2009) og Geissel (2013) definerer inkludering som en viktig deltakerdemokratisk verdi. Denne verdien forteller noe om at deltakelsesarenaen skal være med på å bidra til inkludering av innbyggere, uavhengig av gruppe eller sosial bakgrunn (Smith, 2009, s. 20). KME-verkstedet var med på å bidra til inkludering ved at ungdommene ble invitert til å være med å delta på verkstedet. Verkstedet var ikke et åpent arrangement som alle kunne delta på. Senja kommune har aktivt gått inn og invitert ungdommer med et mål om å få deres innspill og synspunkter inn i forming av klima-, miljø- og energiplanen. Fra et annet perspektiv var det kun tre skoleklasser som var invitert til å delta. Sammenlignet med alle ungdommene som bor i kommunen, er dette kun et fåtall av ungdommene i Senja kommune.

En annen måte å forstå inkludering på, er knyttet til selve kommunikasjonen på KME-verkstedet. Observasjonsdata var med å bidra til inntrykk over at prosessleder hadde en god kommunikasjon og relasjon med ungdommene, slik at de inviterte ungdommene følte seg inkludert i denne forsamlingen som også besto av næringsliv, planleggere, politikere, forskere

og administrasjon fra Senja kommune. Både observasjonsdata og intervjudata viste funn over at de voksne representantene som deltok på verkstedet, også var opptatt av å inkludere ungdommene inn i diskusjonen under gruppearbeidet. På denne måten kan det bli forstått slik at KME-verkstedet i Senja kommune har et selektivt utvalg, men er basert på en inkluderende form.

Geissel (2013, s. 16) legger vekt på den deltakerdemokratiske verdien som innebærer meningsfull deltakelse. Klima, miljø og energi er et tema som ungdommene som deltok på KME-verkstedet er opptatt av. Dette kom til uttrykk både gjennom hverdagslige settinger og knyttet til deres fremtid. Ungdommene som deltok på verkstedet, var elever som gikk de yrkesfaglige retningene akvakultur og landbruk på videregående skole. Det er derfor sannsynlig at disse ungdommene vektlegger en grønnere omstilling, og at bedriftene som var til stede på verkstedet kan være potensielle fremtidige arbeidsplasser for dem. Ungdommene jeg snakket med ga også uttrykk for at de opplevde deltakelsen på verkstedet som lærerikt og inspirerende. På denne bakgrunnen vil jeg konkludere med at KME-verkstedet var med på å bidra til meningsfull deltakelse for ungdommene.

Folkelig kontroll

Smith (2009, s 22) vektlegger den deltakerdemokratiske verdien folkelig kontroll, som forteller noe om i hvilken grad ungdommene er i stand til å ha kontroll over deltakelsen og påvirke beslutning. Funnt fra intervjudata viste at flesteparten av ungdommene ikke hadde tillit til at de som ungdommer har mulighet til å være med å påvirke politikken i Senja kommune. En av ungdommene ga også uttrykk for at han var usikker på hvilken effekt det ville ha i etterkant både når det gjaldt ungdommene og kommunen. Funnen viser at ungdommene er tvilsomme knyttet til verdien folkelig kontroll. Det er usikkert hvordan innspillene som ungdommene kom med på verkstedet vil bli tatt inn og formulert. KME-verkstedet var ikke lagt opp til og gi oss denne informasjon, og det er derfor ikke mulig å svare på dette.

Åpenhet

Smith (2009, s. 25) inkluderer åpenhet som en viktig deltakerdemokratisk verdi. Denne fokuserer på at det er sentralt å skulle skape åpenhet rundt medvirkningsprosessen. Det å bli invitert til KME-verksted var ikke noe ungdommene hadde mye erfaringer med, og for flesteparten av ungdommene var det en ny opplevelse. På KME-verkstedet kommer denne verdien til uttrykk først ved at prosessleder hadde vært og møtt ungdommene i forkant og hatt forberedelser med dem. Gjennom forberedelsesdagen hadde ungdommene fått informasjon om hvem som organiserer prosessen, hva det skal handle om og deres rolle knyttet til medvirkning i planprosessen. Verdien kom også til syne under observasjon, hvor det ble informert om at innspillene som kom ut av verkstedet skulle bli benyttet i forming av Senja kommunes klima-, miljø- og energiplan. På den andre siden, kan et spørsmål være om hvor tilgjengelig informasjon vil være for ungdommene om hva som foregår i etterkant av medvirkningen. KME-verkstedet ser ut til å ha bidratt til verdien som handler om åpenhet rundt medvirkningsprosessen.

Opplyste borgere og demokratisk utdanning

Geissel (2013, s. 20) legger vekt på den deltakerdemokratiske verdien opplyste borgere og demokratisk utdanning. Denne forteller noe om at deltakelsen skal være med på å føre til opplyste borgere og demokratisk læring blant innbyggere. Observasjonsdata og intervjudata var begge med på å bidra til funn som forteller om at ungdommene fikk mulighet til å uttrykke seg i en demokratisk kontekst. Ungdommene forteller at de opplevde å bli hørt, tatt på alvor og at de opplevde verkstedet som lærerikt. Ungdommene etterspør mer medvirkning knyttet til skolen, og forteller at dem ønsker seg flere KME-verkstedet i året. På denne måten kan det virke slik at KME-verkstedet har fengst noe i dem. Ungdommene har gode erfaringer med verkstedet og de etterspør mer kunnskap. Slik vi har sett (Senja kommune, 2022, s. 14) er det lagt opp til at KME-verkstedet skal arrangeres en gang i året. Min observasjon fant sted på det første KME-verkstedet i Senja kommune i 2022. Etter dette, har det ikke blitt opprettholdt KME-verksted siden, men det planlegges å gjennomføre et nytt verksted i 2024. Dette kan føre til at det å ha deltatt på KME-verkstedet har vært en engangshendelse for ungdommene som deltok i 2022. Om medvirkningen hadde vært en regelmessig hendelse for ungdommene, ville det kunne vært med å bidra til denne verdien i større grad.

7 Er klima-, miljø- og energiverksted et godt verktøy?

På bakgrunn av det presenterte analyse materialet skal jeg i dette kapitlet svare på masterprosjektets hovedproblemstilling. Hovedproblemstillinga er følgende: «*Hvordan blir klima-, miljø- og energiverkstedet tatt imot av ungdommene i Senja kommune? Er dette et godt verktøy for å inkludere ungdommer i klimaomstilling i kommunen?*».

7.1 KME-verkstedet gjennom den tredimensjonale demokratikuben

Analyse materialet har vært med på å bekrefte de presenterte forventningene (kap. 4.5) over hvordan medvirkningsprosessen på KME-verkstedet kunne tolkes ut ifra Fung (2006, s. 71) sine tre dimensjoner i den tredimensjonale demokratikuben. Innplasseringene var i forkant av undersøkelsene basert på forventninger etter å ha lest Drivkrafts prosjektbeskrivelse (Senja kommune, 2020). Når det gjelder Fungs (2006, s. 67-68) første dimensjon som er *participants*, plasserte jeg ungdommene som deltok på verkstedet på nivået *lay stakeholders*. Dette stemte godt, da ungdommene var en særskilt gruppe som direkte var invitert basert på at Senja kommune ønsket å inkludere ungdom inn i klimaomstilling i kommunen. I henhold til Fungs andre dimensjon som er *communication and decision mode*, fant jeg ingen holdepunkter i Drivkrafts prosjektbeskrivelse (Senja kommune, 2020) til å plassere ungdommene som deltok på verkstedet, før etter observasjonsstudien var gjennomført. I etterkant av observasjonsstudien valgte jeg å plassere medvirkningen som foregikk på KME-verkstedet mellom nivåene *express preferences* og *develop preferences* (Fung, 2006, s. 68-69). Bakgrunnen for disse innplasseringene, er basert på at kommunikasjonen på verkstedet var lagt opp slik at ungdommer, næringer, politikere, planleggere og forskere gjennom å dele kunnskap med hverandre og gjennom diskusjon i grupper kom frem til felles løsninger sammen. I tilknytning til den siste dimensjonen som er *authority and power*, plasserte jeg medvirkningen som foregikk på KME-verkstedet på nivået *advice and consultation* (Fung, 2006, s. 69). Denne stemte godt, på grunn av at ungdommene gjennom deltakelsen ble gitt mulighet til å ha en stemme og komme med innspill, samtidig som politikere og planleggere bevarte sin rolle gjennom medvirkningsprosessen.

7.2 Innflytelse, demokratisk læring og integrering?

Ut ifra teorien jeg har benyttet meg om medvirkning har jeg definert tre forskjellige forståelser. Den første forståelsen er deltakelse som innflytelse (Arnstein, 1969). Funn fra analyse materialet har vist at medvirkningen som foregikk på KME-verkstedet var lagt opp til at ungdommene skulle ha mulighet til å påvirke beslutningstaking. Ungdommenes deltakelse på verkstedet var med på å gi de en stemme, slik at de kunne komme med innspill og synspunkter inn i forming av klima-, miljø- og energiplanen i Senja kommune. Ungdommene jeg snakket med i etterkant av verkstedet, fortalte at de opplevde seg hørt og tatt på alvor av de voksne representantene som var til stede på verkstedet. Dette er funn som tyder på at verkstedet var lagt opp til at ungdommene skulle ha mulighet til å oppnå innflytelse. Andre funn fra analyse materialet viser andre sider enn dette. En viktig observasjon var ulikheten mellom de voksne representantene og ungdommenes presentasjon som ble holdt under introduksjonsdelen på verkstedet. Ulikhetene kom til syne både når det gjelder formen og responsen på presentasjonene som ble holdt. De voksnes representantenes presentasjon inneholdt en flere minutters lang PowerPoint om et saksforhold, mens ungdommenes presentasjon varte bare noen få minutter, hvor de hadde lapper med tekst som inneholdt trusler og muligheter knyttet til klima, miljø og energi. For det andre var responsen på presentasjonene deres ulik. De voksne representantene fikk en kort applaus og noen fikk enkle spørsmål eller kommentarer rettet mot innholdet i presentasjonen, mens ungdommene fikk stor applaus, positive kommentarer på innslaget og ingen tilbakemeldinger på selve innholdet i presentasjonen.

Sett ut ifra Hart (1992, s. 8) sin medvirkingsstige for barn og unge, ville jeg i etterkant av undersøkelsene som er blitt gjort gradert involveringen av ungdommene på KME-verkstedet under det femte trinnet i stigen som er *consulted and informed*, som går ut på at ungdommene forstår sin deltakelse i medvirkningen og de får mulighet til å komme med innspill i en prosess som er ledet av voksne (Hart, 1992, s. 12). I forkant av KME-verkstedet hadde Nordavind utvikling hatt en forberedelsesdag med ungdommene. Her hadde de fått relevant informasjon knyttet til deres rolle i medvirkningen. Dette tyder på at de har forståelse for deres intensjon i medvirkningen og hvorfor de er aktuelle deltakere. KME-verkstedet var initiert og planlagt av kommunen, og ungdommene ble invitert til å delta basert på

kommunens ambisjon om å inkludere ungdom i klima-, miljø- og energiplanleggingen. I denne sammenhengen kan det stilles spørsmål ved om voksne kan undervurdere barn og unges rolle i medvirkningen, og at dette kan være med på å forklare bakgrunnen til ulikhetene knyttet til formen på presentasjonene og responsen i etterkant. Selv om ungdommene jeg snakket med ga uttrykk for at de følte seg hørt og tatt på alvor av de voksne representantene på verkstedet, var flesteparten av ungdommene også enig i at de likevel ikke hadde tro på at de som ungdom hadde mulighet til å påvirke politikken i Senja kommune.

I oktober 2023 hadde jeg to separate samtaler med to stykk fra administrasjonen i Senja kommune. Jeg var interessert i å høre om hvor langt de hadde kommet med planarbeidet og hva innspillene fra ungdommene eventuelt hadde blitt brukt til. Her fikk jeg informasjon om at de ikke hadde rukket å starte å skrive på selve planen enda, på grunn av manglende arbeidskapasitet. Det har derfor ikke blitt gjort noe konkret med innspillene fra ungdommene på KME-verkstedet. På spørsmål om hva de tenker å bruke innspillene til blir det informert om at det er tenkt å ha et eget kapittel i klima-, miljø- og energiplanen som handler om ungdom, og her skal blant annet innspillene fra KME-verkstedet komme inn. En av de fra administrasjonen i Senja kommune legger til at de ønsker å bruke innspillene i planarbeidet fordi de ønsker at ungdommene skal ha gode opplevelser knyttet til at kommunen er interessert i å høre deres meninger og innspill – slik at og at de kan føle på større tilhørighet og kanskje blir boende i kommunen eller engang ønsker å komme tilbake til kommunen etter endt utdanning. Dette bekrefter at det fortsatt er usikkert hvilke innflytelser medvirkningen på KME-verkstedet var med å bidra til.

Den andre forståelsen er deltakelse som demokratisk læring (Pateman, 1970, s. 42) Funn fra analyse materialet har vist seg at medvirkningen som foregikk på KME-verkstedet var lagt opp til å bidra til utvikling av ungdommenes politiske og demokratiske forståelse. Dette kom først og fremst til uttrykk ved at verkstedet var med på å bidra til økt kunnskap om klima, miljø og energi. På introduksjonsdelen fikk ungdommene blant annet høre om hvordan klimaendringene kunne påvirke Senja kommune og hvordan næringene kunne bidra for en bærekraftig utvikling i sitt arbeid. Ungdommene som var til stede på verkstedet, var ungdommer som studerte de yrkesfaglige retningene akvakultur og landbruk. På denne måten

var temaene som ble tatt opp på verkstedet sannsynligvis både relevant og nyttig. For det andre fikk ungdommene mulighet til å utvikle sine demokratiske ferdigheter ved å legge frem et bidrag og ta aktiv del i diskusjonen i en demokratisk kontekst på gruppearbeidet.

Ungdommene jeg snakket med i etterkant, var alle enig i at de opplevde KME-verkstedet som lærerikt og inspirerende. De fortalte at de lærte noe nytt på verkstedet, og at deltakelsen var med på å bidra til økt engasjement til å ta del klimaomstilling i Senja kommune. De fortalte også at de ble mer bevisst på egne handlinger og forståelser rundt klima, miljø og energi etter deltakelsen deres. Funnene fra analys materialet er med på å vise at medvirkningen som foregikk på KME-verkstedet var med på å bidra til demokratisk utdanning av ungdommene.

Den siste forståelsen er deltakelse om integrering (Pateman, 1970, s. 43). Funn fra analys materialet har vist at medvirkningen som foregikk på KME-verkstedet var lagt opp slik at ungdommene kunne utrykke seg fritt. På denne måten blir de gitt muligheten til å komme med innspill som kan påvirke dem selv og omgivelsene rundt seg. KME-verkstedet var med på å samle ungdommenes synspunkter og innspill om et tema som datamaterialet var vist seg at ungdommene interesserer seg for; klima miljø og energi. Ungdommene gir uttrykk for at dette er et tema som de anser som viktig. De forteller at det er et tema som kommer opp knyttet til deres hverdag i like settinger og at det er et tema som er sentralt når det kommer til deres fremtid. Et funn var at ungdommene gir uttrykk for at klima, miljø og energi ikke er det store samtaleemnet rundt vennegjengen, men at de snakker om temaer som handler om klima, miljø og energi, men venner i naturlige settinger av og til. Slik jeg oppfattet det, går ungdommene rundt og tenker på disse temaene hver for seg å diskutere dem lite med andre. Et annet perspektiv er at ungdommene blir gitt mulighet til å bli kjent med en medvirkningsprosess og det demokratiske systemet. Gjennom verkstedet fikk de møte beslutningstakere, mennesker som jobber med planlegging og næringsaktører. De fikk mulighet til å lære at det finnes en planprosess og hvordan systemet rundt en medvirkningsprosess fungerer. Det at ungdommene ble kjent med disse prosessene og systemene, kan være med på å senke terskelen deres for å involvere seg i fremtiden. Ungdommene jeg snakket med i etterkant av verkstedet, ga uttrykk for at det var et stort fokus på dem gjennom verkstedet. De forteller at de følte at deres synspunkter og innspill ble tatt godt imot av de voksne representantene som deltok på verkstedet. Dette viser at KME-

verkstedet var med på å bidra til integrering av ungdom.

Ungdommene opplevde det som positivt at Senja kommune oppsøkte de på deres arena, og at medvirkningsprosessen var lagt til skolen. Dette kom frem da alle forslagene ungdommene kom med, om andre måter kommunen kunne gå frem for å inkludere ungdom til klimaomstilling, var i sammenheng med skolen. Et av forslagene ungdommene kom med til kommunen, var å arrangere flere KME-verksteder i året. Ungdommene hadde gode erfaringer med verkstedet, og flere påpekte at de kunne tenke seg flere verksteder i året. Et annet forslag var at politikere oftere kunne komme innom skolene i kommunen og fortelle om klima, miljø og energi. På denne måten ville det bli enklere for ungdom å opprettholde en god dialog og mulighet til å komme med innspill jevnlig. Et annet forslag var å skulle styrke elevråd og ungdomsråd, og bruke disse mer aktivt enn det blir i dag. Det siste forslaget var å arrangere ulike arrangementer knyttet til skolen. Et av disse var å arrangere klimadag på skolen og et annet var å arrangere en oppmerksomhet rettet mot klima, miljø og energi på torget på finnsnes og invitere skolene i kommunen. Ungdommene kom med forslag om at arrangementene kunne inneholde ulike boder, kampanjer og stands for å rette en spesiell oppmerksomhet mot disse temaene. Ungdommene kom med gode forslag for inkludering av ungdom til klimaomstilling, som kan være nyttige innspill for Senja kommune.

7.3 Resultater

For å svare på masterprosjektets hovedproblemstilling er det elementer som taler både for og imot om KME-verkstedet kan bli ansett som et godt verktøy å benytte seg av for å inkludere ungdom til klimaomstilling i kommunen. Det å benytte seg av dette verktøyet kan se lovende ut basert på at resultatene av verkstedet var med på å bidra til demokratisk læring og integrering av ungdommene. Når det gjelder ungdommenes mulighet for å oppnå innflytelse gjennom deltakelsen på verkstedet er dette fortsatt uklart.

Elementer som har vist seg å fungere godt gjennom medvirkningsprosessen er først og fremst knyttet til at ungdommene fikk tilgang til informasjon om verkstedet i forkant. Det at ungdommene hadde en dag med forberedelser sammen med Nordvind utvikling, har vist seg

å være positivt for medvirkningen som foregikk på KME-verkstedet. Ungdommene jeg snakket med ga uttrykk for at de var fornøyde med slik verkstedet var lagt opp. De forteller at de likte godt sammensettingen av aktører som var invitert til å delta på verkstedet, de likte oppbygningen av verkstedet med introduksjon i første del og gruppearbeid i andre del. Ungdommene ga også uttrykk for at de syntes problemstillingene som ble tatt opp under diskusjonen var interessante å diskutere. Ungdommene så ut til å ha gode erfaringer med slik KME-verkstedet var lagt opp og hvordan det fungerte i praksis. Jeg ønsket å undersøke om ungdommene hadde forslag til hvordan Senja kommune kunne forbedret KME-verkstedet. Ungdommene kom sammenlagt med to forslag til forbedring av verkstedet. Det første forslaget var å inkludere flere skoler og andre linjer i videregående skole i Senja kommune inn i medvirkningsprosessen, og det andre var å ha mer forberedelser i forkant av KME-verkstedet. Elementer som har vist seg å ikke fungere like godt, er at ungdommene vet lite om hva som skjer videre i prosessen og hva deltakelsen og innspillene deres blir brukt til i etterkant av deltakelsen. Senja kommune kunne for eksempel kommet med digitale tilbakemeldingsmekanismer slik at ungdommene hadde mulighet til å få tilbakemelding på dette.

Tidligere i masterprosjektet har jeg vært inne på ulike metoder som har blitt benyttet for å inkludere ungdom i planleggingsprosesser (Kap. 3.1). Her viste jeg til ulike medvirkningsmetoder hvor det lå et fokus på at ungdommene skulle være aktive og deltakende gjennom prosessen. En av metodene som skilte seg ut, var medvirkningsmetoden hvor ungdommene selv hadde gått frem og opprettet et sosiokulturellt senter på bakgrunn av manglende fokus på ungdom i lokalmiljøet (Kamuf & Weck, 2022, s. 936). En mulig forbedring til KME-verkstedet kunne vært å gi ungdommene en aktiv rolle i selve planleggingen og utforming av KME-verkstedet. I nåværende praksis har kommunen stått for dette ansvaret, og ungdommene har kun blitt invitert inn til deltakelse. Om Senja kommune hadde latt ungdommene slippe mer til og fått et større ansvar med å aktiv ta del i planlegging og utforming av KME-verkstedet, kunne det vært med på å øke ungdommenes engasjement.

8 Litteraturliste

- Agger, A. (2010). Involving citizens in sustainable development: evidence of new forms of participation in the Danish Agenda 21 schemes. *Local Environment*, 15(6), s. 541-552. <https://doi.org/10.1080/13549839.2010.487526>
- Alves, D, E., Lorenzen, S, B. & Hagen, A, L. (2021). Skolefag som kanal for ungdomsmedvirkning i lokale utviklingsprosjekter. I A. L. Hagen & B. Andersen (Red.), *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging*. (s. 87-114). Cappelen Damm AS.
- Amundsen, H. & Westskog, H. (2022). Omstilling til lavslippssamfunnet: Hvordan kan kommunene bidra? I H. Haarstad & G. Rusten (Red.), *Grønn omstilling* (2.opplag., s. 115-127). Universitetsforlaget.
- Arnstein, S. R. (1969). A Ladder Of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224. <https://doi.org/10.1080/01944366908977225>
- Bakken, L. (2018, 24. august). Greta (15) skulker skolen for klimaet. *NRK*. <https://www.nrk.no/urix/greta-15-skulker-skolen-for-klimaet-1.14179684>
- Campbell, S. D. (2016). The Planner's Triangle Revisited: Sustainability and the Evolution of a Planning Ideal That Can't Stand Still. *Journal of the American Planning Association*, 82(4), 388–397. <https://doi.org/10.1080/01944363.2016.1214080>
- Dahlgren, K., Linderud, T. & Schreiner, K. (2021). Om medvirkning i arkitektur og byutvikling: - En byggeplass for det 21. århundre. I K. Dahlgren, T. Linderud & K. Schreiner (Red.), *Forankring fryder: En bok om medvirkning I byutvikling og arkitektur*. (s. 8-29). Universitetsforlaget.
- FN- sambandet. (2023a, 28. juni). *Bærekraftig utvikling*. FN-sambandet. Hentet 26. april, 2024 fra <https://fn.no/tema/baerekraftig-utvikling-fattigdom-og-befolkning/baerekraftig-utvikling>

- FN- sambandet. (2023b, 1. februar) *Bærekraftige byer og lokalsamfunn*. FN-sambandet. Hentet 11. november, 2023 fra <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/baerekraftige-byer-og-lokalsamfunn>
- FN- sambandet. (2023c, 18. september). *Stoppe klimaendringene*. FN-sambandet. Hentet 15. november, 2023 fra <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/stoppe-klimaendringene>
- FN-sambandet. (2023d, 07. Juli). *Parisavtalen*. FN-sambandet. Hentet 17. mars, 2024 fra <https://fn.no/avtaler/miljoe-og-klima/parisavtalen>
- FN- sambandet. (2024, 17. januar). *Klimaendringer*. FN- sambandet. Hentet 08. april, 2024 fra <https://fn.no/tema/klima-og-miljoe/klimaendringer>
- Fung, A. (2006). Varieties of Participation in Complex Governance. *Public Administration Review*, 66(1), 66–75. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2006.00667.x>
- Garvik, O., Lahn, B & Tjernshaugen, A. (2023, 21. april). Greta Thunberg. *I Store norske leksikon*. Hentet 10. September 2023 fra https://snl.no/Greta_Thunberg
- Geissel, B. (2013). Introduction: On the Evaluation of Participatory Innovations. I B. Geissel & M. Joas (Red.), *Participatory Democratic Innovations in Europe: Improving the Quality of Democracy?* (s. 9-32). Barbara Budrich Publishers.
- Hagen, A, L. & Andersen, B. (2021) Introduksjon til ung medvirkning, kreativitet og konflikt i planlegging. I A. L. Hagen & B. Andersen (Red.), *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging*. (s. 11-41). Cappelen Damm AS.
- Hanssen, G, S. (2018). Klima. I G. S. Hanssen & N. Aarsæther (Red.), *Plan- og bygningsloven: En lov for vår tid?* (s. 363-392). Universitetsforlaget.
- Hart, R. A. (1992). Childrens participations: From tokenism to citizenship. *Innocenti Essays*, (4), s. 3-39. https://www.researchgate.net/publication/24139916_Children's_Participation_From_Tokenism_To_Citizenship

- Hart, R. A. (2008). Stepping Back from “The ladder”: Reflections on a Model of Participatory Work with Children. I A. Reid, B. B. Jensen, J. Nickel & V. Simovska (Red.), *Participation and Learning: Perspectives on Education and the Environment, Health and Sustainability* (s.19-31). Springer Netherlands. https://doi.org/10.1007/978-1-4020-6416-6_2
- Henriksen, T. (2010). Et glemt kapittel i vår demokratihistorie: Lokale folkeavstemninger 1970-2009. *Samfunnsspeilet*, 24(2), s. 42-51.
<https://www.ssb.no/a/samfunnsspeilet/utg/201002/ssp.pdf>
- Hofstad, H. (2018). Bærekraftig planlegging for framtida? I G. S. Hanssen & N. Aarsæther (Red.), *Plan- og bygningsloven: En lov for vår tid?* (s. 203-222). Universitetsforlaget.
- Kamuf, V. & Weck, S. (2022). Having a voice and a place: local youth driving urban development in an East German town under transformation. *European Planning Studies*, 30(5), 935–951. <https://doi.org/10.1080/09654313.2021.1928055>
- Kasa, S., Westskog, H. & Rose, L. E. (2018). Municipalities as Frontrunners in Mitigation of Climate Change: Does soft regulation make a difference? *Environmental Policy and Governance*, 28(2) s. 98-113. <https://doi.org/10.1002/eet.1791>
- Kommunal- og distriktsdepartementet. (2023, 20. juni). *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023-2027*. Hentet fra Regjeringen:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/d71a3e61e774485fb4a98cab9255e53f/no/pdfs/nasjonale-forventninger-2023-2027-bokmaal.pdf>
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2014). *Medvirkning i planlegging: Hvordan legge til rette for økt deltakelse og innflytelse i kommunal og regional planlegging etter plan- og bygningsloven*. Hentet fra Regjeringen:
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kmd/plan/medvirkningsveileder/h230_2b_veileder_medvirkning.pdf
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2020). *Lovkommentar til plandelen av plan- og bygningsloven: Revidert utgave 2020*. Hentet fra Regjeringen:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/f40140e7686a4299ad3f1129dfe4df2f/no/pdfs/revidert--lovkommentar-til-Plan-og-bygningsloven-2008-15april-2020.pdf>

Meld. St. 13 (2020-2021). *Klimaplan for 2021-2030*. Klima- og miljødepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/a78ecf5ad2344fa5ae4a394412ef8975/nn-no/pdfs/stm202020210013000dddpdfs.pdf>

Miljødirektoratet. (2019, 21. november). *Hvordan organisere klima- og energiplanlegging?*

Hentet fra: <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/klima/for-myndigheter/kutte-utslipp-av-klimagasser/klima-og-energiplanlegging/hvordan-organisere-klima--og-energiplanlegging/>

Miljødirektoratet. (2022, 28. februar). *Hovedfunn i andre del i sjette hovedrapport*. Hentet fra:

<https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/klima/fns-klimapanel-ipcc/dette-sier-fns-klimapanel/sjette-hovedrapport/hovedfunn-andre-del-sjette-hovedrapport/>

Miljøstatus. (2024, 09. april). *Miljømål 5.2*. Miljødirektoratet. Hentet fra:

<https://miljostatus.miljodirektoratet.no/miljomal/klima/miljomal-5.2>

Nyseth, T., Ringholm, T. & Agger, A. (2019). Innovative Forms of Citizen Participation at the Fringe of the Formal Planning System. *Urban Planning*, 4(1), s. 7-18.

<https://doi.org/10.17645/up.v4i1.1680>

Ostrom, E. (2010). Polycentric systems for coping with collective action and global environmental change. *Global Environmental Change*, 20(4), 550–557.

<https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2010.07.004>

Pateman, C. (1970). *Participation and democratic theory*. Cambridge University Press.

Plan- og bygningsloven. (2008). *Lov om planlegging og byggesaksbehandling* (LOV-2008-06-27-71). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71>

Regjeringen. (2023a, 21. mars). *2030-agendaen med bærekraftsmålene*. Regjeringen. Hentet 15.mai 2023 fra:

https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/utviklingssamarbeid/bkm_agenda2030/id2510974/

Regjeringen. (2023b, 21. september). *Byvekstavtaler og tilskudd til byområder*. Regjeringen. Hentet 3. november 2023 fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/transport-og-kommunikasjon/kollektivtransport/belonningsordningen-bymiljoavtaler-og-byvekstavtaler/id2571977/>

Ringholm, T. & Hanssen, G. S. (2018). Medvirkning i lokal planlegging. I N. Aarsæther, E. Falleth, T. Nyseth & R. Kristiansen (Red.), *Plan og samfunn: System, praksis, teori* (s. 191-210). Cappelen Damm AS.

Ringholm, T. & Nyseth, T. (2018). Medvirkning. I G. S. Hanssen & N. Aarsæther (Red.), *Plan- og bygningsloven: fungerer loven etter intensjonene?* (s. 317-332). Universitetsforlaget.

Rosten, M. G., Hagen, A. L. & Tolstad, I. M. (2021). Fra tynn til tykk medvirkning: Unge medforskere som lokale kunnskapsprodusenter. I A. L. Hagen & B. Andersen, (Red.), *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging*. (s. 43-73). Cappelen Damm AS.

Senja kommune. (2019). *Kommuneplanens samfunnsdel. Et hav av muligheter: Senja mot 2032*. <https://www.senja.kommune.no/f/p1/i237a72de-64db-4cf2-b3e8-23e935df0ee3/kommuneplanens-samfunnsdel-2020-2032-med-planvedtak-og-oppsummering-horingsmerknader.pdf>

Senja kommune. (2020). *DRIVKRAFT. Ungdom og næringsliv i klima-, miljø- og energiplanlegging for bærekraftige distriktskommuner* (Innovasjonsprosjekt i offentlig sektor, mal for prosjektbeskrivelse). https://assets-global.website-files.com/61b9accdcf42f05dceb461c3/61fd23268edd18c6513b60df_Drivkraft.pdf

Senja kommune. (2022). *Planprogram for Kommunedelplan for klima, miljø og energi 2022-2032*. https://www.senja.kommune.no/f/p1/i405ebe04-1e09-468f-85b1-81fa6beef680/1_forslag_pp_klima_miljo_energi.pdf

Smith, G. (2009). *Democratic innovations: Designing institutions for Citizen Participation*. Cambridge University Press.

Statistisk sentralbyrå. (2024). *Senja (Troms – Romsa – Tromssa)*. Hentet fra:
<https://www.ssb.no/kommunefakta/senja>

Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning. (2018).
Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning. (FOR-2018-09-28-1469). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2018-09-28-1469>

Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2012). Intervjuet: Samtalen som forskningsmetode. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative metoder: Empiri og teoriutvikling*. Gyldendal Norsk forlag. (s. 17-45).

Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode* (4. utg.). Fagbokforlaget.

UNICEF Norge. (2021). *Klimakrisen er en barnerettighetskrise!/: Hva mener barn og unge om klimaendringene?: U-report Norge*. https://www.unicef.no/sites/default/files/2021-11/U-report%20klima_UNICEF_2021_ferdig_2_LAV_enkeltsider.pdf

Bilder:

Bildene som er vedlagt i oppgaven er tatt av meg, Julie Oliva Eriksen.

Vedlegg:

Vedlegg (1): Observasjonsguide knyttet til klima-, miljø og energi – verksted i Senja kommune.

Deltakende observasjonsstudier: KME – Verksted

Innenfor drivkraft prosjektet ønsker jeg å benytte meg av deltakende observasjonsstudier for å samle inn datamateriale. Her er jeg opptatt av å undersøke ungdommene som er til stede på KME – verkstedet. Denne overordnende malen skal bygge på hva jeg er opptatt å bemerke meg under selve verkstedet.

Ting å fokusere på under observasjonen:

Kvalitativ

- Virker ungdommene interessert i de temaene som blir tatt opp?
- Er det noen temaer de spesielt interesserer seg for?
- Er det noen temaer de er opptatt av som skiller seg ut?
- Er det erfaringer eller antagelser de bygger på?
- Virker de positivt innstilt til å delta på KME verkstedet?
- Hvordan viser de at de engasjerer seg? Tar de ordet? Kommer de med innspill?
- Skiller deres synspunkter seg ut på noen måte sammenlignet med de andre på verkstedet?
- Annet som legger seg som bemerkelse?
- Er de opptatt av transport? Fritidsaktiviteter? Arbeidsplasser i fremtiden? Areal og naturområder? Mulighet til å bygge hus/skaffe bolig i fremtiden?

Kvantitativ

- Er det de samme som tar ordet som oftest?
- Hvor ofte tar de ordet i forhold til de andre medlemmene på verkstedet?

Jeg ønsker også å bemerke meg hvordan de oppfører seg i pausene. Er de fortsatt interessert i temaene som ble tatt opp på verkstedet?

Vedlegg (2): Intervjuguide for ungdommene som deltok på klima-, miljø og energi – verkstedet i Senja kommune

Intervjuguide: ungdomsmedvirkning og klimaomstilling

Intervjuspørsmål

1. Er klima, miljø og energi noe du er opptatt av? Hvordan kommer det til uttrykk i hverdagen din? Eksempler kan være gjennom organisasjon/klasse/venner/familie/Sosiale medier?
2. Er du opptatt av å kunne være med å engasjere og til økt bevissthet rundt klima, miljø og energi i kommunen? Har du noen konkrete eksempler?
3. Opplever du at andre ungdommer/klassekamerater legger vekt på spørsmål om klima, miljø og energi? For eksempel når dere snakker sammen/diskuterer/planlegger å gjøre ting sammen?
4. Er klima, miljø og energi noe som skolen har fokus på? Er dette noe dere jobber/lærer om på skolen?
5. Hva mener du er de viktigste årsakene til at du ikke legger enda mer vekt på klima, miljø og energi? Er det noen utfordringer knyttet til dette?
6. Føler du at dere ungdommer har påvirkning inn til politikken? Har du opplevd at deres interesser har blitt tatt på alvor noen gang? Har dere blitt avvist? Er det noe dere kunne gjort annerledes?
7. Har du andre forslag til hvordan kommunen kan tilrettelegge slik at ungdommer i større grad kan være med på å bidra til klimapolitikken?
8. Er klima, miljø og energi sentralt for din fremtidig bosetting? Tenker du at dette er relevant for hvor attraktivt det er å bo på stedet i fremtiden?

Klima-, miljø og energi verksted

9. Hva var dine forventninger til KME verkstedet? Hvilke forventninger hadde du til deg selv? Forventninger til hva som skal komme ut av verkstedet? Er det noen temaer du tenkte kunne bli spesielt diskutert gjennom verkstedet?

10. Har dine tanker om hvordan du kan bidra til klimaomstilling i kommunen endret seg på noen områder etter KME verkstedet? Har tanken om å engasjere seg blitt sterkere/svakere?

11. Tror du KME verkstedet var med på å påvirke ungdommer til å bidra på en positiv måte til klimaomstillingen i kommunen? Hvorfor/hvorfor ikke?

12. Hva har du lært av KME verkstedet? Har du noen nye ideer? Var det noe som kunne vært gjort annerledes? Var det noen som dominerte diskusjonen?

13. Har du andre forslag til hvordan kommunen kan tilrettelegge slik at ungdommer i større grad kan være med på å bidra til klimapolitikken?

Vedlegg (3): Samtykkeerklæring og informasjonsskriv Drivkraft prosjekt.

Vil du delta i forskningsprosjektet

DRIVKRAFT. Ungdom og næringsliv i klima-, miljø- og energiplanlegging for bærekraftige distriktskommuner.

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan ungdom og næringsliv kan bidra til at klima-, miljø- og energiplaner i norske distriktskommuner kan bli et godt og hensiktsmessig redskap for omstilling til fornybar energi. I dette skrivet får du informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet er å få mer kunnskap om hvordan nye og innovative medvirkningsformer virker mht. å påvirke beslutninger og skape endringer i oppfatninger om hvordan offentlig planlegging kan foregå, hvordan forskjellige hensyn knytta til klima og energi kan veies mot hverandre og hva som er gode løsninger for næringslivet og innbyggerne. Prosjektet er et innovasjons- og forskerprosjekt der forskningen gjennomføres av forskere ved UiT Norges arktiske universitet i samarbeid med forskere i Nederland og England.

Hvem er ansvarlig for prosjektet?

Senja kommune er leder for prosjektet. UiT Norges arktiske universitet er ansvarlig for forskningsdelen av prosjektet, og forskningen koordineres av professor Toril Ringholm ved Institutt for samfunnsvitenskap (ISV).

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du er invitert til å delta i prosjektet fordi du medvirker i aktiviteter som har betydning for gjennomføringen og/eller bearbeidingen av erfaringene fra klima-, miljø- og energiplanleggingen i din kommune.

Hva innebærer det for deg å delta?

Intervjuet vil ta ca. 45 minutter og gjennomføres på den måten som er mest praktisk, altså enten ansikt til ansikt eller digitalt.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller velger å trekke deg på et seinere tidspunkt.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Dersom du synes det er greit, gjøres det lydopptak av intervjuet. Hvis du ikke ønsker at vi gjør opptak, vil vi notere det som blir sagt. På bakgrunn av opptak/notater skrives en oppsummering av intervjuet.
- De som vil ha tilgang til personopplysningene, er de forskerne som er med i prosjektet.

- Vi vil sikre at ingen uvedkommende får tilgang til personopplysningene. Navnet og kontaktopplysningene dine vil vi erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. Datamaterialet vil bli lagret på en forskningsserver.
- I publiseringen av forskningen vil vi legge vekt på at ingen enkeltpersoner skal kunne gjenkjennes. Det vil bli skilt mellom ungdommer, næringsaktører, ansatte og politikere i publikasjonene der intervjudata blir lagt fram. Det kan bli aktuelt å bruke bakgrunnsopplysninger om kjønn, alder, utdanning, partitilhørighet og lang eller kort erfaring i stilling eller politisk verv i publiseringen, men ikke i en slik kombinasjon at enkeltpersoner kan gjenkjennes. Dersom vi skulle ønske å sitere deg på en slik måte at det mulighet for gjenkjenning, vil vi kontakte deg og be om at du godkjenner at sitatet brukes i den konkrete sammenheng. Dersom du ikke synes du kan godkjenne bruken av sitatet, vil vi la være å bruke det.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal avsluttes 30.09.2025. Innen 4 år etter prosjektslutt blir lydopptakene slettet. De skriftlige sammendragene av intervjuene kan bli lagret i lengre tid fordi de kan være nyttige i nye prosjekter. De vil da bli lagret i anonymisert form.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra UiT Norges Arktiske Universitet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Toril Ringholm UiT, Norges arktiske universitet, tlf. 99155137, epost: toril.m.ringholm@uit.no
- Vårt personvernombud: Joakim Bakkevold, epost: personvernombud@uit.no tlf. 77646322
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Toril Ringholm

Prosjektansvarlig
(Forsker)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet Translasjon av innovative medvirkningsformer (TRIM) og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles inntil 30.09.2029

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

